

T.C.
HARP AKADEMİLERİ
STRATEJİK ARAŞTIRMALAR ENSTİTÜSÜ

GENEL İSTİHBARAT-SUÇ İSTİHBARATI AYRIMI: TÜRK
HUKUKUNDA SUÇ İSTİHBARATI

ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANA BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Serkan ERYİĞİT

Tez Danışmanı
Yrd. Doç. Dr. Sinan ALTUNÇ

İSTANBUL – 2014

(BU SAYFA BOŞ BIRAKILMIŞTIR)

TEZ TANITIM FORMU

- YAZAR ADI SOYADI** : Serkan ERYİĞİT
- TEZİN DİLİ** : Türkçe
- TEZİN ADI** : Genel istihbarat-suç istihbaratı ayrımı: Türk hukukunda suç istihbaratı
- ENSTİTÜ** : Stratejik Araştırmalar Enstitüsü
- ANA BİLİM DALI** : Uluslararası İlişkiler
- TEZİN TÜRÜ** : Yüksek Lisans
- TEZİN TARİHİ** : 16.05.2013
- SAYFA SAYISI** : 87
- TEZ DANIŞMANLARI** : Yrd. Doç. Dr. Sinan ALTUNÇ
- DİZİN TERİMLERİ** : İstihbarat, Suç İstihbaratı, İstihbarat Destekli Polislik, Kanun Uygulayıcı İstihbaratı, Kolluk, Güvenlik, İstihbarat Duvarı, Hesap Verebilirlik, Şeffaflık
- TÜRKÇE ÖZET** : Bu çalışma genel istihbarat ile suç istihbaratın ayrımını ortaya koymak ve Türk hukukunda suç istihbaratının yerini ifade etmek amacıyla yapılmıştır. Doktrin, ulusal/uluslararası hukuki mevzuat ve ulusal/uluslararası yargı kararları ışığında yapılan incelemeyle suç istihbaratının sağlıklı bir tanımını yapılmaya çalışılmış ve Türk hukukunda pratik olarak suç istihbaratının nerede olduğu ve genel istihbarat birimleri ile ilişkisi ve suç ile mücadelede söz konusu ayrımın etkinliği değerlendirilmiştir.
- DAĞITIM LİSTESİ** : 1. Stratejik Araştırmalar Enstitüsüne
2. YÖK Ulusal Tez Merkezine

Bu tezin içerdiği hususlar bireysel görüşlerimi yansıtır, Türk Silahlı Kuvvetlerinin görüşlerini yansıtmaz.

Serkan ERYİĞİT

T.C.
HARP AKADEMİLERİ
STRATEJİK ARAŞTIRMALAR ENSTİTÜSÜ

GENEL İSTİHBARAT-SUÇ İSTİHBARATI AYRIMI: TÜRK
HUKUKUNDA SUÇ İSTİHBARATI

ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANA BİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan

Serkan ERYİĞİT

Tez Danışmanı

Yrd.Doç.Dr. Sinan ALTUNÇ

İSTANBUL – 2014

STRATEJİK ARAŞTIRMALAR ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Serkan ERYİĞİT'in "Genel İstihbarat-Suç İstihbaratı Ayrımı: Türk Hukukunda Suç İstihbaratı" adlı tez çalışması, jürimiz tarafından ULUSLARARASI İLİŞKİLER ana bilim dalında YÜKSEK LİSANS tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan

Üye

Üye

Yrd. Doç.Dr. Sinan ALTUNÇ
(Danışman)

ONAY

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

... / ... / 2014

Dr.Öğ. Alb. Zekeriya TÜRKMEN

Enstitü Müdürü

ÖZET

Bu çalışmada genel anlamıyla istihbarat ile suç istihbaratının ayrımı ve bu çerçevede Türk hukukunda suç istihbaratının yeri incelenmiştir. İncelemede öncelikle istihbarat kavramının genel çerçevesi çizilmiş ve temel nitelikleri ortaya koyulmuştur. Bu nitelikler suç istihbaratında da mevcut olup söz konusu temel nitelikler çerçevesinde istihbarat kavramının bir tanımlaması yapılmıştır. Suç istihbaratı kavramını doğrudan ilgilendiren suç kavramı genel hatları ile ifade edilmiştir. Genel anlamıyla istihbarat ile suç istihbaratı ayrımında önem arz eden adli ve idari kolluk ayrımı da çalışmada ifade edilmiştir.

Suç istihbaratının tanımlanmasında önemli bir konu da istihbarat duvarıdır. İstihbarat duvarının mevcut olmasının temel hak ve hürriyetler açısından önemi ortaya koyulmuştur. Çeşitli ülkelerin kanunlarında ve uygulamalarında yerini bulan ve istihbarat birimlerinin sınırını ortaya koyan istihbarat duvarının anlamı ve suç istihbaratı ile ilişkisi ifade edilmiştir.

Suç istihbaratı uygulama alanında bilinmeyen bir konu olmamakla birlikte tanım olarak üzerinde fikir birliği sağlanmamıştır. İncelemeler sonucunda elde edilen bilgiler çerçevesinde suç istihbaratı kavramsal olarak ortaya koyulmuş ve kısaca çeşitli ülkelerdeki uygulamalardan bahsedilmiştir. Bu bağlamda suç istihbaratı ile genel anlamıyla istihbaratın birbirinden ayrılması gerekliliği bunu temel hak ve hürriyetler açısından önemi açıklanmıştır. Son olarak Türk hukukunda ve öğretisinde istihbarat duvarının ve suç istihbaratının nerede olduğu incelenmiştir.

SUMMARY

In this study the distinction between general intelligence and criminal intelligence and within this scope the position of criminal intelligence in Turkish law is examined. In study firstly general concept of intelligence term is drawn and the main features of intelligence is presented. By these features the intelligence term is defined and also these features also be present in criminal intelligence. Crime term also is examined with its common lines. Also in this study preventing policing and judicial policing is defined which is important for distinction of criminal intelligence and general intelligence.

Another key subject in defining criminal intelligence is intelligence Wall. The importance of presence of intelligence wall in constitutional rights is presented. The meaning of intelligence wall which defines the boundaries of intelligence units and also being effective in some countries and its relationship with criminal intelligence is expressed.

Although the concept of 'criminal intelligence' is not new in practical, there isn't any consensus on it. With the information gathered by examining related studies 'criminal intelligence' term is defined and some implementation examples in some countries is given. In this concept the necessity of distinction between general intelligence and criminal intelligence and its importance for constitutional rights is stated. Lastly the place of criminal intelligence and intelligence wall in Turkish law and doctrine is examined.

İÇİNDEKİLER

	SAYFA
ÖZET	I
SUMMARY	II
İÇİNDEKİLER	III
KISALTMALAR	V
ÖN SÖZ	VI
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM: TEORİK ALTYAPI	8
1.1. İSTİHBARAT KAVRAMI	8
1.1.1. İstihbaratın Tanımı ve Temel İlkeleri	8
1.1.2. İstihbaratın Çarkı	12
1.1.3. İstihbaratın Kaynakları	13
1.1.4. İstihbaratın Kapsamı	13
1.1.5. Karar verici	14
1.1.6. İstihbarat ve Gizlilik	16
1.1.6.1. Bilgi kaynağının gizliliği	16
1.1.6.2. İstihbarat sürecinin gizliliği	17
1.1.6.3. Temel hak ve hürriyetler açısından gizlilik	17
1.1.6.4. Gizliliğin hedefi	18
1.1.7. İstihbarata Karşı Koyma	18
1.1.8. İstihbarat Çeşitleri, İç ve Dış İstihbarat Ayrımı	19
1.2. GENEL OLARAK SUÇ KAVRAMI	21
1.2.1. Toplum Düzeni açısından Suç	22
1.2.2. Suçta ve Cezada Kanunilik İlkesi	23
1.2.3. Suçun Yapısı	24
1.2.4. Devletin Suça Müdahale Yetkisinin Başlaması	26
1.2.4.1. Genel Olarak Suça Teşebbüs Kavramı	26
1.2.4.2. Suç Yolu	27
1.3. KOLLUK KAVRAMI	30
1.3.1. Devletin güvenliği	31
1.3.1.1. İç Güvenlik	32
1.3.1.2. Dış güvenlik	33
1.3.2. Adli Kolluk İdari Kolluk Ayrımı	34
İKİNCİ BÖLÜM: İSTİHBARAT VE HUKUK	38
2.1. DEVLET FONKSİYONU OLARAK İSTİHBARAT	38

2.2. HUKUKSAL AÇIDAN İÇ-DIŞ İSTİHBARAT AYRIMI	42
2.3. İSTİHBARAT DUVARI	45
2.3.1. Kuvvetler Ayrılığı	45
2.3.2. Öğretide İstihbarat Duvarı, ABD ve Avrupa'da Örnekler ve İstihbarat Paylaşımı	48
2.4. ANAYASAL HAKLAR VE İSTİHBARAT	53
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: SUÇ İSTİHBARATI	56
3.1. SUÇ İSTİHBARATININ TANIMI VE TEMEL İLKELERİ	57
3.2. HUKUKSAL SINIFLANDIRILMADA SUÇ İSTİHBARATI	59
3.3. SUÇ İSTİHBARATI UYGULAMALARI	61
3.4. SUÇ İSTİHBARATININ ÖRGÜTLÜ SUÇLAR BAKIMINDAN ANLAMI	63
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM: TÜRK HUKUKUNDA SUÇ İSTİHBARATI	65
4.1. TÜRK HUKUKUNDA ADLİ KOLLUK	65
4.1.1. Emniyet Genel Müdürlüğü	67
4.1.2. Jandarma Genel Komutanlığı	67
4.1.3. Sahil Güvenlik Komutanlığı	68
4.1.4. Gümrük Muhafaza Genel Müdürlüğü	69
4.2. TÜRK HUKUKUNDA İSTİHBARAT DUVARI	69
4.3. TÜRK HUKUNDA SUÇ İSTİHBARATININ DURUMU	71
SONUÇ	75
KAYNAKÇA	83

KISALTMALAR

a.g.e.	:	ADI GEÇEN ESER
a.g.m.	:	ADI GEÇEN MAKALE
ABD	:	AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ
AİHM	:	AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ
AİHS	:	AVRUPA İNSAN HAKLARI SÖZLEŞMESİ
bkz.	:	BAKINIZ
CMK	:	CEZA MUHAKEMESİ KANUNU
Çev.	:	ÇEVİREN
EGM	:	EMNİYET GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
FBI	:	FEDERAL BUREAU OF INVESTIGATION
FISA	:	FOREIGN INTELLIGENCE SURVEILLANCE ACT
J.Gn.K.	:	JANDARMA GENEL KOMUTANLIĞI
JTYK	:	JANDARMA TEŞKİLAT GÖREV VE YETKİLERİ KANUNU
KOM	:	KAÇAKÇILIK VE ORGANİZE SUÇLARLA MÜCADELE
md.	:	MADDE
MİT	:	MİLLİ İSTİHBARAT TEŞKİLATI
Nu.	:	NUMARA
p.	:	PAGE
para.	:	PARAGRAF
PVSK	:	POLİS VAZİFE VE SALAHİYET KANUNU
s.	:	SAYFA
S.	:	SAYI
ss.	:	SAYFA SAYILARI (SAYFA ARALIĞI)
T.	:	TARİH
TBBD	:	TÜRKİTE BAROLAR BİRLİĞİ DERGİSİ
TBMM	:	TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
TCK	:	TÜRK CEZA KANUNU
TİB	:	TELEKOMÜNİKASYON İLETİŞİM BAŞKANLIĞI
vb.	:	VE BENZERİ
vd.	:	VE DİĞERLERİ

ÖN SÖZ

İstihbarat tabiatı itibari ile gizli olan, hakkında konuşulurken dikkat edilen fakat herkesin bir fikrinin olduğu bir alandır. İstihbarat faaliyeti denilince insanın aklına ajanlık gibi kavramlar gelmektedir. Türk öğretilindeki çalışmalar ise son derece kısıtlıdır ve uygulamada karşılaşılabilecek problemlere ışık tutmamaktadır.

İstanbul İl Jandarma Komutanlığında Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele şubesinde görev yaptığım sırada istihbarat faaliyetlerinin adli safhadaki faaliyetlerle ilişkisi ve etkileşimi gibi konularda hem teorik hem pratik anlamda problemlerle karşılaştım. Görev yaptığım birim ile istihbarat birimleri temel olarak aynı görevi yapmaya gayret etmekte ve görev çakışmaları meydana gelmekteydi. Bunun yanı sıra istihbarat birimlerinin adli alandaki faaliyetlerinde de verimlilik problemleri oluşabilmekteydi. Fakat uygulamadaki bu aksaklıklar hakkında herhangi bir çalışmaya rastlamadım. Bununla beraber uygulamadaki aksaklıklar hakkındaki tartışmalar ve çalışmalar gündeme gelmekle beraber problemin temel kaynağı ise teşhis edilememekteydi.

SAREN’de lisans üstü eğitime kabul edildikten sonra, mesleğimi icra ederken karşılaştığım problem üzerine çalışmaya karar verdim. Fakat bu konuda herhangi bir çalışma olmaması beni yabancı kaynaklara yöneltti. Özellikle SAREN’de bize ders veren sayın Yrd.Doç.Dr. Sinan ALTUÇ’un derslerde verdikleri kıymetli bilgiler araştırmamın temel kaynağını oluşturdu. Hem teorik anlamda hem pratik anlamda istihbarat birimlerinin adli birimlerinden ayrılması gerekmektedir, modern devletlerde bu ayrımın gerçekleşmiştir fakat Türkiye’de bu ayrım halen net değildir. Tezin bu alanda katkıda bulunacağı umulmaktadır.

Çalışmamın her safhasında beni yönlendiren ve kıymetli tespitleri ile çalışmamı ışık tutan Yrd. Doç. Dr. Sinan ALTUNÇ’a; iki yıl boyunca derslerde ve ders dışında bilgi ve tecrübelerini bizimle paylaşan değerli öğretim üyelerimize; yüksek lisans öğrenimi boyunca bilimsel çalışma ortamının sağlanmasına çok değerli katkıları olan SAREN idari kadrosuna; birlikte öğrenim gördüğüm sınıf arkadaşlarıma ve daha rahat bir çalışma ortamına sahip olmamı sağlayan ve gösterdiği fedakârlık ve manevi destekle daima yanımda olan sevgili eşim Nergis ERYİĞİT’e teşekkür ederim.

GİRİŞ

Sosyal hayatı düzenleyen kuralların, varlık amacını karşılayabilmesi yaptırım dereceleri ile doğru orantılı olmaktadır. Sosyal hayatı düzenleyen kurallardan sadece hukuk kuralları maddi yaptırımlı yani uyulması için zorlayıcı kuvvete sahip olan kurallardır. Toplumsal yaşamın barış içerisinde devam edebilmesi, insanlar arasında çıkan çatışmaların hukuk kuralları tarafından düzenlenmesine bağlıdır.¹ Hukuk kurallarının ihlali sadece bir kişiyi zarara sokmakla kalmaz, toplumu oluşturan tüm fertleri rahatsız eder.² Bu kuralların bir kısmı toplumsal yaşamı tehdit eden suç unsuru ile ilgili olan ceza hukuku kurallarıdır. Ceza hukuku, sosyal düzene karşı olan hangi davranışların suç olacağını belirler ve suçun hukuki sonucu olarak onu cezayla tehdit eder.³ Bu sayede kamu güvenliği diğer bir ifade ile iç güvenlik tesis edilebilecektir. Diğer bir ifade ile halkın kendini emniyette hissetmesi ve asayişin sağlanması sağlanabilecektir.

Bu çalışmanın konusunu oluşturan suç istihbaratı esas itibariyle bir istihbarat türü olmakla birlikte ceza hukuku kapsamındaki suç unsurunu konu edinmektedir. Diğer bir ifade ile suç unsurunun olmadığı yerde suç istihbaratından söz edilemez. Kabaca suç istihbaratı suç ile etkili bir şekilde mücadele etmekte kullanılan bir istihbarat türüdür. Bu bağlamda suç istihbaratı kamu güvenliğini tesis etmekte ve toplum düzenini sağlamakta etkin bir role sahiptir ve önemlidir. Fakat suç istihbaratının nitelik olarak bu kadar öneme sahip olmasına karşın öğretilerde bu konudaki çalışmalar son derece sınırlıdır ve yetersizdir. Uygulama alanında suç istihbaratı bilinmeyen bir konu olmamakla beraber, öğretilerde kavram olarak son yıllarda bahsedilmeye ve önemi artmaya başlamıştır.⁴ Bu çerçevede Kanada, ABD, İngiltere, Hollanda ve Slovenya gibi ülkelerde suç istihbaratı birimleri faaliyet göstermektedir.

Öğretilerdeki suç istihbaratının yetersiz olması genel olarak istihbarat alanında çalışma yapan kişilerin konuyu değerlendirirken buldukları konumdan ve bakış açılarından kaynaklanmaktadır. İstihbarat tanımlamaları genelde devletin dış güvenliği ekseninde cereyan etmektedir. Amerikan istihbarat birimi CIA'da görevli olan Michael Warner, "Aranıyor: İstihbaratın tanımı" başlıklı makalesinde, istihbarat

¹ Timur Demirbaş, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2011, s. 45.

² Timur Demirbaş, **a.g.e.**, s. 45.

³ Timur Demirbaş, **a.g.e.**, s. 45.

⁴ Steven David Brown, "Meaning of Criminal Intelligence", **International Journal of Police Science & Management**, 2007, 336-340, p. 336.

tanımı için yapılan girişimlerin nasıl başarısız olduğundan ve bugüne kadar İstihbarat teriminin yazarlar tarafından farklı farklı değerlendirildiğinden bahsetmiştir.⁵ Warner istihbarat tanımlamalarını resmi görevliler tarafından yapılan tanımlamalar ve resmi görevi olmayan araştırmacı yazarlar tarafından yapılan tanımlamalar olarak ikiye ayırmış ve bu tanımlamaları incelemeye tabi tutmuştur.⁶

İstihbarat kavramı tanımlamalarında bahsedilen ve devletin güvenliği ekseninde yürütülen istihbarat faaliyetleri genel anlamıyla istihbarat diğer bir ifade ile genel istihbarattır. Genel istihbarat temel olarak iç istihbarat ve dış istihbarat olarak ikiye ayrılmaktadır, yürütmeye yani idareye bağlı bir faaliyettir ve söz konusu faaliyetlerin yürütülmesinde gizlilik son derece önemlidir.

Öğretide suç istihbaratı çalışmalarının yetersiz olmasının diğer bir sebebi ise suç istihbaratının nitelik itibari ile genel anlamıyla istihbarattan farklılaştığıdır denilebilir. Suç istihbaratı bir istihbarat türüdür fakat genel anlamıyla istihbaratın taşınması gereken bütün nitelikleri taşımakla beraber dikkate alınması gereken farklılıklara da sahiptir. Bu farklılıkların kaynağı suç istihbaratının ceza hukuku alanında bulunmasıdır yani suç istihbaratı yargı alanında yürütülen bir faaliyettir.

Türk hukukunda ve istihbarat ile ilgili çalışmalarda suç istihbaratına çok fazla değinilmemiştir değinildiği yerde ise çok belirsiz ve muğlaktır. TBMM meclis araştırması komisyon raporun da iç istihbaratın polis tarafından yapılması gerektiği ve mahiyeti gereği bir suç istihbaratı olduğu, MİT'in ise sadece dış istihbarat ile görevli olması gerektiği belirtilmiştir. Türk hukukunun kaynağı olan yasama organından kaynaklanan rapordan iç istihbarat ile suç istihbaratının anlam açısından çok farklı olmadığı ve suç istihbaratının iç istihbaratın kapsamında olduğu sonucu çıkmaktadır fakat bu gerçeği yansıtmamakla beraber son derece hatalı bir ifadedir.

Suç istihbaratı ile elde edilen bilgiler mahkemelerde kullanılmak suretiyle kişilerin ceza almalarına yol açabilmektedir. Suç istihbaratının gizliliği genel anlamıyla istihbarat faaliyetlerinin aksine soruşturma süresince devam etmektedir ve sürekli değildir. Bu husus adil yargılanma hakkı başta olmak üzere temel hak ve hürriyetler açısından önemlidir.

⁵ Michael Warner, Wanted:A definition of intelligence, *Historical Document*, 2007, <https://www.cia.gov/library/center-for-the-study-of-intelligence/csi-publications/csi-studies/studies/vol46no3/article02.html>, (Erişim Tarihi 17.02.2014).

⁶ Michael Warner, **a.g.m.**

Genel istihbarat birimlerinin elde ettikleri bilgiler ise aleni olmamakta ve mahkemelerde delil olarak kullanılamamaktadır. Fakat suç istihbaratının tanımının tam olarak ortaya konulmaması birimler arası problemlere ve görev ikileşmelerine sebep olabilmektedir. Abbot'a göre görev ikileşmesi hem gayret israfına yol açacaktır, hem de diğer istihbarat birimleri birbirinin rakibi gibi davranacak ve suç ile mücadelede etkinlik azalacaktır. Hatipoğlu'nun değindiği gibi Kolluk birimleri içerisindeki istihbarat görevlileri ile soruşturma görevlileri arasında yetki görev çakışmaları olabilmekte veya istihbarat birimleri genel istihbarat aşamasından delillendirme aşamasına kadar bütün süreçte faaliyet gösterebilmekte buda kolluk biriminin yıpranmasına ve etkinliğinin azalmasına neden olmaktadır.⁷ Bu çerçevede suç istihbaratının tanımının yapılmaması ve genel anlamıyla istihbarat ile suç istihbaratının ayırımının yapılmaması suç ile mücadelede etkinliği azaltmakla birlikte temel hak ve hürriyetlere gölge düşürmektedir.

İstihbaratın klasik ayrımlarında birisi de iç istihbarat dış istihbarat ayrımıdır. Yılmaz'a göre iç istihbarat devletin içine dönük yönelttiği bir istihbarattır ve devletin içine dönük olarak yürüttüğü bir faaliyettir.⁸ Yazara göre iç istihbarat devletin yönetim biçimini bozmak; rejimini yıkmak; hükümete olan güveni sarsmak; halk arasında etnik, din, tarikat ve mezhep ayrılıkları yaratmak; devlet güvenliğini sarsmak gibi maksatlarla yapılan faaliyetleri ortaya çıkarmaya, zararsız hale getirmeye ve casuslukla mücadele etmeye yönelik faaliyetlerdir.⁹ Yine aynı yazara göre dış istihbarat ise, hedef devletleri, onların topyekûn güç ve kabiliyetlerini öğrenip ortaya çıkarmak için yapılan faaliyetlerdir ve gelişmiş modern ülkelerde iç ve dış istihbarat ayrı teşkilatlar tarafından yürütülür.¹⁰ Fakat bu yönden bakıldığında iç ve dış istihbarat ayrımı yapıldığında, kamu düzenini sağlamak açısından gerçekleştirilen ve suçun önlenmesi için yapılan istihbarat faaliyetlerinin yeri açıklanamamaktadır.

Suç istihbaratı ile genel istihbarat ayrımını ilgilendiren diğer önemli bir kavram ise istihbarat duvarıdır. Kısaca istihbarat duvarı istihbarat birimleri ile adli kolluk birimleri arasındaki sınırı ifade eder. Türk öğretisinde ise istihbarat duvarı ile ilgili bir çalışmaya rastlanmamıştır. Kuloğlu'na göre *"Mevcut yasal düzenlemelere göre organize suç istihbarat operasyonlarını gerçekleştirme görevi yalnızca istihbarat*

⁷ Akın Hatipoğlu, "Polis Ve Sorunları, Çözüm Ve Önerileri", **Çağın Polisi**, <http://www.caginpolsi.com.tr/50/31-32-33-34.htm>. (Erişim Tarihi: 15.12.2012).

⁸ Sait Yılmaz, **a.g.e.**, s.122.

⁹ Sait Yılmaz, **a.g.e.**, s.122.

¹⁰ Sait Yılmaz, **a.g.e.**, s.122.1

birimlerine aittir". Bu görüş suç istihbaratı ile genel istihbarat arasındaki sınırın yani istihbarat duvarının belirlenmemesinden kaynaklanan hatalı bir görüştür. Bu görüşe göre istihbarat birimleri kendilerini istihbarat duvarının diğer tarafında da yetkili görmekte ve faaliyetlerine devam etmektedirler.

Bu bağlamda istihbarat birimlerinin elde ettikleri bilgilerin yargılama safhasında etkili olup olmadığı sorunu ortaya çıkacaktır. İstihbarat birimlerinin elde ettiği bilgiler delil niteliğinde olmasa bile soruşturma safhasını etkileyecek ve şekillendirecek adli birimleri yönlendirecek bilgilere sahip olmaktadır. Diğer bir ifade ile kimin suçlu olup olmadığını soruşturma safhasından önce istihbarat birimleri tespit etmektedir. Bu şekilde istihbarat birimlerinin ceza hukuku alanında faaliyet göstermesi kişilerin temel hak ve hürriyetleri açısından risk oluşturmaktadır. İstihbarat birimlerinin yetkilerinin çok olması, kolluk yetkilerine benzer olması anayasal hakları ihlal olarak algılanabilir.¹¹

İstihbarat birimlerinin elde ettiği bilgilerin ve istihbarat bilgilerini elde eden personelin kimliğinin gizli olması adil yargılanma konusunda sorun teşkil etmektedir. Özellikle, AHİS madde 6 ya göre herkes adil yargılanma hakkına sahiptir. Eğer istihbarat bilgileri suçlu aleyhine delil olarak kullanılırsa, savunma tarafı tanığın ve bilgilerin güvenilirliğini ve doğruluğunu sınamayacak bu da şüphelinin haklarını, yani adil yargılanma hakkını ihlal edecektir.¹²

İdari ve adli kolluk ayrımı incelendiğinde, genel anlamıyla istihbaratın bir idari faaliyet olduğu suç istihbaratının ise adli bir faaliyet olduğu sonucuna ulaşılabilir. Fakat mevzuatta açık ve seçik bir şekilde bu ayrımın yapılmaması ve adli ve idari kolluk faaliyetlerinin aynı personel tarafından yürütülmesi problemin çözülmesini zorlaştırmaktadır.

Ceza Muhakemesi Kanunu adli kolluk personeline çeşitli istihbarat yöntemlerini kullanma konusunda yetki verebilmektedir. Diğer bir ifade ile adı konulmasa da nitelik olarak uygulama alanında suç istihbaratı mevcuttur. Fakat suç istihbaratının tanımlı olmaması ve genel istihbarattan ayrımının yapılmaması nedeniyle genel anlamıyla istihbarat birimleri uzman olmadıkları ceza alanında faaliyet göstermektedirler.

¹¹ Mutlu Köseli, *İstihbarat Temel Hususlar ve Güncel Konular*, Adalet Yayınevi, Ankara, 2011, s.162.

¹² Jill E. B. Coster van Voorhout, Intelligence as Legal Evidence, *Utrecht Law Review*, Volume 2, Issue 2, 2006, p.143.

Çalışmanın amacı; genel anlamıyla istihbarat ile suç istihbaratının ayrımını yapmak, suç istihbaratı kavramının tanımını ortaya koymak ve Türk hukukunda suç istihbaratının yerini belirlemektir. Bu sayede istihbarat birimleri kendi uzmanlık alanlarında daha etkin ve verimli çalışacak, birimler arasında eşgüdüm ve dolayısıyla suç ile mücadelede verimlilik artacaktır.

Suç İstihbaratının tanımı Türkiye’de hem hukuki olarak hem de öğretide muğlaktır bu nedenle işlevsel değildir. Suç istihbaratının tam tanımının belirlenmesi ile genel istihbarattan farkının ortaya konulması neticesinde bu süreçteki aşamaların hangi birimlerce icra edileceği sağlıklı bir şekilde tespit edilebilir. Bu durumda suç ile mücadelede etkinlik ve verim artacaktır. Profesyonelleşmenin yanında görevi belirlenen birimlerin hesap sorulabilirliği netleşecektir.

Suç istihbaratı ve genel istihbaratın tam olarak yapılması bireylerin anayasal temel hak ve özgürlüklerinin ihlal edilmesi ihtimalini de azalacaktır. Genel anlamıyla istihbarat birimlerinin görev alanlarının ve sınırlarının netleşmesi anayasal ihlallerin oluşmasını en az seviyeye indirecektir. Suç istihbaratı aşamasındaki her işlemin kaydedilmesi ve resmileştirilmesi ise suç istihbaratı üretenlerin denetiminde büyük rol oynayacaktır.

Suç istihbaratı tanımlamasında henüz fikir birliği sağlanmamıştır ve kaynaklar sınırlıdır. Bu sebeple çeşitli yabancı kaynaklarda suç istihbaratı terimi yerine istihbarat destekli polislik ya da kanun uygulayıcı istihbaratı gibi terimlerde kullanılabilir. Suç istihbaratı birimleri uygulandığı ülkelerde farklı isimlerle anılabilmektedir. Bu çalışma kapsamında istihbarat destekli polislik ve kanun uygulayıcı istihbaratı terimleri suç istihbaratı ile aynı anlamda kullanılmıştır.

Suç istihbaratının tanımı Türk öğretisinde net olarak yapılmamıştır. Türk hukukunda ise suç istihbaratının tanımı hem yoktur hem de istihbarat yetkisinin sınırları net olarak belli değildir. Bu nedenle suç istihbaratı ile ilgili Türk kaynakları sınırlıdır. Çalışmada ulaşılabilen İngilizce kaynaklar incelenmiştir.

Çalışmanın kapsamı suç istihbaratının sağlıklı bir tanımının yapılması ve genel istihbarat ile farkının ortaya koyulması çerçevesindedir. Bu bağlamda suç istihbaratını uygulayan ülkelerdeki örneklere kısa bir şekilde değinilmiş detaylı incelemeleri yapılmamıştır.

Çalışma boyunca idari alanda faaliyet gösteren iç ve dış istihbarat birimlerini genel olarak kapsayan genel anlamıyla istihbarat, genel istihbarat olarak ifade edilecektir.

İstihbarat kurumlarının iç denetimle ilgili mevzuatı çoğunlukla gizli olduğundan ilgili bölümlerde mümkün olduğu kadar yasal mevzuatla birlikte haber ve rapor ya da makale gibi unsurlardan yola çıkarak inceleme yapılmıştır.

Araştırma nitel bir araştırmadır. Nitel araştırma tekniklerinden doküman incelemesi yöntemi uygulanmıştır. Araştırmanın ana unsurları tekil tarama modeli ile incelenmiş, aralarında doğrudan ilişkiler aranmamıştır.

Araştırmada kullanılan olgusal ve yargısal veriler; kütüphaneler, akademik veri tabanları, bilimsel yayın tarama siteleri, medya ve internet arşivleri, resmî internet sitelerinden elde edilen birincil ve ikincil kaynaklardan istifade edilerek belgesel tarama yöntemi ile sağlanmıştır.

Çalışmanın birinci bölümünde öncelikle istihbarat kavramı açıklanmıştır. Bu aşamada istihbaratın tanımlamalarından yola çıkılarak istihbaratın temel nitelikleri tespit edilmeye çalışılmıştır. Genel olarak, istihbarat tanımlamaları devlet güvenliği ekseninde cereyan ettiğinden dolayı tespit edilen nitelikler çerçevesinde suç istihbaratını da kapsayan geniş kapsamlı bir istihbarat tanımı yapılmaya çalışılmıştır. Bölümün ilerleyen aşamalarında suç istihbaratının temelini oluşturan suç kavramı suç istihbaratını ilgilendirdiği ölçüde genel olarak izah edilmiştir. Bölümün sonunda ise genel istihbarat ve suç istihbaratının uygulanması aşamasında görevli olan kolluk kavramı incelenmiştir. Kolluk kavramı incelenirken suç istihbaratı ile genel istihbarat birimlerinin ayırımında önemli bir faktör olan idari ve adli kolluk ayırımı değerlendirilmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünde istihbarat, hukuk açısından ele alınmıştır. Bu kapsamda istihbarat duvarı kavramı, genel istihbarat ile suç istihbaratı arasındaki ayırımın nerede olduğu, bu ayırımın kaynakları ve temel hak ve hürriyetler açısından bu ayırımın önemi açıklanmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın üçüncü bölümünde suç istihbaratının temel nitelikleri ortaya koyulmuş bu çerçevede suç istihbaratı kavramsal olarak ortaya koyulmuş, tanımı yapılmış ve çeşitli ülkelerde suç istihbaratı uygulamalarından kısaca bahsedilmiştir.

Çalışmanın son bölümünde suç istihbaratının Türk hukukundaki kaynaklarının ne oluşu, mevcut durumu ve pratik olarak uygulanıp uygulanmadığı üzerinde durulmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

TEORİK ALTYAPI

1.1. İSTİHBARAT KAVRAMI

1.1.1. İstihbaratın Tanımı ve Temel İlkeleri

İstihbarat kavramının, fikir birliği sağlanmış şekilde tam tanımını yapmak kolay değildir. Çeşitli kaynaklarda, farklı bakış açılarıyla şekillenmiş çeşitli tanımlamalara rastlanmaktadır. Bu tanımlamalardan yola çıkarak istihbaratın temel özelliklerine ulaşmak ve böylece suç istihbaratını da kapsayacak şekilde genel geçer bir tanımlama yapmak mümkündür.

Arapça kökenli bir kelime olan istihbarat, Türk Dil Kurumu sözlüğüne göre “haber alma, bilgi toplama” anlamına gelmektedir. Kelimenin Arapçadaki kökü ise yine bilgi toplamaktır bu kökten türeyen kelimeler halen Türkçe ’de kullanılmaktadır. “Haber”, “muhibir”, “ihbar”, “muhaberat” gibi kelimeler örnek olarak verilebilir. Bu türemiş kelimelerin de anlamı göz önünde bulundurulduğunda, istihbaratın sadece malumat yani ham bilgi olmadığını söylemek doğru olur.

İstihbarat kelimesinin İngilizce dilindeki karşılığı olan “Intelligence” kelimesi aynı zamanda “zeka”, “akıl” gibi anlamlara da gelmektedir. Örneğin ABD’de CIA(Central Intelligence Agency), İngiltere’de MI(Military Intelligence) istihbarat kuruluşları mevcuttur. Bu ülkelerde, kelimenin etimolojisi ile ilişkili olarak istihbarat, entelektüel bir faaliyet olarak algılanmaktadır.¹³ Rusya ve diğer bazı slav kökenli ülkelerde ise güvenlik kelimesi istihbarat faaliyetlerinde kilit bir kelimedir.¹⁴ Örneğin, eski KGB örgütünün açılımı, “Devlet Güvenlik Komitesi”dir. Buda göstermektedir ki ülkelerin tehdit algılama boyutları istihbarat birimlerinin isimlendirilmesinde ve işleyişinde etkili olmaktadır.

Hem geçmişte hem de günümüzde bir olay, kişi veya incelenen şeyle ilgili elde edilen ve avantaj veya fayda sağlayan duyum, bilgi, bulgu, haber, enformasyon veya verilerin istihbarat olarak değerlendirildiği ve ifade edildiği gözlenebilmektedir. Bu tanımlamalar ise istihbaratı tanımlamaktan uzaktır. İstihbarat bilimi araştırmacıları tarafından insanlık tarihi kadar eski bir meslek olduğu ifade edilen istihbaratın tam

¹³ Ünal Acar, Ömer Urhal *Devlet-Güvenlik, İstihbarat-Terörizm*, Adalet Yayınevi, Ankara,2007, s-191.

¹⁴ Ünal Acar, Ömer Urhal, *a.g.e.*, s-191.

karşılığını bulmaya, oluşma nedenlerini açıklamaya, kısacası teorisini belirlemeye yönelik yoğun çalışmalarda bulunmaktadır.¹⁵ Yılmaz, yeni bir istihbarat teorisi geliştirilmesi halinde, istihbaratın ne yapabileceğinin, yapması ve yapmaması gerekenlerin ortaya konulması, bunun yanı sıra istihbaratın bir stratejisinin ve doktrinin de olması gerektiğini vurgulamaktadır.¹⁶

Bal'a göre İstihbarat; bilginin gücü, bilgi hâkimiyeti, içinde bulunulan zamandaki ve geleceğe yönelik çıkarımları içeren bir kavramdır.¹⁷ Güvene göre istihbarat; bilgilerin toplanması, mevcut bilgilerle karşılaştırılması, bu bilgilerin analizi, değerlendirilmesi, birleştirilmesi ve yorumlanması sonunda ortaya çıkan hâsıladır.¹⁸ Özdağ'a göre istihbarat "ulaşılabilen bütün açık, yarı açık, ve/veya gizli kaynaklardan her türlü aracın kullanılması sonucunda elde edilen her türlü veri, malumat ve bilginin ulusal genel veya ulusal özel plandaki politikaların gerçekleştirilmesi ve ulusal politikalara zarar verilmesinin engellenmesi amacı ile toplandıktan sonra önemine ve doğruluğuna göre sınıflandırılması, karşılaştırılması, analiz edilerek değerlendirilmesi süreci sonucunda ulaşılan bilgidir.¹⁹ İter'e göre istihbarat; haberlerin (ham bilgilerin) işlenmesi (tasnif, kıymetlendirme, yorum) sonucu üretilen bir ürün veya bilgidir.²⁰ Yılmaz'a göre istihbarat; ilgili kişiler tarafından üretilen işlenmiş bilgidir.²¹ Johnson'a göre istihbarat; dünyadaki siyasi, ekonomik, sosyal ve askeri durumlardaki veya ülkedeki yıkıcı-bölücü hareketlerin derinlemesine kavranmasını sağlayan, toplanan ve analiz edilen bilgi; etkileşimli adımlar serisi olarak bir süreç ve gizli teşkilatların yürüttüğü görev olmak üzere üç farklı anlama sahiptir.²² Yakın'a göre istihbarat; bir memleketin diğer bir memleket hakkında aleni, meşru, kanuni şekilde haber toplamasıdır.²³ Kent'e göre istihbarat; işlenmiş bilgi, bilgiyi üreten organizasyon ve organizasyonun yürüttüğü faaliyetler olmak üzere üç şekilde de kullanılan bir kavramdır ve üzerinde detaylı çalışılmış ve

¹⁵ Muhammet Öztoprak, *Karar Destek Sistemlerinin İstihbarat Amaçlı Kullanımı ve 2005-2010 Arası Dönemde Türkiye Ve İsrail'in Stratejik Karar Verme Modülü Yardımıyla İncelenmesi*, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, SAREN, İstanbul, 2011, s. 3-54. (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi)

¹⁶ Sait Yılmaz, *21. Yüzyılda Güvenlik ve İstihbarat*, Alfa Yayınları, İstanbul, 2011, s. 83.

¹⁷ İhsan Bal, *Alacakaranlıkta Terörle Mücadele ve Komplo Teorileri*, Usak yayınları, Ankara, 2006, s. 67.

¹⁸ Ertuğrul Güven, *Stratejik İstihbarat*, Asam yayınları, Ankara, 2006, s.4.

¹⁹ Ümit Özdağ, *İstihbarat Teorisi*, Kripto Basımevi, Ankara, 2012, s. 31.

²⁰ Erdal İter, *Milli İstihbarat Teşkilatı Tarihçesi*, MIT Basımevi, Ankara, 2002, s.1.

²¹ Sait Yılmaz, *a.g.e.*, s. 85-86.

²² Loch K.Johnson, *Handbook of Intelligence Studies*, Routledge, USA, 2007, p.1.

²³ Aziz Yakın, *İstihbarat casusluk ve casuslukla mücadele*, Dışişleri Akademisi Yayınları, Ankara, 1969, s. 22.

objektif bir tahmindir.²⁴ Karabekir'e göre istihbarat; barışta ve savaşta doğru haber almak, yanlış haber yaymak demektir.²⁵

Karabekir'in istihbarat tanımındaki "yanlış haber yaymak" ifadesi temel olarak "istihbarata karşı koyma" kavramı olarak anlaşılabilir, bu tanımın yapıldığı dönemin bir savaş dönemi olduğu göz önünde bulundurulursa; istihbaratın tanımı, tanımının yapıldığı ülkenin güvenlik algısı ve o günkü şartları ile doğrudan bağlantılıdır ve görecelidir. Bu algılar neticesinde karar vericiler bilgi talep ederler.

Warner'a göre ise istihbarat; yabancı güçleri anlamak ve etkilemek için yapılan gizli devlet aktiviteleridir ve bu yönüyle istihbarat bilgi, bilginin işlenmesi ve bunlarla ilgili aktiviteleri de içermektedir.²⁶ Hangi tanım ele alınırsa alınsın, en nihayetinde istihbarat karar verici şahıslar tarafından talep edilmekte ve kullanılmaktadır.

Amerikan istihbarat birimi CIA'da görevli olan Michael Warner, "Aranıyor: İstihbaratın tanımı" başlıklı makalesinde, istihbarat tanımı için yapılan girişimlerin nasıl başarısız olduğundan ve bunun nedenlerinden bahsetmektedir. Bugüne kadar İstihbarat terimi, ele alan yazarlar tarafından farklı farklı değerlendirilmiş ve Warner bunları resmi görevliler tarafından yapılan tanımlamalar ve resmi görevi olmayan araştırmacı yazarlar tarafından yapılan tanımlamalar olarak ikiye ayırmış ve bu tanımlamaları incelemeye tabi tutmuştur.²⁷ İnceleme sonucunda görülmektedir ki bütün tanımlamaların ortak noktası gizliliktir.

İstihbarat faaliyetlerinde gizlilik çok önemlidir çünkü istihbarat, devletler arasında devam eden bir gayret, bir çabadır ve hakkında gerçek aranan düşman ise her zaman buna karşı koymaktadır.²⁸ Karar vericilerin elinde olan bilgiden eğer düşman haberdar olursa elbette ki buna karşı önlem alabilir ve karar vericinin planladığı eylemlerini etkisiz hale getirebilir. İstihbarat tanımlamaları ile uğraşan araştırmacıların ve devlet görevlilerinin bakış açısı genellikle devlet güvenliğini ilgilendirmektedir ve temel nitelikler de bu minvalde şekillenmiştir.

²⁴ Sherman Kent, **Stratejik İstihbarat** (Çev. B.Yasemin Özbek ve Nazlım Şüküroğlu Arıca), Asam yayınları, Ankara, 2003, s.1-168.

²⁵ Kazım Karabekir, **Gizli Harp İstihbarat**, Kamer Yayınları, İstanbul, 1998, s.23.

²⁶ Michael Warner, **a.g.m.**

²⁷ Michael Warner, **a.g.m.**

²⁸ Michael Warner, **a.g.m.**

İstihbarat kavram olarak bütün süreci kapsamasına karşın, yapılan istihbarat faaliyetleri sonucunda ortaya çıkan ürün veya rapor için de “istihbarat” kelimesi kullanılmaktadır. Çeşitli yazınlarda karar vericiler için müşteri kelimesi de kullanılabilir.

İstihbarat kavramının tanımlamalarının ifade ettiği ortak özellikler şu şekilde sıralanabilir.

- İstihbarat tam etkili olmak için gizli verilere ve gizli metotlara dayanmaktadır. Gizlilik en temel niteliktir.
- İstihbarat faaliyetleri devletin amaçları doğrultusunda devlet tarafından görevlendirilmiş yetkin personel tarafından yürütülür.
- İstihbarat faaliyetleri genellikle yabancılar, diğer devletler aleyhinde yürütülür. (Eğer hedef içerideki vatandaşlar ise konu kanun uygulayıcıları ilgilendirir.)
- İstihbarat, bilginin üretim ve dağıtım aşamaları ile de doğrudan bağlantılıdır.
- İstihbarat devletin, dış güçleri gizli olarak etkilemesini ve yönlendirmesini de içerir. (Eğer bu faaliyetler açık olarak yapılırsa bu istihbarat değil diplomasi olur.)²⁹

Dikkat edilirse ifade edilen ortak özellikler genel olarak devletin dış güvenliği ekseninde şekillenmektedir. Yani bu özellikler istihbarat kavramını daraltılmış bir kapsamda ele almaktadır.

Bu çalışma kapsamında suç istihbaratı incelendiğinden dolayı istihbarat tanımlaması geniş anlamıyla suç istihbaratını da kapsayacak şekilde ele alınacaktır. Şöyle ki; bu tanımlama başka bir devletin faaliyetlerini içermeyen, düşman kavramına yer vermeyen kurumların da istihbarat icra ettikleri istihbarat faaliyetlerini tanımlamasında kapsayacak şekilde ele alınacaktır. Bu doğrultuda istihbaratın tanımlaması şu şekilde yapılabilir; “İstihbarat; karar vericilerin talepleri doğrultusunda, karar vermeye yardımcı olmak maksadıyla, gizlilik içerisinde, hedefin haberi olmaksızın, bir hedefe ilişkin gerekli bilgilerin toplaması, analiz edilmesi, işlenmesi ve hedefin yapabileceği faaliyetlere dönük öngörülerde bulunulmasını içeren bir süreçtir”. Bu tanıma uygun olarak geniş anlamıyla istihbaratın en temel nitelikleri şu şekilde sıralanabilir;

²⁹ Michael Warner, **a.g.m.**

1. Gizlilik,
2. İstihbarat faaliyetinin yetkili kişi tarafından yürütülmesi,
3. İstihbaratın karar vericiler tarafından talep edilmesi,
4. İstihbarat faaliyetinin süreç olarak devam etmesi (istihbarat çarkı),
5. Hedefe dönük öngörülerde bulunulması.

İstihbarat sürecinde dikkat edilmesi gereken önemli bir nokta da şudur; istihbarat üreticileri ile karar vericiler aynı kişiler değildir. İstihbarat üreticileri karar vermezler.

1.1.2. İstihbaratın Çarkı

İstihbarat faaliyeti kesintisiz devam eden bir süreçtir ve bu süreç istihbarat birimleri tarafından istihbarat çarkı olarak adlandırılmaktadır. Çark kelime olarak, bir eksenin döndürdüğü tekerlek biçimindeki makine parçası anlamına gelmektedir. İstihbarat sürecinin çarka benzetilmesindeki neden ise, istihbarat sürecindeki aşamaların sürekli birbirini takip etmesidir.

Türk Milli İstihbarat Teşkilatı, resmi web sayfasında yer alan Erdal İlter'in kitabında istihbarat çarkının işleyişi şu şekilde ifade edilmektedir: "Çarkın birinci safhasında devletin Milli Güvenlik Politikaları doğrultusunda istihbarat ihtiyaçları tespit edilir; ikinci safhada operasyon birimleri ilgili haberleri açık ve kapalı kaynaklardan toplar ve değerlendirme ünitesine aktarır; üçüncü safhada operasyon birimlerinden ve servis dışı kurumlardan gelen haber, bilgi ve belgeler analize tabi tutularak işlenir ve rapor haline getirilir ve yayınlanır; dördüncü safhada ise sürekli olarak gözden geçirilen ve değerlendirilen öncelikler çerçevesinde yeni istihbarat ihtiyaçları tespit edilir."³⁰ İstihbarat çarkı bu dört maddeden oluşmakta ve sürekli birbirini takip etmektedir. Bu maddeler kısaca aşağıdaki şekilde maddelenebilir.

- İstihbarat ihtiyaçlarının tespiti ve toplama çalışmalarının yönlendirilmesi,
- Haberlerin toplanması,
- Haberlerin işlenmesi ve değerlendirilmesi,
- İstihbaratın yayımı ve kullanılması.

³⁰ Erdal İlter, a.g.e., s.1.

İstihbarat çarkının unsurlarının detaylı incelemesi bu çalışmanın kapsamı dışındadır. Şu kadarı söylenebilir ki istihbarat çarkı, istihbarat sürecinin pratik olarak uygulamaya konulmasıdır.

1.1.3. İstihbaratın Kaynakları

İstihbaratın üretilmesinde açık, yarı açık ve gizli kaynaklar kullanılabilir. Açık kaynaklar, istihbarat görevlisinin, kimliğini gizlemesini gerektirmeyecek ve bilgileri toplamasıyla suç oluşmayacak şekilde istifade edebildiği kaynaklardır. Açık kaynak istihbaratı, kamuoyuna açık, herhangi bir gizlilik seviyesine sahip olmayan ve belli bir amaç ve plan çerçevesinde toplanan bilginin istihbarat çarkından geçirilmesi ile elde edilen istihbarattır.³¹ Yarı açık kaynaklar, resmi veya özel bir kurum veya kuruluştaki bilgilere sadece kendi personelinin erişebildiği durumlarda, işbirliği ve bilgi paylaşımı yükümlülüğünün ülkenin kanunları kapsamında yer alması halinde faydalanılan kaynaklardır. Nüfus bilgileri buna örnek olarak verilebilir. Gizli kaynaklar ise, hedefe ilişkin bilgilerin saklandığı yerden, tamamen başka bir kimlik ve amaçla elde edilmeye çalışılan ulaşılmaması normal şartlarda mümkün olmayan kaynaklardır.

İlk bakışta istihbarat faaliyetlerinde gizli kaynakların çok daha önemli olduğu algılanabilse de istihbarat sürecinde açık kaynağın yeri azımsanmayacak derecededir. Yazılı basın ve internet dâhil olmak üzere herkese açık bilgilerden elde edilen istihbarat açık kaynak istihbarattır. Günümüzde istihbaratı oluşturan bilginin %85'inin açık kaynaklardan elde edildiği ifade edilmektedir.³² Günümüzde sosyal medyanın, internetin ve dolayısıyla kamuoyuna açık bilgi kaynaklarının ne kadar yaygınlaştığı düşünülürse açık kaynaktan elde edilen bilginin işlenmesinin sanıldığı kadar kolay olmadığı görülebilir.

1.1.4. İstihbaratın Kapsamı

İstihbarat kavramının, gerek akademik çevrede, gerekse toplumda yanlış algılandığı ve kullanıldığı görülmektedir. Bazı çalışmalara göre bu yanlış, istihbarat üretme yetkisinin sadece devlette olduğu, devlet dışı kuruluşların istihbarat üretemeyeceği şeklinde dile getirilmektedir.

³¹ Mutlu Köseli, *İstihbarat Temel Hususlar ve Güncel Konular*, Adalet yayınevi, Ankara,2011, s.44.

³² Sait Yılmaz, *a.g.e.*, s. 126.

Fakat istihbaratın sadece devlet eliyle üretilebileceği düşüncesi özellikle çağımızda bir yanılgı olmaktan öteye gidememektedir. Profesyonel bir şekilde, istihbaratın tam tanımına uygun olarak bir bilgi işleniyor ve sonucunda bir karar verici tarafından kullanılabiliriyorsa bu faaliyete de istihbarat denilebilir. Öyle ki ABD’de devlet eliyle olmayan tamamen ticari temelli özel istihbarat şirketleri bulunmaktadır ve bu şirketlerin hizmetleri gerek yurt içinde gerekse yurt dışında faaliyet göstermekte hatta bu kuruluşların hizmetleri ABD devleti tarafından kiralanabilmektedir.

Örnek olarak PIC (Private Intelligence Corporation-Özel İstihbarat Şirketi) isimli, ABD merkezli bir istihbarat şirketinin müşterileri arasında, bankalar ve şirketlerin yanında bir kolluk birimi olan Tulsa Polis Departmanı da bulunmaktadır.* Devletin istihbarat üretmekle yetkili olan birimlerinin bile özel bir şirketten istihbarat hizmeti satın alması istihbaratın üretim ve kullanım kapsamının sadece devlet eksenli olmadığını göstermektedir.

Bu tarz özel firmaların devletin yetkilerine sahip olmadığından dolayı devletin gizli bilgilerine erişemeyeceği ve etkin bir istihbarat faaliyeti yürütemeyeceği algılanabilir. Fakat günümüzde, istihbarat birimleri tarafından üretilen istihbaratın %85’i açık kaynaklardan elde edildiği düşünülürse, istihbaratın sadece gizli bilgilere dayanmak zorunda olmadığı ve bahsedilen özel şirketlerin gizli bilgilere ihtiyaç duymadan istihbarat raporu hazırlayabildikleri söylenebilir.

Bu yönüyle istihbaratın kapsamı sadece devlet ile sınırlandırılmamalıdır. Günümüzdeki bilginin çokluğu ve karmaşıklığı dikkate alındığında devlet kadar şirketler de, hükümet dışı kuruluşlar da hukuki kuralları çerçevesinde istihbarat faaliyetlerinde bulunabilir.

1.1.5. Karar verici

İstihbarat sürecinin kilit noktalarından biride karar vericidir. Karar verici olmadan üretilen istihbaratın bir anlamı olamaz. Karar vericinin ihtiyaçlarına göre istihbarat süreci şekillenmektedir. Karar verme, alternatifler arasından seçim yapma işidir. Başka bir deyişle bir yöneticinin karar vermesi, kendisine verilen görevi gerçekleştirmek için çeşitli alternatifler açısından bir seçim yapması sürecidir.³³

* <http://www.privateintelligence.us/success.htm>

Warner'a göre politika üreticilerin ve kara vericilerin hepsi karar verebilmek için bilgiye ihtiyaç duyarlar ve bu bilgiler birçok kaynaktan gelmektedir.³⁴ Elbette karar vericinin önüne gelen her bilgi istihbarat değildir. Örneğin karar vericinin ulaştığı bir gazete haberi, bir radyo programı, danışman tavsiyeleri veya yaşamsal tecrübe gibi olgular karar vericinin karar vermesine etkileyen bilgiler içermektedir fakat hepsine birden istihbarat denilemez. Üretilen istihbarat ise karar vericinin karar verme sürecinde faydalandığı bilgilerden biridir ve en önemlisidir.

Çağdaş uygarlığın ulaştığı bilgi düzeyini tanımlamada tam bir görüş birliğine henüz varılmış değilse de, son 20 yıl içerisinde bilim ve teknolojiye baş döndürücü gelişmelerin meydana getirdiği bilgi patlaması ve bilgi teknolojilerinin toplumsal ve ekonomik gelişmeye sundukları olanaklar dikkate alındığında, Toffler'in "üçüncü dalga" olarak betimlediği aşamanın "bilgi çağı", bu dönemin öngördüğü toplumun da "bilgi toplumu" olarak adlandırılması uygun görülmektedir.³⁵ İstihbaratın ilk defa ortaya çıktığı geçmiş dönemlerde, devletlerin yönetiminde bulunan şahısların karar verme sürecindeki bilgi çeşitliliği ile günümüzdeki yöneticilerin karar verme sürecindeki bilgi çeşitliliği aynı düzeyde olmadığı aşikârdır. Hatta ulusal çapta faaliyet gösteren bir firmanın yöneticisinin aldığı kararların karmaşıklığı ve elindeki bilgilerin çeşitliliği eski çağlardaki devlet başkanlarından daha fazladır. Öyle ki karar verme kendine has bir bilim dalı haline gelmiş üniversitelerde ders olarak okutulmaya başlanmıştır. Birçok sektörün yöneticisi karar verme teknikleri doğrultusunda hareket etmektedir.

Sadece devlet ve devlet dışı kuruluşların değil suç çeşitleri de artmış ve daha da karmaşık hale gelmiştir. Yeni suç türlerinden olan bilişim suçlarının takibi ve aydınlatılması klasik suç türlerine göre çok zordur. Örneğin Rusya'daki bir suçlu Türkiye'deki bir şahsın kredi kartı bilgilerini ele geçirip ABD'deki başka bir şahsa satabilir ve bunları yaparken masum başka bir şahsın haberi olmaksızın bilgisayarını kullanabilir ve işlediği suçun sonrasında izini kaybettirebilir. Yeni suç türleri ile beraber suç işleyenlerin yakalanmamak için kullandıkları yöntemlerde çok karmaşık hale gelmiştir. Böyle bir durumda suçu aydınlatmak için kanun uygulayıcıları

³³ Tanıl Kılınç, **Problem Çözme ve Karar Verme Teknikleri**, http://www.giv.org.tr/media/dokuman/KARAR_VERME_VE_PROBLEM_COZME_TEKNIKLER%C4%B0%20NOTLARz.docx (Erişim Tarihi: 20.02.2014).

³⁴ Michael Warner, **a.g.m.**

³⁵ Refik Balay, Küreselleşme, Bilgi Toplumu ve Eğitim, **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi**, 2004, cilt: 37, sayı: 2, 61-82, s.66.

nezdinde de istihbarata ihtiyaç duyulması doğaldır. Bu nedenlerdir ki Avrupa Birliği Konseyi 2004 yılında istihbarat destekli polislik stratejisini onaylamıştır.³⁶

Bu yönleriyle, istihbarat sürecindeki karar vericilerin kapsamı klasik anlamına göre daha geniştir. Devlete hükümet edenlerin yanında, bir savcı, kolluk amiri, şirket yöneticisi gibi kişilerde karar verici konumundadırlar.

Gizlilik ilkesi burada dikkate alınması gereken bir husustur. Karar vericinin hedefindekiler ya da duruma göre hasımları açısından bilginin gizli olmaması gerekiyorsa bu durumda istihbarattan söz edilemez. Yani bir yargıcın elindeki bilgiler istihbarat sayılamaz çünkü kural olarak yargılama safhasında aleniyet ilkesi geçerlidir. Aynı şekilde devletin elindeki bilgiler gizlilik içerisinde değil de aleniyet ilkesi ile kullanılıyorsa bu istihbarat değil diplomasidir.

1.1.6. İstihbarat ve Gizlilik

İstihbarat öğretisinde, istihbarat sürecinin en önemli noktasının gizlilik olduğu belirtilmiştir. Bu yönüyle son derece önemli olan bu gizliliğin kapsamı, nerede başlayıp nerede bittiği, odak noktası ve amacının incelenmesi önem arz etmektedir. Bu kapsamda istihbarat açısından gizliliğin ne ifade ettiği aşağıda açıklanmaya çalışılmıştır.

1.1.6.1. Bilgi kaynağının gizliliği

İstihbarat denilince akla ilk gelen casusluk ve ajanlık olmaktadır. Fakat Warner'ın da bahsettiği gibi, istihbarat birimi çalışanları için istihbarat bir ajana karşı ajan kapışmasından çok öte bir şeydir. Fakat bu bakış açısı önemli bir noktayı vurgulamaktadır; istihbaratta gizlilik çok önemlidir. Johnson'a göre gizli operasyonla elde edilen hasma ait "gizli bilgiler", istihbaratın "işlenmemiş külçe altını" oluştururlar.³⁷ Fakat bu bilgilerin elde edildiği hasım tarafından öğrenilirse değeri hala işlenmemiş külçe altını mıdır? Bu soruya olumlu cevap vermek mümkün görünmemektedir. Bilginin kaynağının gizli olması, süreç sonuna kadar gizliliğinin ihlal edilmemesi ile sağlanacaktır. Hasım taraf elde edilen bilgiden haberdar ise

³⁶ Steven David Brown, The meaning of criminal intelligence, *International Journal of Police Science & Management*, 2007, Volume 9 Number 4, p.336.

³⁷ Loch K.Johnson, *a.g.e.*, s.2.

önlem alabilecektir buda bilginin değerini düşürecek belki de değersiz hale getirebilecektir.

1.1.6.2. İstihbarat sürecinin gizliliği

İstihbarat çarkındaki birbirini takip eden her faaliyet bir bütündür ver istihbarat sürecini oluşturur. Gizliliğin sağlanması açısından her aşamanın ayrıca gizli yürütülmesi önem arz etmektedir. Süreç aşamalarından herhangi birinin gizliliğinin ihlal edilmesi süreç sonunda elde edilecek ürünün de gizliliğini ihlal edecektir. Buda karar vericinin arzu ettiği sonucu elde etmesine mani olacaktır.

1.1.6.3. Temel hak ve hürriyetler açısından gizlilik

Gizliliğin temel hak ve hürriyetler açısından da bir önemi vardır. İstihbarat tabiatı itibariyle, kişilerin gizli bilgilerine ulaşmayı hedefleyebilir. Bu sebeple istihbarat servislerinin kişilerin gizli bilgilerine ulaşmaları çeşitli hukuk kurallarına bağlanmıştır. Her Demokratik hukuk devletinde kişilerin maddi ve manevi varlıklarını istedikleri gibi şekillendirebilecekleri bir özgür bir hayat alanı tanınmaktadır. Devletin müdahalesinden korunmuş bulunan ve bireyin küçük dünyası olarak adlandırılabilen bu alanın genişliği ülkenin siyasi rejimi ve demokrasisi hakkında bir göstergedir denilebilir.³⁸

İnsan hayatının iki temel yönü vardır. Bunlar; hayatın genel yönü ve özel yönüdür. Hayatın genel yönü insanın herkese açık olan aleni davranışlarıdır. Bu alanda elde edilen bilgiler kişinin haklarını ihlal etmemektedir. Hayatın özel yönü ise; özel hayat ve hayatın gizli alanı olmak üzere iki ayrı bölüme ayrılmaktadır. Hayatın gizli alanı kişinin inançları, cinsel yaşamı, vicdani kanaati gibi kendisine özgü dünyası olup müdahalelere karşı etkili bir korumanın konusunu oluşturur. Özel hayat ise daha çok aile bireyleri, yakın arkadaş çevresi ve akrabaları ile olan ilişkileri içerir ve yine müdahalelere karşı koruma altındadır fakat bu koruma gizli hayata karşı daha esnektir.

Kişinin özel hayatı demokratik devletlerde koruma altındadır ve buradaki bilgilerin izinsiz elde edilmesi genel hukuk kurallarına aykırıdır. Bu alandaki bilgilere

³⁸ Murat Durmuş, *Özel Hayatın Korunması Hakkı ve Bu Çerçevde İstihbarat Faaliyetleri*, Kamu Hukuku Anabilim Dalı, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale Üniversitesi, Kırıkkale, 2006, s.7. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi)

ulaşılması ve istihbarat sürecinde kullanılabilmesi ya da kullanılmak istenmesi mümkündür. Fakat bu bilgiler koruma altında olduğundan ülkeden ülkeye uygulaması değişiklik göstermekle birlikte istihbarat birimleri tarafından bu bilgilerin elde edilmesinin ve kullanılmasının şekilleri ayrıca düzenlenmiş ve bu bilgiler koruma altına alınmıştır.

1.1.6.4. Gizliliğin hedefi

Peki, gizli ve hasma ait olan bilgilerin elde edildiği ve bu bilgilerin içeriği hasım tarafından öğrenilirse durum değişir mi? Bu sorunun cevabı istihbaratın tanımında gizlidir. İstihbarat eğer karar vericilerin elinde karar vermeye yardımcı olmak üzere elde edilmiş ise ve hasım hedef gizli bilgilerin elde edildiğinin farkına vararak önlem alabiliyorsa, karar vericilerin istediği sonuç gerçekleşmeyebilecektir.

İstihbarat açısından gizlilik kavramı elde edilen bilgilerin gizli bilgi olmasından daha farklıdır. Burada önemli olan gizlilik, hedefin yani hasmın, istihbarat faaliyetleri ve üretilen istihbarat hakkında haberdar olmamasıdır. İstihbarat süreci sonunda elde edilen bilgi gizli bilgilere dayanmasa da, tamamen açık kaynaklardan derlenerek üretilen bir istihbarat olsa da karar vericinin elinde değerli bir bilgidir. Bu bilgi sayesinde karar verici amacına ulaşabilir, hedef hakkında istediği davranışın oluşmasına neden olabilir. Yani istihbaratın yürütülmesindeki gizlilik, amaç olan gizliliğin sağlanması için bir araç durumundadır.

Örneğin bir şirketin diğer rakip şirket hakkında bilgi toplaması, bu bilgileri analiz etmesi sonucunda oluşan bilginin diğer firma tarafından bilinmemesi bir gizliliktir. Ve bu gizlilik sonucunda rakip firmanın hareketlerinin yönlendirilmesi veya rakip firmanın önlem alamadan saf dışı bırakılması durumu gerçekleşebilir. Bu durum istihbaratın yapılan tanımı ile örtüşmektedir.

1.1.7. İstihbarata Karşı Koyma

İstihbarat, devletlerin ilgili kurumlarınca ulusal güvenliği tesis etmek maksadıyla gerekli bilgilerin toplanmasını kapsamaktadır. Dolayısıyla bir ülkenin, kendisine tehdit arz eden diğer ülkeler ile ilgili bilgi toplayabileceği gibi, aynı faaliyet başka ülkelerce kendisi aleyhinde de yürütülebilir. Başka bir deyişle istihbarat faaliyeti karşılıklıdır ve hasım hakkında bilgi elde etmeye çalışılırken hasım da kendi istihbarat faaliyetlerini yürütebilir.

İstihbarata karşı koyma (İKK) ya da diğer adıyla karşı istihbarat, savaş ve barış zamanlarında espionaj, sabotaj ve yıkıcı faaliyetlerle karşı istihbarat servislerinin düşmanca hareketlerinin sezilmesi, önlenmesi ve zararsız hale getirilmesi konularını kapsamaktadır.³⁹ Özdağ'a göre; istihbarat toplayarak, rakiplerin, muhtemel rakiplerin ve dostların amaçlarını, planlarını, niyetlerini, kapasitelerini öğrenmek ne kadar önemli ise rakiplerin ve dostların bizim amaçlarımızı, planlarımızı ve kapasitemizi öğrenmelerini engellemek de o kadar önemlidir.⁴⁰ Dolayısıyla karşı istihbarat, istihbarat kadar önem arz etmektedir.

Karşı istihbaratın iki yönü olduğu söylenebilir. Birincisi, genel olarak hasmın istihbarat faaliyetini engellemektir. Bu açıdan bakıldığında Karabekir'in istihbarat tanımındaki "yanlış bilgi yaymak" ifadesi daha iyi anlaşılmaktadır. İkincisi ise elde edilmiş olan istihbaratın gizliliğinin devam ettirilmesidir. Yani yapılan istihbarat faaliyetlerinin gizliliğinin devamını sağlamak ve avantajlı konumda kalmaya devam etmektir. Bu yönüyle istihbarata karşı koyma, istihbarat sürecinden bağımsız ve farklı olarak düşünülmemelidir. İstihbarata karşı koyma yöntemleri, çeşitleri bu çalışma kapsamı dışında olduğundan burada detaylı olarak incelenmemiştir.

1.1.8. İstihbarat Çeşitleri, İç ve Dış İstihbarat Ayrımı

İstihbarat kavramının tanımlanmasındaki farklılıklara paralel olarak istihbarat çeşitlerinin yapılmasında da sınıflandırmayı yapan yazarın bakış açısına veya konumuna göre değişiklik göstermektedir. Yılmaz'ın değişik kaynaklardan derleyerek ortaya koyduğu sınıflandırma genel olarak öğretilerdeki istihbarat çeşitlerini yansıtmaktadır.⁴¹ Klasik anlamda denilebilecek olan bu istihbarat çeşitleri; aktiflik, tehlikenin kaynağı, konuları, elde edildiği seviye ve oluşturuldukları yöntemler bakımından sınıflandırılmaktadır. Gelişen teknolojiye paralel olarak özellikle yöntemler ve konuları bakımından sınıflandırma yapıldığında son yıllarda yeni çeşitler ortaya çıkmaktadır. ABD Adalet Bakanlığı tarafından yayımlanan ve Michigan Üniversitesi Ceza Hukuku öğretim görevlisi olan David L. Carter'ın telif etmiş olduğu "Kanun Uygulayıcıları İstihbaratı" isimli kitapta, tıbbi istihbarat, itfaiye

³⁹ Seçkin Çetin, *İstihbarat Ve İstihbarata Karşı Koymada Algılama Yönetiminin Rolü: Irak Savaşı Örneği*, Uluslar Arası İlişkiler Anabilim Dalı İstihbarat Bölümü, Stratejik Araştırmalar Enstitüsü, İstanbul, 2011, s. 2-19. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi)

⁴⁰ Ümit Özdağ, *a.g.e.*, s.143.

⁴¹ Sait Yılmaz, *21. Yüzyılda Güvenlik ve İstihbarat*, Alfa Yayınları, İstanbul, 2011, s. 121-128.

istihbaratı ve çete istihbaratı gibi kolluk ile ilgili yeni istihbarat dallarının ortaya çıktığı ifade edilmiş ve kolluk ile ilgili bu istihbarat çeşitleri açıklanmıştır.⁴²

Çok çeşitli sınıflandırmalar yapılabilse de tehlikenin kaynağı bakımından sınıflandırılan iki istihbarat çeşidi bu çalışmanın konusu bakımından önem arz etmektedir. Bunlar iç istihbarat ve dış istihbarattır. Diğer istihbarat çeşitleri bu çalışmanın kapsamı dışında olup incelemeye alınmamıştır.

Yılmaz'a göre iç istihbarat devletin içine dönük yönelttiği bir istihbarattır ve devletin içine dönük olarak yürüttüğü bir faaliyettir.⁴³ Yazara göre iç istihbarat devletin yönetim biçimini bozmak; rejimini yıkmak; hükümete olan güveni sarsmak; halk arasında etnik, din, tarikat ve mezhep ayrılıkları yaratmak; devlet güvenliğini sarsmak gibi maksatlarla yapılan faaliyetleri ortaya çıkarmaya, zararsız hale getirmeye ve casuslukla mücadele etmeye yönelik faaliyetlerdir.⁴⁴ Yine aynı yazara göre dış istihbarat ise, hedef devletleri, onların topyekûn güç ve kabiliyetlerini öğrenip ortaya çıkarmak için yapılan faaliyetlerdir ve gelişmiş modern ülkelerde iç ve dış istihbarat ayrı teşkilatlar tarafından yürütülür.⁴⁵ Fakat bu yönden iç ve dış istihbarat ayrımı yapıldığında, kamu düzenini sağlamak açısından gerçekleştirilen ve suçun önlenmesi için yapılan istihbarat faaliyetlerinin yeri açıklanamamaktadır.

Bal'a göre ise, genel hatlarıyla incelendiğinde Avusturalya, İngiltere, Kanada ve ABD devletleri istihbarat birimlerini yetkilendirirken amaç ve hedef yönünden iç ve dış istihbarat ayrımına gittikleri görülmektedir.⁴⁶ Dış istihbarat daha çok devletin dış politikasına esas olacak bilgilerin toplamaya ve değerlendirmeye dair yapılan bir çalışmadır. Ayrıca dış istihbarat, iç istihbarattan farklı olarak, düşman tanımlaması üzerinde gerçekleştiğinden psikolojik harekât ve örtülü operasyonlar gibi hukukun doğal sınırlarını aşan faaliyetlerde bulunabilmektedir.⁴⁷ Buradan çıkan sonuç ise konusu düşman olmayan vatandaş ile ilgili faaliyetler tamamen hukuk kuralları içinde yürütülmektedir.

⁴² David L. Careter, *Law Enforcement Intelligence, Department of Justice Office of Community Oriented Policing Services*, USA, 2009, p43-49.

⁴³ Sait Yılmaz, *a.g.e.*, s.122.

⁴⁴ Sait Yılmaz, *a.g.e.*, s.122.

⁴⁵ Sait Yılmaz, *a.g.e.*, s.122.1

⁴⁶ İhsan Bal, İstihbaratın Denetimi Ve Gözetimi, *Haber Türk*, 13 Şubat 2012, <https://www.haberturk.com/yazarlar/ihsan-bal/715343-istihbaratin-denetimi-ve-gozetimi>. (Erişim Tarihi 18.02.2014)

⁴⁷ İhsan Bal, *a.g.m.*

Buna karşın, iç istihbarat devletin sınırları içerisinde ve hukuk kuralları çerçevesinde gerçekleşen, kriminal yani suç olgusu ile ilgili faaliyetlerle bağlantılı olduğu söylenebilir. Bu bağlanma iç istihbarat hukuk açısından hesap verilebilirlik ve vatandaşlık hakları çerçevesinde düşman konseptine kesinlikle yer vermeyen bir anlayışla gerçekleştirilir.⁴⁸

Örneğin CIA, Amerikan topraklarında, yabancı güçlerle ilgili bir istihbarat soruşturması kapsamında olmadığı sürece kendi vatandaşlarına ve şirketlerine yönelik istihbarat faaliyeti yürütme yetkisine kesinlikle sahip değildir, tutuklama veya kanuni yaptırımları uygulama yetkilerine de sahip değildir.⁴⁹ Bu durum, iç istihbarat ve dış istihbarat ayrımının tipik bir özelliğidir.

Burada dikkat çeken husus iç istihbarat dış istihbarat ayrımını farklı olarak açıklayan yazarların bakış açılarıdır. Kolluk kuvveti kökenli olan Bal'ın yaklaşımı iç ve dış istihbarat ayrımını daha uygulanabilir olarak ortaya koymaktadır. ABD örneğinde görüldüğü gibi, ancak dış istihbarat ile ilişkili olduğu müddetçe, kendi vatandaşı hakkında yaptığı istihbarat faaliyeti dış istihbarat faaliyeti kapsamına girmekte ve dış istihbarat birimi bu faaliyeti yürütmektedir.

İstihbarat, hukuk kuralları açısından sınıflandırılırsa hem iç ve dış istihbarat ayrımı yapılabilir hem de önleyici istihbarat ve suç istihbaratın yeri belirlenebilir. Bu yönüyle istihbarat; genel istihbarat ve suç istihbaratı olarak temelde ikiye ayrılabilir. Genel istihbarat ise iç istihbarat, dış istihbarat olarak kendi içerisinde ikiye ayrılabilir. Bu ayrım konuyla ilgili bölümde detaylı olarak incelenecektir.

1.2. GENEL OLARAK SUÇ KAVRAMI

Suç istihbaratı birimlerinin faaliyet gösterdiği alan, yani suç istihbaratının ana konusu toplum düzenini bozan suçtur. Suç istihbaratının nerede başladığı, devletin hangi aşamada ve nerede suç oluşturan eylemlere müdahalede bulunduğunu açık bir şekilde ortaya koymak için genel olarak suç kavramını incelemek gerekmektedir. Esas itibari ile ceza hukuku alanına giren suç kavramı çok geniş bir alanı içermektedir. Devam eden kısımlarda suç istihbaratının tanımı kapsamında, gerekli olduğu ölçüde genel olarak suç kavramı incelenmiştir.

⁴⁸ İhsan Bal, a.g.e.

⁴⁹ Federal Protectors: *Roles of the CIA & the FBI*, <http://criminal.lawyers.com/criminal-law-basics/federal-protectors-roles-of-the-cia-and-the-fbi.html>. (Erişim Tarihi 18.02.2014)

Vatandaşların temel hak ve hürriyetlerinin önemli olduğu kadar şüphelilerin diğer bir ifade ile suç istihbaratı faaliyetinin hedefi konumundaki kişilerin de yargılama faaliyetine ilişkin hakları bulunmaktadır. Konu ile ilgili olarak devam eden kısımda devletin keyfi davranmamasını garanti altına alan suçta ve cezada kanunilik ilkesi de kısaca açıklanmıştır.

1.2.1. Toplum Düzeni açısından Suç

İnsanlar toplu halde yaşayan sosyal varlıklardır. İnsanların toplu halde yaşamaları modern çağın gerektirdiği bir zorunluluk olmayıp insanın tabiatından kaynaklanmaktadır.⁵⁰ Yaradılışları gereği toplu halde yaşayan insanoğlun tâbi olduğu toplumsal yaşantının dirlik ve düzen içinde akıp gitmesi, kişilerin gerek birbirleri ile gerek doğrudan doğruya toplumla olan ilişkilerinde uyacakları bir takım kuralların varlığını gerektirir.⁵¹ Bu kuralların oluşum süreci ile devlet olgusunun oluşumu birbiriyle iç içedir veya paraleldir denilebilir. Devletin oluşumu ile ilgili teoriler incelendiğinde, temel amacın toplumsal hayat düzeninin diğer bir ifade ile sosyal düzenin sağlanması olduğu görülebilir⁵². Sosyal hayatı düzenleyen bu kurallar, “din kuralları”, “ahlak kuralları”, “görgü ve âdet kuralları” ve “hukuk kuralları” olarak dört grupta toplanmaktadır.⁵³

Sosyal hayatı düzenleyen kuralların, varlık amacını karşılayabilmesi yaptırım dereceleri ile doğru orantılı olmaktadır. Sosyal hayatı düzenleyen kurallardan sadece hukuk kuralları maddi yaptırımlı, yani uyulması için zorlayıcı kuvvete sahip olan kurallardır. Toplumsal yaşamın barış içerisinde devam edebilmesi, insanlar arasında çıkan çatışmaların hukuk kuralları tarafından düzenlenmesine bağlıdır.⁵⁴ Hukuk kurallarının ihlali sadece bir kişiyi zarara sokmakla kalmaz, toplumu oluşturan tüm fertleri rahatsız eder.⁵⁵ Bu kuralların bir kısmı toplumsal yaşamı tehdit eden suç unsuru ile ilgili olan ceza hukuku kurallarıdır.

Ceza hukuku, sosyal düzene karşı olan hangi davranışların suç olacağını belirler ve suçun hukuki sonucu olarak onu cezayla tehdit eder.⁵⁶ Türkiye

⁵⁰ Turgut Akıntürk, Derya Ateş Karaman, *Medeni Hukuk*, Beta Yayınevi, İstanbul, 2011, s. 5.

⁵¹ Turgut Akıntürk, *a.g.e.*, s. 6.

⁵² Kemal Gözler, *Devletin Genel Teorisi*, Ekin Basımevi, Bursa, 2011, s. 29-45.

⁵³ Kemal Gözler, *a.g.e.*, s. 6.

⁵⁴ Timur Demirbaş, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2011, s. 45.

⁵⁵ Timur Demirbaş, *a.g.e.*, s. 45.

⁵⁶ Timur Demirbaş, *a.g.e.*, s. 45.

Cumhuriyeti'nde suçların tanımlandığı kanun Türk Ceza Kanunudur. Türk Ceza Kanununun ilk maddesinde; ceza kanununun amacı; “*kişi hak ve özgürlüklerini, kamu düzen ve güvenliğini, hukuk devletini, kamu sağlığını ve çevreyi, toplum barışını korumak, suç işlenmesini önlemek*” olarak belirtilmiş ve devam maddelerinde suç türleri tanımlanmıştır. Bir sonraki kısımda izah edileceği üzere, suç türlerinin önceden tanımlanması evrensel bir ilke olan suçta kanunilik ilkesi gereğidir.

1.2.2. Suçta ve Cezada Kanunilik İlkesi

Ceza hukukunun en temel ilkelerinden birisi olan kanunilik ilkesi, hangi davranışların suç olarak düzenlendiğinin önceden kanun tarafından gösterilmesi ve bu suçu işleyenlerin görecekleri yaptırımların kanun tarafından önceden belirlenmesidir.⁵⁷ Bu şekilde, yasak davranışların önceden gösterilmesi suretiyle kişi özgürlüğünün sınırları önceden belirlenmiş olmaktadır, yani kanun tarafından açıkça yasaklanmayan her davranış serbest olmaktadır. Bu yönüyle ceza hukukunda, özel hukuktaki gibi kıyas yapmak suretiyle boşluk doldurmak mümkün değildir çünkü kıyas yaparak ceza kanununu genişletmek, kanunilik ilkesine aykırılık teşkil etmektedir.

Osmanlı Devleti'nde II. Mahmut'un 1838 yılında memur ve ilmiye sınıfı için hazırlattığı ceza kanunnamelerinde kanunilik prensibine yer verilmiştir.⁵⁸ Buna ek olarak tüm Osmanlı vatandaşları için kanunilik prensibinin kabulü ise 1839 Tanzimat Fermanı ile gerçekleşmiştir.⁵⁹ Kısaca Osmanlı Devleti de ceza hukukunda evrenselleşmiş olan bu ilkeyi göz ardı edememiştir.

Suçta ve cezada kanunilik ilkesi Anayasa'nın 38nci maddesinde ve TCK'nın 2nci maddesinde düzenlenmiştir. TCK'nın 2nci maddesine göre; “*Kanunun açıkça suç saymadığı bir fiil için kimseye ceza verilemez ve güvenlik tedbiri uygulanamaz. Kanunda yazılı cezalardan ve güvenlik tedbirlerinden başka bir ceza ve güvenlik tedbirine hükmolunamaz.*” Görüleceği üzere bu madde ile çok açık bir şekilde suçta ve cezada kanunilik ilkesi ortaya konulmuştur.

⁵⁷ Timur Demirbaş, **a.g.e.**, s. 105.

⁵⁸ Halil Cin, Gül Akyılmaz, **Türk Hukuk Tarihi**, Sayram Yayınları, Konya, 211, s. 232.

⁵⁹ Halil Cin, Gül Akyılmaz, **a.g.e.**, s.232.

Suçta ve cezada kanunilik ilkesi bireylerin hak ve özgürlüklerinin güvencesini oluşturmaktadır ve bu ilke tabi olarak bazı sonuçları beraberinde getirmektedir. Bunlar şu şekilde sıralanabilir:

- Belirlilik,
- Aleyhe kanunun geçmişe yürütülmesi yasağı,
- Kıyas yasağı,
- İdarenin düzenleyici işlemlerle suç oluşturması yasağı.

Çağımızda kanunilik ilkesi tüm çağdaş anayasalarda ve ceza kanunlarında olduğu gibi, Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Bildirisi ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nde de yer almaktadır.⁶⁰ Diğer bir ifade ile evrensel olarak kanunilik ilkesinin insanın temel hakları açısından ne kadar önemli olduğu ortaya koyulmaktadır.

Genel istihbarat ve suç istihbaratı ayrımı açısından bakıldığında da suçta ve cezada kanunilik ilkesi önem arz etmektedir. Şöyle ki: devletin yargı görevine giren suç kapsamında keyfiliğinin sınırlandığı demokratik bir toplumda, suç soruşturmalarının idari birimler tarafından idarenin yetkisi ve denetimi altında iç ve dış istihbarat birimleri ile yürütülmesi bu ilke ile uyuşmamaktadır.

1.2.3. Suçun Yapısı

Suç, toplumsal düzenin sağlıklı bir şekilde devamının sağlanması için gereken hukuki değerlerin açık ve bilinçli bir ihlali veya en azından bu değerleri korumaya yöneltilmiş kurallara özensizlik niteliği taşıyan insan davranışı olarak karşımıza çıkan bir haksızlık; hukuka aykırılık teşkil eden belirli bir haldir.⁶¹ Kısaca ifade etmek gerekirse, hukuk kurallarının yasakladığı ve yapılmasına veya yapılmamasına cezai yaptırım bağladığı eylemdir.⁶² Diğer bir ifade ile suç toplumsal düzeni sekteye uğratan bir insan davranışıdır.

Bir eylemi suç olarak nitelendirmek için bazı şartların varlığı gerekmektedir, bu şartlar şu şekilde sıralanabilir: Öncelikle haksız olarak teşkil eden bir fiilin bulunması, ikinci olarak bu fiilin hukuki değeri ihlal etmesi sebebiyle kanun tarafından

⁶⁰ Timur Demirbaş, **a.g.e.**, s. 106.

⁶¹ İzzet Özgenç, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2006, s.150.

⁶² Ejder Yılmaz, **Hukuk Sözlüğü**, Yetkin Yayınları, Ankara, 2010, s. 688.

yasaklanması ve nihayet bu fiilin hukuka aykırı bir şekilde yapılması.⁶³ Çeşitli çerçevelerden farklı suç tanımlarına ulaşmak mümkün olsa da hangi suç tanımı yapılırsa yapılsın, modern hukuk nezdinde, en azından bu şartlar gerçekleşmeden suç oluşmamaktadır.

Bir suçun varlığından söz edebilmek için her şeyden önce bir fiilin varlığı gerekmektedir. Eyleme dönüşmemiş, salt düşünce aşamasında kalmış olan bir hal sebebiyle bireylerin cezalandırılabilmesi mümkün değildir. Nitekim Türkiye Cumhuriyeti Anayasasınının 25nci maddesinde; *“Her ne sebeple ve amaçla olursa olsun kimse, düşünce ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz, düşünce ve kanaatleri sebebiyle kınanamaz ve suçlanamaz”* hükmü bulunmaktadır. Modern ceza hukuku, fiil ceza hukukudur ve ceza hukuku her türlü davranışla değil sadece kanun koyucunun suç olarak tanımladığı davranışlarla ilgilenir.⁶⁴

Bir eylemin ceza hukukun konusuna girmesi, diğer bir deyişle suç olarak kabul edilebilmesi için bazı unsurlara ihtiyaç vardır. Bu unsurlara suçun unsurları adı verilmektedir. Suçun genel unsurları olarak adlandırılan bu unsurlar değişik gruplandırmalara tâbi tutulmuştur; bun gruplandırmalardan geleneksel olan teori çerçevesinde yapılan gruplandırmaya göre suçun objektif(maddi) ve sübjektif(manevi) olmak üzere iki kurucu unsuru vardır.⁶⁵ Bir diğer ayrıma göre suçun unsurları; tipe uygun fiil, hukuka aykırılık, kusurluluktur.⁶⁶ Türk öğretisinde kabul gören ve TCK’da yerini bulan teoriye göre suçun unsuru dört adet olarak şekillenmiştir.⁶⁷ Bunlar:

- Kanuni unsur,
- Maddi unsur,
- Manevi unsur,
- Hukuka aykırılık unsurudur.

Suçun unsularının ve suç teorisinin detaylı bir şekilde incelenmesi bu çalışmanın kapsamı dışında olduğundan bu incelemelere burada yer verilmemiştir. Buraya kadar açıklanan konular suç istihbaratının yerinin belirlenmesi ve tanımının yapılabilmesi için yeterli düzeydir.

⁶³ Fatih Birtek, **Pratik Ceza Hukuku**, Legal Yayınları, İstanbul, 2012, s.51.

⁶⁴ Fatih Birtek, **a.g.e.**, s. 51.

⁶⁵ Timur Demirbaş, **a.g.e.**, s. 193.

⁶⁶ Timur Demirbaş, **a.g.e.**, s. 193.

⁶⁷ Fatih Birtek, **a.g.e.**, s. 52.

1.2.4. Devletin Suça Müdahale Yetkisinin Başlaması

Devlet toplum düzeninin sağlıklı bir şekilde devamını sağlamak maksadıyla suç işleyenleri yakalamaya veya suç işlenmeden engellemeye çalışmaktadır. Diğer bir ifade ile suç eylemi kapsamında devlet müdahalede bulunmaktadır. Suç eylemi birden ortaya çıkmamakta, belli aşamaları takip etmektedir. Bu aşamalara ise suç yolu denilebilir. Peki devlet hangi aşamada suç eylemine müdahale edecektir? Bu sorunun cevabı önem arz etmektedir çünkü kişi sadece suç işleme düşüncesinde bulunduğu vakit devlet müdahale ederse ortaya haksız sonuçlar çıkabilecektir. Bu açıdan devlet gerekli olan makul bir aşamada, temel hak ve hürriyetleri zedelemeyen müdahale etmek durumundadır. Ceza hukukundaki suça teşebbüs kavramı özü itibari ile devletin müdahale yetkisinin başladığı ya da başlaması gerektiği aşmayı ifade etmektedir. Bu kapsamda devam eden başlıklarda suça teşebbüs ve suç yolu kavramı genel olarak işlenmiştir.

1.2.4.1. Genel Olarak Suça Teşebbüs Kavramı

Suçta teşebbüs, uzun bir tarihsel gelişimin sonucunda ortaya çıkmış bir ceza hukuku kavramıdır. Suça teşebbüs kavramı, konusu itibariyle suç oluşturan fiilin hangi aşamadan itibaren cezalandırılacağı konusunu açıklığa kavuşturmaktadır. Dolayısıyla suç istihbaratının başladığı ya da başlaması gerektiği yeri tespit etmek açısından önem arz etmektedir.

Suç olgusu meydana gelişi ve eyleme dönüşmesi bakımından ele alındığında birdenbire ortaya çıkmamakta, zaman içerisinde, birbirini izleyen farklı aşamalardan geçerek gerçekleşmektedir. Suça teşebbüs; işlenmesinde karar verilen bir suçun icrasına elverişli hareketlerle başladıktan sonra, failin elinde olmayan nedenler yüzünden icra fiillerinin tamamlanamaması veya tamamlanmasına rağmen neticenin oluşmaması durumudur.⁶⁸ Başka bir deyişle suça teşebbüs; suç işlemeye yeltenme, kalkışma halidir. Teşebbüs halinde, işlenmek istenen fakat elde olmayan sebeplerle tamamlanamayan suça nazaran daha az ceza verilmektedir. Suç konusu meydana geldiği takdirde oluşan zararın daha azının meydana gelmesi veya hiç ortaya çıkmaması durumunda daha az ceza verilmesi gayet doğal karşılanabilir.

⁶⁸ Ejder Yılmaz, a.g.e., s.689.

Ceza kanunlarında düzenlenmiş olan suçlar, suçta ve cezada kanunilik ilkesinin gereği olarak ancak suç tipinde öngörölmüş olan neticenin gerçekleşmesiyle cezalandırılırlar. Ancak, suç tipinde yer alan bu neticenin suçun teşebbüs aşamasında kalması nedeniyle gerçekleşmemesi halinde de toplumsal barış bozulmaktadır. Bu nedenle teşebbüs aşamasında kalmış olan bu hareketlerin cezalandırılması diğler bir ifade ile müdahale edilmesi ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Suça teşebbüs şartları oluşmasıyla söz konusu eylem ya da eylem hazırlığı adli makamlarca soruşturulmaya başlanabilir hale gelmektedir.

Suça teşebbüs kavramında bir diğler önemli nokta ise suçun önlenmesi açısından dır. TCK 1nci maddesine dikkat edilirse kanunun bir amacı da suç oluşmadan suçun önlenmesidir. Yani suçun cezalandırılma aşamasına gelmesi fakat henüz neticelenmemesi halinde devlet yetkili organları ile faili yakalayarak ve cezalandırarak suçun neticesinin oluşmasını önlemiş olur.

TCK 1nci maddesinde söz konusu olan önlemeden kast edilen anlam, suça teşebbüs şartları oluşuktan sonra failin fiilinin önlenmesidir, daha sonra incelenecek olan kolluğun idari açıdan önleme görevi ile ilgili değildir denilebilir. Makul şüphe oluşmadan kişiler hakkında ceza kanunlarının uygulanması, kişiler hakkında takibat yapılması adli olarak suçu önleme kavramına girdiği söylenemez. Suça teşebbüs aşamasından önce yapılan önleme faaliyetleri idari kolluk kapsamında diğler bir ifade ile genel anlamıyla istihbarat kapsamında değerlendirilebilir.

Kayanççek'e göre teşebbüsün gerçekleşebilmesi için gereken şartlar şu şekilde sıralanabilir⁶⁹:

- Bir suçun işlenmesinin kastedilmesi (subjektif unsur)
- Elverişli hareketlerin yapılması (maddi unsur)
- İcra hareketlerine başlama
- Suçun tamamlanmasına failin elinde olmayan engel sebeplerin neden olması.

1.2.4.2. Suç Yolu

⁶⁹ Murat Kayanççek, Suça Teşebbüs, <http://www.ceza-bb.adalet.gov.tr/makale/157.doc>. (Erişim Tarihi: 01.01.2014)

Fail bir suç u işlemek istediğinde arzu ettiği sonuca ulaşmak için belli aşamalar kat etmektedir. Hiçbir suç bir anda başlayıp bitmez, kısa da olsa belli aşamalardan geçer. Öğretide bu aşamalar bir bütün olarak suç yolu olarak adlandırılmaktadır.⁷⁰ Öğretide bu aşamalar çeşitli sınıflandırılmalara tabi tutulsa da genel olarak kabul edilen şekliyle; düşünce, hazırlık, icra, tamamlanma ve sona erme şeklinde ayrılarak ifade edilmektedir.⁷¹ Suç yolunda fail tarafından iradi olarak gerçekleştirilen faaliyet, bu süreçte kesintiye uğrayabilir ve öngörülen, istenilen sonucu gerçekleştirecek gerekli ve yeterli hareketler yapılmasına rağmen sonuç gerçekleşmeyebilir.⁷²

Suç yolundaki ilk aşama düşünce yani tasavvur aşamasıdır. Suç işleme düşüncesi failin zihninde oluşmakta ve bu durum suç işleme kararına ulaşarak son halini almaktadır. Düşünce aşamasında kalmış bir fiil sebebiyle kimse cezalandırılmaz. Fail her zaman düşüncesinden vazgeçebilir veya karar verse bile hiçbir zaman karar verdiği eylemi gerçekleştirmeyebilir.

Suç işleme kararının alınmasıyla, kişi, suç u nasıl işleyeceğini düşünmekte ve bu düşüncesini plan yaparak somutlaştırmaktadır. Bütün bu faaliyetler hazırlık niteliğinde kabul edilmektedir. Suç işleme kararı, dış dünyada icraî veya ihmalî bir harekete dönüşmeye başladığı zaman icra aşamasına geçilmiştir ve kişi, bu andan itibaren ceza hukuku alanına girmiş olur. Diğer bir ifade ile devletin müdahale yetkisi doğmuş olur.

Sadece düşünme ve planlama ceza hukuku alanı dışında kalmaktadır, bu alanla ilgili olan düzenleyici kurallar hukuk kuralı olmayıp diğer toplumsal kurallardır. Başka bir değişle kişinin iç dünyası ve manevi dünyası ile ilgilenen kurallar sadece vicdani, ahlaki ve dini kurallardır. Bu kuralların ise devlet eliyle zorlayıcı gücü bulunmamaktadır.

Genel anlamıyla istihbarat kapsamında düşünöldüğünde, bir kişinin bir suç işleme konusunda planlama yaptığı bilgisine ulaşan genel istihbarat birimi bu bilgiyi önleyici kolluk kapsamında kullanabilecektir. Örneğin suç bölgesinde ek devriyeler konulması kişiyi caydırma durumuna getirebilecektir. Fakat bu durumda bile kişi hakkında ceza hukuku anlamında bir işlem yapılamayacaktır.

⁷⁰ Fatih Birtek, **a.g.e.**, s. 151.

⁷¹ Önder Tozman, **Suç a Teşebbüs**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Ana Bilim Dalı, Ankara, 2008, s.37 (Yayınlanmış Doktora Tezi)

⁷² Pervin AKSOY, **Türk Hukukunda Suç a Teşebbüs**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Ana Bilim Dalı, Ankara, 2007, s.19 (Yayınlanmış Doktora Tezi)

Failin icra hareketlerine başlama anının belirlenmesi, cezalandırma açısından önemlidir. İcraya başlama anı, beraberinde hazırlık ve icra hareketleri ayırımını getirir. Bu ayırım da, cezalandırılabilir olan suça teşebbüsün sınırını çizdiğinden dolayı ceza hukuku açısından büyük bir önem taşımaktadır.⁷³

Kişilerin düşünce dünyasını ve maneviyatını araştırmak ve onu ceza tehdidiyle sınırlandırmaya çalışmak, onların sadece dışa yansıyan hareketlerinin değil iç dünyalarının da hukuk düzenine uydurulması anlamına gelir. Bu ise, fiili temel alan bir hukuk sistemine terstir ve kişi özgürlüğünü tamamen tahrip anlamını taşır. Bu alan her türlü devlet gözetiminden uzak olması gereken kişinin özel alanıdır.⁷⁴

Suç istihbaratının kapsamının belirlenmesinde suçun nerede başladığı önemlidir. Öğretide suçun nerede başladığını tespit etmeye yarayacak olan suça ilişkin hazırlık hareketlerinin icra hareketlerinden ayırımı ile ilgili görüşler öne sürülmüştür. Pervin, yaptığı çalışmada icra hareketlerinin hazırlık hareketlerinden ayrılması ile ilgili öğretide bu görüşleri incelemiş ve TCK'da benimsenen görüşü tespit etmeye çalışmış ve bu görüşün “şüpheyeye yer vermeme” görüşü olduğunu belirtmiştir.⁷⁵

Öğretideki diğer görüşler, failin ceza hukuku alanındaki durumu veya kendisine karşı yapılacak yargılama işlemleri açısından elbette çok önemlidir. Bununla birlikte bu çalışma kapsamında yani yargılama aşamasına gelmeden önce olan durumu açıklığa kavuşturan, suç istihbaratı yapacak birimlerin ve önleyici istihbarat birimlerinin faaliyetlerinin sınırlarını belirleme açısından gerekli olan görüş olan “şüpheyeye yer vermeme” görüşü üzerinde durulmuş ve açıklanmaya çalışılmıştır.

Dış dünyada suçu oluşturmaya yönelik hareketler şüpheyeye yer vermeyecek şekilde somutlaşmalıdır ve bu tespit edilmesi gereken ilk niteliklidir. Şüpheyeye yer vermeme görüşüne göre; hareket, failin bir suça yöneldiğini şüpheyeye yer vermeyecek şekilde ortaya koyabiliyorsa icra hareketi, buna karşılık failin gerçekleştirdiği hareketin, hangi suça yönelik olduğu kesin olarak belirlenemiyorsa,

⁷³ Pervin Aksoy, **a.g.e.**, s. 18.

⁷⁴ Önder Tozman, **a.g.e.**, s.10.

⁷⁵ Pervin Aksoy, **a.g.e.**, s.66-91.

hazırlık hareketi olarak değerlendirilir.⁷⁶ Bu görüşte önemli olan, hareketin tek anlama gelip gelmediğinin tespitidir. Tek anlama gelen hareket icra, birden çok anlama gelen hareket ise hazırlık hareketi olarak nitelendirilir. Fail, icra hareketlerini gerçekleştirdikten sonra artık suç işleme iradesini inkar edemez hale gelmektedir. Diğer bir ifade ile, objektif olarak olayı izleyen bir kimse açısından bir tereddüt oluşmamalıdır.

Suç yolunun son aşamasında ise failin eylemi gerçekleşmekte ve suç neticeye ulaşmaktadır. Yani ceza hukukunda tanımlanan suç eylemi oluşmakta ve adli birimler suçu önlemekten ziyade suç ile ilgili soruşturmaya ve delillendirme aşamasına başlamaktadır.

Burada kısaca belirtmek gerekir ki suç istihbaratı açısından ortada bir şüphe mevcuttur fakat bu şüphe eyleme değil faile ya da failere ilişkindir. Örneğin kredi kartı bilgilerini internet yoluyla ele geçiren bir şebekenin arkasında bıraktığı dijital kanıtlar ilk başta failin kimliğini ortaya çıkaramamaktadır. Çok karmaşık olabilecek bu bilgiler bazen sadece makul yani muhtemel şüpheliler hakkında bilgi barındırabilmektedir. Bununla birlikte bu bilgiler incelenerek olası failere ulaşılmakta ve eğer fail hakkında şüphe kuvvetli ise kişinin gizli hayatının incelenmesi için yetkili adli birimler tarafından izin verilmekte ve failin asıl kimliğine ulaşılmaya çalışılmaktadır.

Sonuç olarak suç, icra hareketlerine başlanması ile müdahale edilebilir bir hal almakta ve kanun uygulayıcılar tarafından müdahale edilme noktasına gelmektedir. TCK.'nın 35nci maddesinde hazırlık hareketi – icra hareketi ayırımında “doğrudan doğruya icraya başlama” esası kabul edilmiştir. Bu bağlamda 5237 sayılı Kanunda, şüpheye yer vermeme kriterinin benimsendiğini söylemek mümkündür⁷⁷ Diğer bir ifade ile şüphelinin kim olduğu belli ve işlenen suç hakkında şüpheye yer vermeyecek kadar bilgi mevcut ise konu suç istihbaratı konusu olmakta, eğer belirsizlik hâkim ise konu genel istihbarat konusu olmaktadır.

1.3. KOLLUK KAVRAMI

Kolluk kavramı Türk Dil Kurumu sözlüğüne göre, güvenliği sağlamakla görevli polis veya jandarma anlamına gelmektedir. Bu tanım kolluğu dar anlamıyla

⁷⁶ Pervin Aksoy, **a.g.e.**, s.70.

⁷⁷ Pervin Aksoy, **a.g.e.**, s.92.

tanımlamaktadır. Geniş anlamıyla ifade edilmesi gerekirse güvenliği sağlamakla ilgili diğer kurumları da bu tanımın içine katmak gerekir.

Şafak ve Bıçak'a göre; "kollama, suçları önleme, suça el koyma, suçluyu ve suç alet edevatını ele geçirme, delilleri toplama, suçlular ile mücadele etme, toplumda kanun hâkimiyetini, huzur ve güveni sağlamakla görevli birimlerin tamamına genel anlamı ile kolluk ismi verilir."⁷⁸ Başka bir deyişle kolluk, devletin iç güvenliğini sağlamakla görevlidir. Bu yönüyle kolluk kavramı daha sonra açıklanacak olan iç güvenlik kavramı ile yakından ilgilidir.

Kolluk genel olarak adli ve idari kolluk olmak üzere ikiye ayrılmaktadır ve suç istihbaratının genel istihbarattan ayrımının yapılması noktasında adli kolluk idari kolluk ayrımı önem arz etmektedir. Kısaca suç istihbaratı adli kolluk faaliyet alanında olup genel anlamıyla istihbarat idari kolluk faaliyet alanındadır. Öncelikle adli kolluk idari kolluk ayrımının sağlıklı bir şekilde anlaşılabilmesi için kuvvetler ayrımı kavramı açıklanmalıdır çünkü söz konusu ayrım temel olarak kuvvetler ayrımına dayanmaktadır.

1.3.1. Devletin güvenliği

Türk dil kurumu sözlüğüne göre güvenlik, Toplum yaşamında yasal düzenin aksamadan yürütülmesi, kişilerin korkusuzca yaşayabilmesi durumu, emniyet anlamına gelmektedir. Devlet güvenliği; devletin iç ve dış her türlü tehlikelerden korunmuş olarak varlığını hukuki, sosyal ve bağımsız olarak sürdürmesi olarak anlaşılabilir.⁷⁹ Bazı uzmanlar devlet güvenliği kavramı yerine milli güvenlik kavramını kullanmayı tercih etmektedir.⁸⁰ Fakat temel olarak milli güvenlik ve devlet güvenlik kavramları iç içedir ve birbirinin yerine kullanılabilir.

Devlet güvenliği kavramı ilk defa ortaya atıldığında, devletin varlığının bir savaş sırasında korunması fikrinin hâkim olduğu söylenebilir.⁸¹ Daha sonraları ise, devlet güvenliği yani milli güvenlik, milli güç faktörlerini doğrudan etkileyen alanlardan, bu alanları etkileyen alt etki alanlarına yönelmiş ve bu şekilde devlet

⁷⁸ Ali Şafak, Vahit Bıçak, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Polis Akademisi Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2005, s. 43.

⁷⁹ Ömer Urhal, **Küreselleşen Dünyada Güvenlik**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2009, s.67.

⁸⁰ Ömer Urhal, **a.g.e.**, s 67.

⁸¹ Ömer Urhal, **a.g.e.**, s.68.

güvenliği devlet teşkilatının hâkim unsuru olmuştur.⁸² Diğer bir değişle devlet güvenliği kavramının kapsamı genişlemiş devlet organları ve konuları buna göre şekillenmiştir.

Devlet güvenliği devletin sınırları içerisinde kalan vatandaşları kapsayacak şekilde iç güvenliği, diğer yandan devlete karşı dışarıdan gelebilecek tehlikelere yönelik dış güvenliği kapsadığı kabul edilmektedir.⁸³ Günümüzde küreselleşme ile artık tehdit ve tehlikelerin boyutları değişmiş ve devlet güvenliğini bir bütün olarak ele alma zorunluluğu ortaya çıkmıştır.⁸⁴ Diğer bir değişle iç güvenlik ve dış güvenlik birbirini birbirinden ayrılması güç bir şekilde etkilemeye başlamıştır. Örneğin göçmen kaçakçılığı ve ya uyuşturucu madde kaçakçılığı gibi konular uluslararası bir güzergâh seyrettiği ve ülkenin sınırını ve dolayısıyla dış güvenliğini etkilediği kadar, vatandaşların bu suçlara iştirak etmeleri ve toplumsal düzenin bozulması halinde bir iç güvenlik meselesi haline alabilecektir.

Devletin milli hedeflerine ulaşması ve kamu güvenliğini sağlaması sürecinde istihbarat önemli bir yer işgal etmektedir. Gill'e göre görevleri, devletin milli hedeflerine ulaşmasını güçleştiren risk ve tehditlerin belirlenmesi ve karar vericilere doğru ve zamanında bilgi ulaştırmak olan istihbarat teşkilatları da bir taraftan değişen tehdit algılamalarıyla yeniden yapılanma sürecine girerken, diğer taraftan demokrasinin en temel koşullarından biri olan "temel hak ve özgürlüklerin güvence altına alınması" gerekliliğini de gözardı etmemeye gayret göstermektedirler.⁸⁵ Hem bireysel hak ve hürriyetlerden ödün vermemek hem de etkin bir istihbarat hizmeti sunmak arasındaki dengeyi kurmak çok önemlidir.

1.3.1.1. İç Güvenlik

Kısaca İç güvenlik ya da diğer bir değişle kamu güvenliği bir ülkenin kendi sınırları içerisinde, her türlü tehdit ve tehlikeden uzak olarak, vatandaşların güvenliği ve huzurunun sağlanması anlamına gelir.⁸⁶ Sözlük anlamı olarak "Bir devlette zabita hizmetleriyle halka sağlanan can ve mal güvenliği" anlamına gelmektedir.

⁸² Ömer Urhal, **a.g.e.**, s.68.

⁸³ Ömer Urhal, **a.g.e.**, s.67.

⁸⁴ Ömer Urhal, **a.g.e.**, s.69.

⁸⁵ Peter Gill, "Security Intelligence And Human Rights: Illuminating the 'Hearth Of Darkness'?", **Intelligence And National Security**, 2009, Vol:24, p. 78-102

⁸⁶ Ömer Urhal, **a.g.e.**, s. 69.

Bu anlamda iç güvenlik, halkın kendini emniyette hissetmesi ve asayişin sağlanması anlamını taşımaktadır. Emniyet kavramı ile beraber sıklıkla telaffuz edilen asayiş kavramının sözlük anlamı olarak ise; bir yerin düzen ve güvenlik içinde bulunması durumu şeklinde ifade edilmektedir.

Yenisey'e göre kamu güvenliği şöyle tanımlanmaktadır: "*Anayasa ile kurulmuş olan demokratik hukuk devlet düzeni altında yaşayan bireylerin, medeni ve siyasi haklarını engelleme olmaksızın kullanmalarını, ülkede yaşayan bireylerin, yaşama, özgürlük, şeref ve malvarlığı gibi temel haklarından istifade etmelerini, demokratik hukuk düzeninin tümünün engellenmeden işlemesi.*"⁸⁷ Bu çerçevede kişilerin işlemiş oldukları suçlar kamu güvenliği açısından tehlike arz etmektedir.

İç güvenliği sağlamadan diğer işlerin sağlıklı bir şekilde yürümesi, halkın barış ve huzur içerisinde yaşaması mümkün değildir ve halkın güvenliğini sağlamak devletlerin asli ve birinci derecede görevleri arasında gelir.⁸⁸

Devlet, asli ve birinci derecede olan iç güvenliği sağlama görevini emniyet güçleri eliyle yürütmektedir. Başka bir deyişle emniyet güçleri yani kolluk güçleri devlet adına kanunlara uygun olarak iç güvenliği sağlamaktadır.⁸⁹ İç istihbarat ve suç istihbaratı esas itibariye iç güvenlik merkezinde yürütülen bir faaliyettir.

1.3.1.2. Dış güvenlik

Dış güvenlik, bir devletin başka bir devlet veya devletlerin kurum ve kuruluşlarının etkisi altında olmama, politikalarını tespit ederken bu dış kaynaklı birimlerden emir almama, yabancı devletlerin her türlü saldırısından uzak durma, etkilenmeme ve muhtemel saldırılara karşı koyma şeklinde tanımlanabilir.⁹⁰ Bu anlamda dış güvenlik devletin dışarı karşı bağımsız bir şekilde varlığını sürdürebilmesi anlamına gelmektedir.

Devletler birbirleri karşısında tam bağımsız olsalar bile bir ülkenin çıkarı başka bir ülkenin çıkarı ile çatışabilir. Böyle çatışma durumlarında devletler çıkarlarını

⁸⁷ Feridun Yenisey, Tehlikeyi Önleyici Polis ve Adli Polis, <http://www.hukukturk.com/fractal/hukukTurk/pages/fHm.jsp?plndxLvl=5>, s.3. (Erişim Tarihi 15.02.2014)

⁸⁸ Ömer Urhal, **a.g.e.**, s.71.

⁸⁹ Ömer Urhal, **a.g.e.**, s.70.

⁹⁰ Ünal Acar, Ömer Urhal, **Devlet-Güvenlik İstihbarat- Terörizm**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2007, s.137.

kollamak için birbirlerinin hareket tarzlarını, reaksiyonlarını etkilemeye, değiştirmeye hatta bağımsız varlığını yok etmeye çalışabilir. Hangi şekilde olursa olsun devletin kendi coğrafi sınırları dışından kaynaklanan bu dış tehditlere karşı devletin kendisini güvence altına almak istemesi, varlığını sürdürmek istemesi ve emniyetini sağlamak istemesi gayet doğaldır.

Devletin dışarisından gelen dış tehditlere karşı genel olarak silahlı kuvvetler ve istihbarat teşkilatları görevlendirilmiştir. Bu yönüyle dış tehditler karşısında istihbarat faaliyeti yapmak ve ya diğer devletlerin istihbarat faaliyetlerine karşı koymak bir dış güvenlik konusu olmaktadır. Daha sonra inceleneceği üzere dış istihbaratın konusu genel olarak dış kaynaklı tehditlerdir.

1.3.2. Adli Kolluk İdari Kolluk Ayrımı

Kolluk hizmetlerini yerine getirmekle görevli birimler, uzmanlık alanları, faaliyet gösterdikleri alanlar veya hedefleri göz önünde bulundurularak farklı sınıflandırmalara tabi tutulabilmektedirler. Örneğin uyuşturucu kaçakçılığı ile mücadele, göçmen kaçakçılığı ile mücadele veya doğal hayatı korumak gibi farklı görevleri olan kolluk birimleri kurulabilir. Hangi birim olursa olsun güvenliği sağlarken tabi olduğu hukuki kurallar açısından kolluk birimleri teorik olarak iki sınıfa ayrılabilir. Bu ayırım idari ve adli kolluk ayırımıdır.

Güvenliği sağlamak kavramını biraz daha açarsak bu ayırım daha net şekilde ortaya çıkacaktır. İlk olarak toplumu tehdit edebilecek bir suç unsurunun gereklememesi için önlem alınması, nlenmeye çalışılması toplumun güvenliğini sağlayacaktır. Yani güvenliğin sağlanması için oluşması muhtemel tehlikeli eylem engellenmektedir. Bu açıdan baktığımızda güvenlik tehlikeli eylem öncesinde sağlanmaktadır.

Diğer ikinci durum ise toplumu tehdit eden ve suç olarak tanımlanan eylemin gerçekleşmesi yani dış dünyada kendini göstermesi durumudur. Bu durumda ise gerçekleşen olayın durdurulması ve sorumlulardan hesap sorulması da toplumun güvenliğini sağlayacaktır. Ayrıca suçlulardan hesap sorulması, aynı tehdidin başkaları tarafından gerçekleştirilmemesi için caydırıcı bir unsur oluşturacaktır. Toplum fertleri de kendilerini güvende hissedecek ve güven ortamı oluşacaktır. Diğer bir ifade ile tehdidin gerçekleşmesinden sonra yapılan işlemler de toplum güvenliğini sağlamaya yöneliktir.

Güvenliğin sağlanmasındaki bu ayrıma göre temel olarak kolluk kuvveti idari kolluk ve adli kolluk olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Doğal olarak kolluğun yaptığı faaliyetler de bu ayrıma tabi tutulmakta ve farklı hukuki kurallara tabi olabilmektedir. Örnek olarak kolluk tarafından yapılan arama faaliyetleri bu açıdan adli ve önleme araması olarak ikiye ayrılmaktadır ve farklı hukuki kurallara göre şekillenmektedir. Diğer bir ifade ile kamu güvenliği ile ilgili yapılan faaliyetler, suçun öncesinde ve sonrasında yapılmasına göre temel olarak ikiye ayrılmaktadır.

İdarî kolluk, kamu düzeni ilgili kanun, nizam ve emirlerin yerine getirilmesini sağlayan, suçun oluşundan evvel önleyici tedbirler alan kolluktur. Amacı ise suç teşkil eden eylemleri doğmadan önlemektir.⁹¹ Önleyici kolluk olarak da ifade edilir. İdari kolluk suçu önlemek, toplumun güvenliğini sağlamak ve güvenliğin sürdürülmesine yardımcı olmak için bazı faaliyetlerde bulunur. Örneğin suç tiplerine göre önleyici devriyeler teşkil eder. Kamuya açık yerlerde suç oluşmaması için gerekli önlemleri alır. Bu amaçla önleme aramasında bulunabilir.

Önleme aramasının tanımı şu şekilde yapılabilir; önleme amaçlı aramada kolluğun şüphesi belirli tip bir suçun veya suçların işlenebileceğine dairdir. Kolluk, geçmiş tecrübelerine dayanarak, yakın veya uzak gelecekte bir suç işlenebileceğini tahmin etmekte fakat bu tahminine dayanak teşkil eden şüpheyi belli bir kişiye yöneltememektedir. Bu nedenle, suçun işlenmesi tehlikesinin muhtemel bulunduğu bölgede veya yerde herkesi sistematik olarak durdurmaya ve aramaya tabi tutmaktadır.⁹²

Önleme araması durumundaki şüphenin belli bir kişiye yöneltilmemesi ile beraber suçun işlenebileceğinin tahmin edilmesi durumlarında önleme aramasının yapılması ceza hukukundaki “şüpheyeye yer vermeme” teorisi ile tutarlılık arz etmektedir. Şöyle ki, eğer suç işlendiğine dair şüpheyeye yer vermeyecek deliller ve emareler mevcut ise, konu artık suçu önleme değil suçu soruşturma ve yargılama alanındadır. Yani konu idari kolluk alanında değil adli kolluk alanındadır. Diğer bir ifade ile bu alanda bir istihbarat faaliyeti yapılacaksa bu suç istihbaratı olacaktır.

⁹¹ Ahmet Hamdi AYDIN, “Adli kolluk meselesi”, <http://www.demokrathukukcular.com/altsayfa.php?sayfa=iktibaslar/ahmethamdiaydin/adlikolluk>. (Erişim Tarihi: 21.01.2014)

⁹² M. Bedri ERYILMAZ, Önleme Araması Ve Uygulamada Karşılaşılan Problemler, <http://mesutbedrieryilmaz.blogspot.com.tr/2011/01/onleme-aramasi-ve-uygulamda.html>. (Erişim Tarihi:03.02.2014)

İdarî kolluğun ana karakteri ise önleyici nitelikte olmasıdır. İdare gücü, kanunların suç saydığı fiillerin oluşmasını engellemek için önceden bazı önlemler alır ve bu önlemleri uygular, gerektiğinde kuvvet kullanarak bu faaliyetleri engeller.

Adli kolluk ise suçun işlenmesi ile beraber resen veya yetkili adli makamların talimatı ile olaya el koyan, suç delillerini tespit edip adli makamlara gönderen ve cezaların infazı için görevlendirilen kolluktur. Başka bir deyişle idari kolluğun bütün önleyici tedbirlerine rağmen suçun engellenememesi halinde adli kolluğun görevi başlar. Bu sebeple adlî kolluk, 'suç sonrası kolluk' olarak da ifade edilir. Adlî kolluk, yukarıda sözü edilen bütün tedbirlere rağmen suç işlendikten ve kamu düzeni bozulduktan sonra suçluları yakalar veya yakalamak için gerekenleri yapar ve adlî işleme tabi tutar.⁹³

Türk Ceza Kanununun suç saydığı fiillerin işlenmesi durumunda; gerekli delillerin toplanması ve failerin belirlenmesine ilişkin bir amaç güdülerek etkinlik gerçekleştirildiği durumda ise, yetkili olan söz konusu birim adli kolluktur. Buna karşılık kolluğun amacı adli otoritelerin her türlü müdahalesi dışında kamu düzeninin korunması veya sağlanması ise söz konusu olan idari kolluktur.⁹⁴ İdari kolluk idari hükümlere ve idareye tabi iken adli kolluk adli makamlara ve yargıya tabidir. İdari kolluk görevlileri kendi amirlerinin emri altında iken adli kolluk görevlileri yetkili Cumhuriyet Savcılarının emri altındadırlar. Yenisey'e göre suç öncesi "idari alandaki" önleme aramalarında savcının yetkisi yoktur.⁹⁵

Mahiyeti itibari ile idari kolluk yetkisi önleme amacı taşımaktadır. Örneğin idari bir yetki ile yol kontrolünde bulunan kolluk görevlileri kimlik kontrolü yaparken, uyuşturucu madde taşıyan bir araç tespit ettikleri andan sonraki yaptıkları işlemler adli kolluk işlemleridir ve farklı hukuki rejimlere ve uygulamalara tâbidir.

Savcılık soruşturma aşamasının en yetkili makamıdır. Savcılık soruşturma ile ilgili araştırmaları bizzat yapabileceği gibi, adli kolluğa talimat vererek de bu araştırmaları yaptırabilir ve savcılık adli kolluğu bu aşamada yönlendirir.⁹⁶ Yenisey'e

⁹³ Ahmet Hamdi AYDIN, **a.g.m.**

⁹⁴ Ethem Ender Atay, **İdare Hukuku**, Turhan Kitabevi Yayınları, Ankara, 2012, s. 632.

⁹⁵ Feridun Yenisey, Arama, <http://www.hukukturk.com/fractal/hukukTurk/pages/fHm.jsp? pIndxLvl=5, s.6>. (Erişim Tarihi: 10.03.2014)

⁹⁶ Feridun Yenisey, **a.g.m.**, s.6.

göre kolluğun önleyici görevleri polis kanunlarında düzenlenmeli, adli görevleri ise ceza muhakemesi kanununda düzenlenmelidir.⁹⁷

Tanımlamalardan yola çıkarak idari-adli kolluk ayrımını teorik olarak yapmak kolay gibi görünse de uygulamada önemli sorunlar çıkabilmektedir. İlk olarak aynı personelin hem idari hem de adli kolluk yetkisini kullanması önemli güçlüğü sebebiyet vermektedir, ikinci olarak kolluk yetkilerinin kullanılması durumlarında kullanılan yetkinin hızlı bir şekilde diğer kolluğun yetkisine dönüşebilmesidir.⁹⁸

Somut bir olayla ilgili tehlikeyi önleme görevleri ile adli görevler aynı anda ortaya çıkabilir, bu gibi durumlarda hangi tedbirin ağır bastığına göre idari makamların mı yoksa savcılığın mı yetkili olduğuna karar verilir.⁹⁹ Başka bir deyişle önleyici görevler idari makamların yetkisinde, yani yürütme kuvvetinin alanındadır; adli görevler ise yargı kuvveti alanındadır.

Sonuç olarak şu denilebilir ki; önleyici kolluk kuvvetinin görevleri bir yürütme görevidir, adli kolluk kuvvetinin görevleri ise yargı görevidir. Bu ayrım çerçevesinde, temel hak ve hürriyetler açısından kuvvetler ayrılığı konusunda yapılan açıklamalar ile doğrudan ilgilidir. Bu bağlamda suç istihbaratı bir adli kolluk faaliyeti olup genel istihbarat faaliyetleri idari kolluk faaliyetidir denilebilir. Diğer bir ifade ile bu ayrımın olması temel hak ve hürriyetlerin korunması açısından önem arz etmektedir.

⁹⁷ Feridun Yenisey, **a.g.m.**, s.6.

⁹⁸ Ender Ethem Atay, **a.g.e.**, s. 632.

⁹⁹ Feridun Yenisey, **a.g.e.**, s.6.

İKİNCİ BÖLÜM İSTİHBARAT VE HUKUK

2.1. DEVLET FONKSİYONU OLARAK İSTİHBARAT

Devlet olgusu insanlar tarafından oluşturulmuş ve gelişerek günümüze kadar gelmiştir. Devletler tabiatı itibari ile kalıcı değildir ve tarih sahnesinde birçok devlet varlığını sürdürememiştir. Bu anlamda devletler de yaşayan diğer organizmalar gibi yok olma tehlikesi ile karşı karşıya kalabilirler. Diğer bir ifade ile yaşayan organizmalar var olabilmek için yeme içme gibi şeylere ihtiyaçları var ise devletlerinde varlığını sürdürebilmek için tehlikeler karşısında güvenliklerini sağlamaya ihtiyaçları vardır.

Devletler kendilerini meydana getiren unsurlar çerçevesinde düşünüldüğünde; her devletin kendine özgü bir kuruluş felsefesine, varoluşunu sürdürme tarzına, ayırt edici kültürel özelliklerine, maddi ve manevi imkân ve kabiliyetlerine diğer bir ifade ile milli gücüne bağlı olarak kuvvetli veya zayıf olarak nitelendirmek mümkündür.¹⁰⁰ Bu nitelendirme devletler arasında göreceli olmaktadır. Dolayısıyla kimi devletler zayıf, fakir ve küçük, kimi devletler ise büyük güçlü ve zengindir.

Devletin sahip olduğu bütün imkân ve kabiliyetleri, farklılıkları ve sahip oldukları başka devletler tarafından menfaatleri çerçevesinde kullanılmak istenebilir. Bu genel geçer bir kural olmamakla beraber tarih sahnesinde yaşanmış olan doğal hadiseler içerisinde. Nasıl ki zengin bir insanın evine hırsız girmek ister, ya da güçlü kişilerin yanında o güçten istifade etmek isteyen insanlar toplanır ise devletler nezdinde de bu tarz menfaat temelli davranışlar görülebilir. Yine menfaatler temelinde dostluk ve düşmanlıklar, özündeki anlamlılığını yitirebilir. Diğer bir ifade ile iyi ve dost olan bir devletin yarın iyi ve dost kalacağına garanti yoktur. Bu çerçevede ise devletlerin güvenliklerini sağlamak doğrultusunda tehlike algısı mekanizması devreye girmektedir.

Tarih sahnesinde, devlet yöneticileri, belirsizlikleri azaltacak ve karar almada önemli avantajlar sağlayacak bilgilerden yararlanmak suretiyle tehdit ve tehlikeler

¹⁰⁰ Ünal Acar, Ömer Urhal, **a.g.e.**, s. 157.

anlamında önceden uyarılmaya ve hazırlıklı olmaya önem vermişlerdir.¹⁰¹ İstihbarat faaliyetlerinin yapılmasının amacı da, devlet başkanlarının önlem alma ihtiyacı temellidir. Nasıl ki bir insan beş duyu oranını, özellikle görme ve duyma organını kullanarak tehlikeyi algılayabilmekte ve kendini korumak için önlem alabilmekte ise devletlerinde istihbarat birimleri duyu organları gibi tehlikeyi önceden fark etmektedirler. Devletler tehlikeyi algılama güçleri nispetinde kendi politikalarını ve stratejilerini geliştirebilirler.

Günümüzde uluslararası platformda söz konusu olabilecek ve daha öncede gerçekleşmiş olan güvenlik riskleri devletler arasındaki açık veya gizli savaşlardır.¹⁰² Devletler arasındaki bu savaşlarda askeri güç ve diplomasinin yanında farklı enstrümanlar da bulunmaktadır. Günümüzde güç mücadeleleri ve evrensel güvenlik ortamı; yeni, karmaşık ve daha sinsi yöntemler, aktörler ve araçlar kullanan gizli istihbarat fonksiyonları ile şekillenmeye devam edeceği söylenebilir.¹⁰³

Daha önce izah edildiği gibi devlet güvenliği devletin sınırları içerisinde kalan vatandaşları kapsayacak şekilde iç güvenliği, diğer yandan devlete karşı dışarıdan gelebilecek tehlikelere yönelik dış güvenliği kapsadığı kabul edilmektedir. Gerek iç gerek dış kaynaklı olsun bir devletin etkili olarak tehlikelere karşı koyabilmesi için etkinliklerini amaç, yöntem, içerik olarak düzenleme ve bunları gerçekleştirme esaslarını düzenlemektedir.¹⁰⁴ Bu Düzenleme ise devletin milli politikasını ya da milli siyasetini oluşturmaktadır.

Devlet güvenliği çerçevesinde; bir devletin kendisi hakkında diğer devletlerin hangi niyetleri besledikleri ve bu doğrultuda ileriye yönelik hangi hareket tarzlarını izlediklerini zamanında öğrenmek ve gerektiğinde tedbir almak gereklilik olmaktadır. Diğer bir ifade ile devlet kendisi ile ilgili niyetleri önceden öğrenecek ve bu çerçevede kendisi de varlığını korumak doğrultusunda milli politikalarını geliştirecektir. Çeşitli ülkeler bu anlamda milli güvenlik politikalarını oluşturmaktadırlar. Milli güvenlik politikası bir ülkenin devlet ve vatandaşları için nasıl güvenlik sağladığını tarif etmeye yarayan ve genelde toplu olarak sunulan bir

¹⁰¹ Ünal Acar, Ömer Urhal, **a.g.e.**, s. 157.

¹⁰² Ünal Acar, Ömer Urhal, **a.g.e.**, s. 158.

¹⁰³ Ünal Acar, Ömer Urhal, **a.g.e.**, s. 158.

¹⁰⁴ Ünal Acar, Ömer Urhal, **a.g.e.**, s. 158.

çerçevesindedir.¹⁰⁵ Daha önce izah edildiği gibi Türkiye Cumhuriyetinde Milli Güvenlik Politikaları doğrultusunda istihbarat ihtiyaçları tespit edilmektedir.

Bu anlamda istihbaratın devlet güvenliği açısından önemi ortaya çıkmaktadır. Her devletin farklı nedenlerden ötürü, varlığını zedelemeye, ülkesini parçalamaya, meşru iradesini değiştirmeye, devlet üzerinde doğrudan veya dolaylı egemenlik kurmaya niyetli düşmanları olabilir. Yani devletin kamu güvenliğini tehlikeye düşürmek isteyen hasım devlet faaliyetleri olabilir. Devletin bu durumları önceden algılaması ve tedbir alması istihbarat faaliyetleri ile gerçekleşebilir. Yani devlet sağlıklı bir şekilde varlığını devam ettirebilmek, içeriden ve dışarıdan kaynaklanan tehlikelere karşı önlem alabilmek amacıyla; muhtemel tehdit ve tehlikeler konusunda zamanında bilgi elde etmek, alınan bilginin analizini doğru yapmak ve bu bilgileri zamanında kullanarak gerekli önlemlerin alınmasını sağlamak için istihbarat faaliyetlerine ihtiyaç duyacaktır. Bu kapsamda, devletler istihbaratın kurumsal yapısını ve işlevlerini değerlendirmektedirler.

Politika üretenleri ve karar alıcıları, duygu, düşünce ve kanaatleri ile hareket etmek yerine, analize dayanan sistemli bir düşünce ve çalışma tarzına dayanan bir tarzda hareket etmelerine ancak etkin istihbarat faaliyetleri ulaştırabilir.¹⁰⁶ Milli politikanın oluşturulmasında istihbarat ile siyasal yapının ilişkisi, daha geniş bir çerçeveden bakıldığında bilgi ile eylem ilişkisi kadar önemli bir faktör yoktur.¹⁰⁷ Diğer bir ifade ile istihbarat faaliyetlerinin devletin eylemlerindeki rolü çok önemli olmaktadır.

Diğer yandan istihbarat dış politikada savaşa varmayan metotlarla sonuca ulaşmayı gerektiren temel yaklaşım olmaktadır. Uluslararası alanda söz konusu olabilecek ve geçmişte de yaşanmış güvenlik riskleri devletler arasındaki gizli veya açık çatışmalara, gerilimlere dayanabilir. Devletlerin, ikna yoluyla başarılı olamazlarsa ve güçleri yetiyorsa açıkça savaş ilan etmek yerine örtülü ve gizli metotlarla karşı tarafı istediği şartları kabul etmeye zorladıkları sık sık görülmektedir.¹⁰⁸

¹⁰⁵ Milli Güvenlik Politikası, <http://www.dcaf.ch/Series-Collections/DCAF-Backgrounders>, s. 1. (Erişim Tarihi: 14.03.2014)

¹⁰⁶ Ünal Acar, Ömer Urhal, **a.g.e.**, s. 159.

¹⁰⁷ Sait Yılmaz, **a.g.e.**, s. 223.

¹⁰⁸ Sait Yılmaz, **a.g.e.**, s. 224.

Devlet güvenliğini sağlama ve devletin iç ve dış politikalarını yürütmekte olan karar alıcıların planlama ve uygulamalarında istihbarata olan ihtiyaçları, karar süreci içerisinde sürekli olarak devam eder. Karar verici kararını verirken içinde bulunduğu sistemim kurallarının, liderlik yeteneğinin, örgütsel deneyiminin, kendisine ulaşan bilgilerin ve başta bilgi birikimi olmak üzere kişisel özelliklerinin etkisi altında tercihini yapmaktadır.¹⁰⁹ Bu doğrultuda sağlıklı politikalar geliştirilebilmektedir.

Ayrıca politika üretmekle görevli olan devlet adamları devleti ilgilendiren, gelecekte ortaya çıkabilecek gelişmeleri, sorunları tahmin ederek çeşitli ihtimallere göre çözüm önerileri, hareket tarzları hazırlarlar. Uluslararası ilişkilerde başarının anahtarlarından biri uzun vadeli planlamalar ve devamlılıktır.¹¹⁰ Uluslararası ilişkilerde görünürde en geçerli yöntem öncelikle müzakerelerdir. Devletlerin temsilcileri bir araya gelerek mevcut sorunları tartışır, ülkelerin çıkarlarının örtüştüğü noktaları saptayıp anlaşmaya varmaya çalışırlar. Ancak müzakerelerde ikna gücü, oluşturulan politik tezlerden ziyade milli güç ve bu gücün etki alanından kaynaklanmaktadır.¹¹¹ Bu etki alanının oluşması ise devletin algı gücüne yani istihbarat faaliyetlerinin etkinliğine bağlıdır. Karar alıcılar için istihbarat birimleri, sadece haber ve bilgi getiren değil, hedef ülkenin hassas veya istismar edilebilir taraflarını, henüz açığa çıkmamış zayıf taraflarını ortaya koyan değerlendirmeler sunan ve perde arkasındaki gizli pazarlıklar ve işbirlikleri gibi seçenekleri ortaya koyacak, gereğinde operasyonel olarak uygulayacak maniveladır.¹¹²

Devletin hem içeriden hem dışarıdan kaynaklanan tehditlere, tehlikelere karşı önlem alabilmesi, ileriye yönelik politikalar üretebilmesi için algılama gücüne ihtiyacı vardır. Devlet için bu algılama gücü istihbarat birimleridir. Bir insanın tehlikeyi algılamasında duyu organları nasıl hayati bir fonksiyona sahip ise devletlerinde istihbarat birimleri önemli bir fonksiyonsa sahiptir. Kısaca istihbarat, devletin güvenliğini sağlamak açısından önemli bir fonksiyonudur.

Devlet, belirli bir insan topluluğunun, belirli bir toprak parçası üzerinde egemen olmasıyla oluşan, hukuki kişiliğe sahip devamlı bir teşkilattir.¹¹³ Hukuki kişiliğe sahip olan devlet haklara ve borçlara sahip olabilir nitekim uluslararası ortamda devletler arası bu şekilde ilişkiler gerçekleşmektedir. Devletlerin hukuk düzeni anlamında

¹⁰⁹ Ünal Acar, Ömer Urhal, **a.g.e.**, s. 160.

¹¹⁰ Ünal Acar, Ömer Urhal, **a.g.e.**, s. 160.

¹¹¹ Sait Yılmaz, **a.g.e.**, s. 227.

¹¹² Sait Yılmaz, **a.g.e.**, s. 228.

¹¹³ Kemal Gözler, *Devletin Genel Teorisi*, Ekin Yayınları, Bursa, 2011, s. 6.

genel sınıflandırmalar olsa da her devletin kendine has bir hukuk düzeni olup teşkilatlanması buna göre gerçekleşmektedir. Diğer bir ifade ile bütün devlet birimlerinin oluşturulması gibi istihbarat birimlerinin oluşturulması ve yetkilendirilmesi de devletin mevcut hukuksal kaynaklarına göre olacaktır. Bu bakımdan istihbarat birimleri fonksiyonel anlamda tabi oldukları hukuki kurallara göre sınıflandırılabilir. Böyle bir sınıflandırmada suç istihbaratının yeri ve anlamı ortaya çıkmaktadır.

İstihbaratın daha önce yapılmış olan tanımlamalarında görüldüğü üzere istihbarat tehlikenin kaynağı bakımından iç ve dış istihbarat olarak ikiye ayrılmaktadır. İç ve dış istihbarat temel özellikleri itibari ile genel anlamıyla istihbaratı yani klasik istihbaratı oluşturmaktadır. Hukuksal anlamda ele alındığında ise genel istihbarat yine aynı şekilde iç istihbarat ve dış istihbarat olarak ikiye ayrılabilen fakat genel istihbaratın yanında ayrı olarak suç istihbaratının da tanımı yapılabilmektedir. Suç istihbaratı iç güvenlik alanında olan bir istihbarat faaliyeti olmakla beraber ceza hukuku alanında olup elde edilen her bilgi ceza kanunları kapsamında test edilebilecektir. Bu anlamda amaç, yöntem ve hukuki kapsam farklıdır. Fakat iç istihbarat faaliyetinde elde edilen bilgiler devlet güvenliği gibi politikalarda karar vermeye yardımcı olan ceza kanunu kapsamında olmayan ve alenen test edilemeyecek gizli bilgileri içermektedir. Öncelikle genel istihbarat anlamında iç ve dış istihbarat ayrımı incelenecektir.

2.2. HUKUKSAL AÇIDAN İÇ-DIŞ İSTİHBARAT AYRIMI

İç istihbarat ve dış istihbaratın ayrı birimler tarafından uygulanmasının pek çok örneği mevcuttur ve bunun çok çeşitli nedenleri vardır. İlk olarak iç ve dış istihbarat birimlerinin birbirinden ayrı iki görevi bulunmaktadır ve bu nedenle farklı kanun ve kurallar altında hareket etmektedirler. Bunun yanında tüm istihbarat toplama yetkisinin bir teşkilatta toplanması, yetkilerin toplandığı kurumda güçlerin ve görevlerin aşırı yığılmasına neden olacaktır.¹¹⁴

Dünyadaki çeşitli uygulamalara bakıldığında görülmektedir ki; iç istihbarat teşkilatları, iç güvenlikle ilgili bilgi toplamak, değerlendirmekle görevlidir. İç güvenlik ise daha önce izah edildiği gibi kısaca bir ülkenin kendi sınırları içerisinde, her türlü tehdit ve tehlikeden uzak olarak, vatandaşların güvenliği ve huzurunun sağlanması

¹¹⁴ Hans Born, *Democratic and Parliamentary Oversight of The Intelligence Services: Best Practices and Procedures*, **DCAF Working Paper Series**, No:20, Geneva, 2002.

anlamına gelir.¹¹⁵ İç istihbarat devlet güvenliği başta olmak üzere toplumun teröre, espionaja, sabotaja, organize suçlara, uyuşturucu ile ilgili suçlara karşı korunmasına yönelik çalışmaktadır.¹¹⁶

Dış istihbarat birimleri ise; dış güvenlikle ilgili bilgi toplama ve değerlendirme ile görevlidir. Bu amaçla yabancıların niyetleri, imkan ve kabiliyetleri, eylemleri hakkında gerekli bilgileri toplamaktadır. Dış güvenlik ise daha önce izah edildiği gibi bir devletin başka bir devlet veya devletlerin kurum ve kuruluşlarının etkisi altında olmama, politikalarını tespit ederken bu dış kaynaklı birimlerden emir almama, yabancı devletlerin her türlü saldırısından uzak durma, etkilenmeme ve muhtemel saldırılara karşı koyma şeklinde tanımlanabilir.¹¹⁷ Yani dış istihbarat faaliyetlerinde asıl amaç ve hedef devlet dışı aktörler olmaktadır. Genel olarak dış istihbarat birimlerinin faaliyetleri iç istihbarat birimlerine göre daha gizli olmaktadır.¹¹⁸

İç istihbarat teşkilatları faaliyetlerini ulusal kanunlar çerçevesinde yerine getirmektedirler. İç istihbarat birimlerinin hedef sùjeleri ÷lke coğrafyasında yaşayan vatandaşlar olduğundan dolayı yerel kanunlara uyma zorunluluğu gayet tabidir. Fakat dış istihbarat birimlerinin faaliyet alanı ise ÷lke sınırlarının dışındadır, bu ise bir hukuk devletinin hukukunun egemen olduğú coğrafi sınırlar dışındadır ve bunu doğal sonucu olarak hedef sùjeler vatandaşlara uygulanan kanunlar tarafından korunmamaktadır. Diğer yandan dış istihbarat faaliyetleri ulusal kanunlar içinde hareket etmeye zorlanırsa görevlerini yerine getirememe durumu oluşmaktadır.¹¹⁹

Bu gizlilik durumu ise suistimallere yol açabileceğinden dolayı devletler, istihbarat birimlerinin denetlenmesi için çeşitli denetim mekanizmaları öngörmüşlerdir. Genel olarak istihbarat birimlerinin denetimine parlamenter denetim adı verilmektedir. Etkin bir istihbaratın parlamenter denetimi, istihbarat servislerinin demokratik meşruluğünü sağlar, suiistimleri önler ve istihbarat servislerinin verimini arttırır.¹²⁰

Ancak her iki istihbarat biriminin de bazı durumlarda ve şartlarda aynı konular üzerinde çalışmaları gerekebilir. Bundan dolayı iyi bir koordinasyona da ihtiyaç

¹¹⁵ Ömer Urhal, **a.g.e.**, s. 69.

¹¹⁶ Mutlu Köseli, **a.g.e.**, s.160.

¹¹⁷ Ünal Acar, Ömer Urhal, **Devlet-Güvenlik İstihbarat- Terörizm**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2007, s.137.

¹¹⁸ DCAF Backgrounder, İstihbarat Servislerinin Parlamenter Gözetimi, Geneva, 2006, s.2.

¹¹⁹ Mutlu Köseli, **a.g.e.**, s.161.

¹²⁰ DCAF Backgrounder, **a.g.m.**, s. 3.

bulunmaktadır. Bunun yanı sıra iki istihbarat birimi de bazı şartlarda aynı olayla ilgilenebilir, ya da görev çakışması olabilir. Bu tarz çakışmalarda da idari yapı ile yani yürütme ile etkin bir koordinasyon sağlanabilir.¹²¹

Stratejik istihbarat dış istihbarat ile yakından ilgili olan ve öğretide sıkça yer verilen bir istihbarat türüdür. Nitelikleri itibari ile dış istihbarat ile stratejik istihbarat aynı anlamlarda kullanılabilir. Yılmaz'a göre stratejik istihbarat; *"bir devlet için gelecekte ortaya çıkabilecek fırsatları, tehditleri araştırıp tespit etmek ve öngörmek, karar alıcıların önüne olabileceklerle ilgili seçenekler koyarak, onların politika üretme sürecini daha doğru bir zemine çekmek amacıyla yapılan istihbarat türüdür."*¹²² Tanımlamadaki amacını gerçekleştirmek için, stratejik istihbaratla ilgili birimler hedef ülke veya ülkelerin imkân ve kabiliyetlerini, hassas ve zayıf taraflarını ve muhtemel tepkilerini ortaya çıkaracak istihbarat faaliyetlerinde bulunurlar.¹²³

Özdağ'a göre stratejik istihbaratın amacı; orta ve uzun vadede rakibin imkân ve kabiliyetleri ile zaaf ve eksikliklerini tespitten hareketle izleyeceği muhtemel politikayı tespit etmektir.¹²⁴ Stratejik istihbarat ile ilgili öğretideki diğer tanımlar ve ifadeler bu doğrultudadır. Yani stratejik istihbarat faaliyetinde esas rakip diğer bir deyişle hedef ülke dışındaki bir unsurdur. Bu anlamda hukuksal açıdan stratejik istihbarat dış istihbarat kapsamındadır denilebilir.

Gerek iç istihbarat birimleri gerekse dış istihbarat birimlerinin faaliyetleri devletin güvenliğinin sağlanmasına yöneliktir. İç istihbarat birimleri, dış istihbarat birimlerinden farklı olarak hedeflerindeki şahıslar ülke vatandaşlarıdır ve iç güvenliğin sağlanması için yani asayişin sağlanması doğrultusunda faaliyet göstermektedir. Daha önce izah edilmiş olan iç güvenlik kavramı da göz önünde bulundurulduğunda, iç istihbarat biriminin görevi aslen suç öncesi önleyici kolluk görev alanındadır denilebilir. Dış istihbarat birimlerinin iç güvenlik açısından suçu önleyici görevi olmasa bile, dış kaynaklı tehditlerle bağlantılı olan vatandaşlarla ilgili istihbarat çalışmalarında bulunmaktadır. İstihbarat duvarı kavramının açıklandığı kısımda görüleceği üzere istihbarat birimlerinin işlenen bir suç ile karşılaşmaları durumunda genel uygulama olarak ilgili bilgiyi adli kolluk birimlerine bildirmeleri şeklinde uygulamalar mevcuttur.

¹²¹ Mutlu Köseli, **a.g.e.**, s.161.

¹²² Sait Yılmaz, **a.g.e.**, s. 129.

¹²³ Sait Yılmaz, **a.g.e.**, s. 129.

¹²⁴ Ümit Özdağ, **a.g.e.**, s. 132.

Sonuç olarak; dış istihbarat birimleri devletin hukuksal egemenliği altında olmayan bir coğrafi alanda faaliyet göstermekte ve buda o birime hukuksal anlamda bir serbestlik sağlamaktadır. İç istihbarat birimlerinin ise faaliyetleri ülke vatandaşları ekseninde olup, faaliyetleri ulusal kanunlara tabidir. Hem iç hem dış istihbarat faaliyetleri niteliği itibari ile gizlidir bundan dolayı farklı denetim mekanizmalarına tabidir. Faaliyetleri gizli olduğundan dolayı elde edilen bilgiler ileride açıklanacağı üzere ceza hukukunda delil teşkil etmemektedir, çünkü yapılan faaliyetler önleme maksatlıdır. Hem iç hem dış istihbarat faaliyeti yürütme kuvveti alanındadır ve faaliyetlerinin niteliği itibariyle idari kolluktur. Bu çalışmanın kapsamında genel anlamıyla istihbarat olarak ifade edilmek istenen iç ve dış istihbarat faaliyetleridir.

2.3. İSTİHBARAT DUVARI

İstihbarat duvarı kısaca istihbarat birimlerinin faaliyet alanları ile kanun uygulayıcılarının suç takibi çalışmaları arasındaki oluşan duvardır. Diğer bir ifade ile istihbarat duvarı adından da anlaşılacağı üzere istihbarat birimlerinin sınırını tanımlamaktadır. Genel anlamıyla istihbarat faaliyeti bir idari faaliyet olup yürütme kuvveti alanında görev almaktadır. İstihbarat duvarının diğer tarafında ise yargı alanına tabi bölge bulunmaktadır. Bu durum ise kuvvetler ayrılığı ilkesine dayanmaktadır. Bu çerçevede istihbarat duvarının tanımının sağlıklı bir şekilde yapılabilmesi için öncelikle kuvvetler ayrılığı ilkesi incelenmesi önem arz etmektedir. Daha sonra ise Abd ve avrupada istihbarat duvarının oluşumu ve istihbarat paylaşımı konuları incelenmiştir.

2.3.1. Kuvvetler Ayrılığı

Gözler'e göre kuvvetler ayrılığı teorisi, devlet iktidarını sınırlandırarak vatandaşların temel hak ve hürriyetlerini korumak amacıyla, devlet iktidarını yasama, yürütme ve yargı olmak üzere üçe ayrıştırılması sonrasında ise bunlardan her birini birbirinden bağımsız olan üç ayrı organa verilmesi gerektiğini savunmaktadır.¹²⁵ Kısaca bu teoriye göre devlet iktidarı üç ayrı organ tarafından uyum içerisinde temsil edilmektedir.

Kuvvetler ayrılığı teorisinin amacı, devlet iktidarını kendi içinde üçe ayırarak sınırlarını belli etmek ve bunun sonucunda vatandaşların anayasal haklarını devlet

¹²⁵ Kemal Gözler, *Anayasa Hukukunun Genel Esasları*, Ekin Basım Yayım, Bursa, 2011, s. 218.

karşısında korumaktır. Diğer bir ifade ile bu teorinin amacı vatandaşların temel hak ve hürriyetlerini devlet karşısında güvence altına almaktır. Bu teori klasik anayasa hukukunun temellerinden biridir.¹²⁶

Kuvvetler ayrılığı teorisinin kökeni İngiltere tarihine dayanmaktadır. İngiltere’de 11nci yüzyılın başlarından 1689 tarihli “haklar bildirgesi”ne kadar bir süreç içerisinde yürütme ve yasama kuvvetleri birbirinden yavaş yavaş ayrılmaya başlamıştır.¹²⁷ Bu dönemde, ilk başlarda Krala danışmanlık yapmakta olan danışma meclisi (Magnum Concilium) adım adım vergiye rıza gösterme ve kanun yapma yetkisi gibi yetkileri ele geçirmeye başlamış ve yasama organı şekline dönüşmüştür.¹²⁸

Kuvvetler ayrılığı teorisini ilk dile getiren düşünür John Locke’tır fakat bu teorinin gerçek kurucusu Montesquieu olarak kabul edilmektedir.¹²⁹ Montesquieu’ya göre, “Her devlette üç çeşit kuvvet vardır: Yasama kuvveti, devletler hukukuna bağlı olan şeyleri yürütme kuvveti, medeni hukuka bağlı olan şeyleri yürütme kuvveti”.¹³⁰ Günümüzde kısaca bu kuvvetler yasama, yürütme ve yargı kuvveti olarak kabul edilmektedir.

Montesquieu’ya göre “eğer aynı idarenin kişilik veya yapısında, yasama erki yürütme erki ile birleşmiş ise, hiçbir şekilde hürriyet yoktur. Çünkü aynı monarkın veya aynı senatonun, zalimce yürütmek için zalimce kanunlar yapmasından korkulabilir.”¹³¹

Aynı düşünüre göre, “yargı erki de, yasama ve yürütme erklerinden ayrılmış değilse gene hürriyet yoktur. Eğer bu erk yasama erkiyle birleşirse, vatandaşların hayat ve hürriyetleri üzerindeki idare, keyfi kalmış bir idare olur. Çünkü yargıç kanun koyucunun durumuna düşer. Şayet yargı erki, yürütme erkiyle birleşirse, yargıç korkunç bir zalim kesilir.”¹³² Yine aynı, düşünüre göre, “milletin yargıçları, cansız birer varlıklarmış gibi hareket ederek kanunun sözlerini, ne kuvvetini nede sertliğini değiştirmeden sadece telaffuz eden bir ağızdır.”¹³³

¹²⁶ Kemal Gözler, **a.g.e.**, s.218.

¹²⁷ Kemal Gözler, **a.g.e.**, s.218.

¹²⁸ Kemal Gözler, **a.g.e.**, s. 218.

¹²⁹ Kemal Gözler, **a.g.e.**, s.219.

¹³⁰ Kemal Gözler, **Devletin Genel Teorisi**, Ekin Basım Yayın, Bursa, 2011, s.195.

¹³¹ Kemal Gözler, **a.g.e.**, s. 195.

¹³² Kemal Gözler, **a.g.e.**, s.196.

¹³³ Kemal Gözler, **a.g.e.**, s.196.

Montesquieu'ya göre kanun yapma kuvveti, kanunları yürütme kuvveti ve suçluları ve uyuşmazlıkları yargılama kuvveti aynı kişinin ya da kişilerin elinde birleşirse vatandaş mahvedilir.¹³⁴

Sonuç olarak kuvvetler ayrılığı sisteminde üç ayrı devlet faaliyeti üç değişik organa verilmiş ve bunlardan her birinin yetkisi diğerinin yetkisi ile sınırlandırılmıştır. Montesquieu'dan sonra devlet organ ve fonksiyonlarının yasama, yürütme ve yargı olarak ayrılması devlet sistemi olarak yerleşmiştir.¹³⁵

Kuvvetler ayrılığı teorisine çeşitli eleştiriler de yapılmıştır. Örneğin, mutlak bir kuvvetler ayrılığı sistemi devleti bloke edebilir ve nihayetinde kilitleyebilir.¹³⁶ Böyle bir sistemde, devlet, karşıt yönlerden eşit kuvvetlerle çekilen bir cisim gibi hareketsiz kalabileceği iddia edilmiştir.¹³⁷ Her teorinin pratik hayatta uygulamasında problemler yaşanabilir ve eleştirilebilir. Fakat günümüzde temel hak ve hürriyetlerin güvence altına alınması anlamında kuvvetler ayrılığı teorisi geçerliliğini yitirmemiştir.

Günümüzde kuvvetler ayrılığı teorisine göre hükümet sistemleri çeşitli sınıflara ayrılmıştır. Temel olarak bu sınıflandırma şu şekildedir;¹³⁸

- Kuvvetler birliği sistemleri
 - Yürütmede birleşme: Mutlak monarşi, diktatörlük.
 - Yasamada birleşme: Meclis hükümeti sistemi.
- Kuvvetler ayrılığı sistemleri
 - Sert kuvvetler ayrılığı: Başkanlık sistemi
 - Yumuşak kuvvetler ayrılığı: Parleментар sistem.

Hükümet sistemlerinin kuvvetler ayrılığına göre tasnifinin yapılmasında sadece yasama ve yürütme kuvvetleri arasındaki ilişki hesaba katılmaktadır çünkü yargı kuvvetinin kural olarak, yasama ve yürütme kuvvetinden ayrı olduğu veya olması gerektiği varsayılmaktadır.¹³⁹ Başka bir deyişle yargı kuvvetinin hükümet sistemlerinde ayrı ve bağımsız olması durumu temel hak ve hürriyetler açısından tartışılmayacak derecede önemli kabul edilmektedir.

¹³⁴ Kemal Gözler, **a.g.e.**, s.196.

¹³⁵ Kemal Gözler, **a.g.e.**, s.197.

¹³⁶ Ergun Özbudun, **Türk Anayasa Hukuku**, Yetkin Yayınları, Ankara, 2008, s.144.

¹³⁷ Ergun Özbudun, **a.g.e.**, s. 144.

¹³⁸ Kemal Gözler, **Anayasa Hukukunun Genel Esasları**, Ekin Basım Yayım, Bursa, 2011, s.223.

¹³⁹ Kemal Gözler, **a.g.e.**, s.223

Kuvvetler ayrılığına göre yapılan hükümet sistemlerinin ayrıntılı olarak incelenmesi bu çalışmanın kapsamı dışında kalmaktadır. Çalışmanın konusu bakımından, kuvvetler ayrılığının vatandaşların temel hak ve hürriyetlerini güvence altına alınmasının öneminin vurgulanması yeterlidir. Öyle ki kuvvetler ayrılığının amacı zaten temel hak ve hürriyetlerin güvence altına alınmasıdır.

2.3.2. Öğretide İstihbarat Duvarı, ABD ve Avrupa'da Örnekler ve İstihbarat Paylaşımı

İstihbarat duvarı adından da anlaşılacağı üzere istihbarat birimlerinin sınırını tanımlamaktadır. Daha önce izah edildiği gibi genel anlamıyla istihbarat faaliyeti bir idari faaliyet olup yürütme kuvveti alanında görev almaktadır. Modern hukuk devletlerinde temel hak ve hürriyetler ancak kanunla sınırlanabilmektedir diğer bir ifade ile temel hak ve hürriyetlerin sınırlanması idari işlem ile yapılamaz yani yürütme faaliyetleri ile temel hak ve hürriyetler sınırlanamaz. Bu durum temel hak ve hürriyetlerin ne kadar önemli olduğunu ortaya koymaktadır. Bu çerçevede istihbarat birimlerinin, özellikle devlet içerisinde yürütülen iç istihbarat faaliyetlerinin alanı yürütme alanını geçmemelidir denilebilir. Aksi halde temel hak ve hürriyetlerin zedelenmesi olasılığı ortaya çıkmaktadır. Bu kapsamda genel anlamıyla istihbarat birimlerinin sınırı esas itibari ile kuvvetler ayrılığı ilkesine dayanmaktadır.

İstihbarat birimlerinin takip ettiği olayların suç unsuru taşıyan bir duruma ulaşması halinde, ya da suç unsuru olduğunun ortaya çıkması halinde konunun yargı konusu olduğu açıktır. Bu alanda istihbarat birimlerinin yetkilerinin kısıtlı olması doğaldır. İstihbarat birimlerinin yetkilerinin kolluk yetkilerine benzer olarak çok olması anayasal hakları ihlal olarak algılanabilir.¹⁴⁰ Chalk ve Rosenau'nun yapmış olduğu incelemelere göre, modern hukuk devletlerinde istihbarat birimlerinin tutuklama yetkileri yoktur fakat tehlikeleri önceden sezmek için faaliyet gösterir.¹⁴¹

İstihbarat duvarı ise tam olarak istihbarat birimlerinin faaliyetleri çerçevesindeki yetkilerinin sınırlandığı yerdir. Diğer bir ifade ile istihbarat birimlerinin kendine has olan önleme ve politika üretenlere bilgi verme faaliyetleri ile kanun uygulayıcılarının suç takibi çalışmaları arasındaki oluşan duvar istihbarat duvarıdır. Kısaca, takip edilen eylem suç unsuru oluşturmaya başlıyorsa konu artık yargı

¹⁴⁰ Mutlu Köseli, **a.g.e.**, s.162.

¹⁴¹ Peter Chalk, William Rosenau, Confronting the "Enemy Within", **Rand Corporation**, 2004, <http://www.rand.org/pubs/monographs/MG100.html> (Erişim Tarihi: 12.02.2014).

kuvveti alanına girmekte dolayısıyla istihbarat birimlerinin yetkisini ve ilgisini aşmaktadır. Suç istihbaratı bölümünde izah edileceği gibi suç konusunun takibi farklı kurallara tabidir. Bu anlamda istihbarat duvarının yeri, ceza kanunlarının yetkisinin başladığı yerdir denilebilir. Dolayısıyla suç yolu tanımından yola çıkılırsa, suçun başlayıp adli birimler tarafından takip edilebildiği aşamaya geldiği yer istihbarat duvarının olduğu yerdir. Suç istihbaratı birimleri ise genel anlamıyla istihbarattan farklı olarak duvarın diğer tarafında görev yapmaktadır.

İstihbarat duvarı bazı ülkelerin anayasalarına doğrudan yansımakla beraber bazı ülke kanunlarının hükümlerinde de dolaylı olarak yer almıştır. Diğer bir ifade ile istihbarat duvarı ülke kanunlarına göre şekillenmekte, kimi ülkelerde güçlü kimi ülkelerde daha esnek olabilmektedir. İstihbarat duvarının yerinin belirlenmesi ile beraber istihbarat paylaşımı sorunu da ortaya çıkmaktadır. Kanun uygulayıcılarının faaliyetleri çerçevesinde istihbarat birimlerini ilgilendiren bilgiler ortaya çıkabileceği gibi, istihbarat birimlerinin takip ettikleri eylemler suç unsuruna dönüşebilir, ya da suç unsurunu içeren bir hal olduğu anlaşılabilir. Böyle bir durumda duvar ile ayrılmış olan birimler arasındaki bilgi paylaşımı önem arz etmektedir.

İstihbarat duvarı ile ilgili incelemeler ve tartışmalar ABD’de gerçekleşmiş olan 11 Eylül saldırıları ekseninde yoğunlaşmaktadır. Bunun sebebi ise, tüm dünyayı etkilemiş olan bu saldırıların daha etkin bir istihbarat paylaşımı ile önlenilecek olduğu fikridir. Bundan dolayı ABD’de mevcut olan istihbarat duvarı ile ilgili çalışmalar, incelemeler yapılmış, raporlar hazırlanmış ve yeni kanuni düzenlemeler hayata geçirilmiştir. Diğer bir ifade ile istihbarat duvarının oluşumu, nitelikleri ve kamu düzenine etkisi gibi konular ABD’deki istihbarat duvarı süreci incelenerek daha net bir şekilde ortaya konulabilir.

11 Eylül saldırıları akabinde saldırıyı yapan El Kaide üyeleri tüm dünya tarafından tanınır hale gelmiştir. Fakat bu failerin kimlikleri, saldırılar öncesinde 1999 yıllarında ABD tarafından “Able Danger” isimli gizli bir istihbarat operasyonu neticesinde zaten bilinmekteydi.¹⁴² Bu durum, istihbarat bilgisinin neden paylaşılmadığı ve istihbarat duvarının nasıl işlediği gibi sorunları gün yüzüne çıkardı.

“Able Danger” isimli istihbarat operasyonu 1998-2001 yılları arasında, askeri istihbarat birimi tarafından gizli bir şekilde yürütüldü. Bu istihbarat çalışmasının

¹⁴² Thomas Ryan, The Writing on “The Wall”, *FronPageMagazine*, ABD, 2005, <http://archive.frontpagemag.com/readArticle.aspx?ARTID=7515> (Erişim Tarihi: 20.02.2014).

amacı ABD topraklarında ve dünyada El Kaide örgütünün faaliyetlerini incelemek ve terörist hücrelerini tespit etmektir.¹⁴³ Ve bu çalışmalar sonucunda ABD'nin askeri istihbarat birimi 11 Eylül saldırılarını düzenleyen failerin isimlerine ulaştılar fakat bu bilgi FBI ile paylaşılmadı.

“Able Danger” operasyonunda görevli olan Shaffer 15 Ağustos 2005 yılında kamuoyuna operasyon ile ilgili bilgiler verdi. Shaffer 2000 yılında operasyon neticesinde elde edilen bilgiyi FBI ile paylaşma girişimleri ABD ordusunun askeri avukatları tarafından engellenmişti. Shaffer'a göre engellenme sebebi; askeri bir istihbarat operasyonunun ABD'de yaşayan kişilerin özel hayatın gizliliğini ihlal ettiğinin ortaya çıkmasıydı.¹⁴⁴ Bunu sebebi ise ABD'de uygulanan katı istihbarat duvarı politikasıydı. Diğer bir ifade ile istihbarat faaliyeti ile kişilerin temel hak ve hürriyetlerine müdahale edildiğinin ortaya çıkılması istenmemiştir.

1978 yılında FISA (Foreign Intelligence Surveillance Act-Yabancı İstihbarat İzleme Yasası) ile somutlaşan istihbarat duvarı, 1995 yılındaki düzenlemelerle tamamen katı hale gelmiştir. 1995 yılındaki düzenlemelerle karşı istihbarat soruşturmaları ile suç soruşturmaları arasındaki bilgi paylaşımı tamamen kesilmiştir.¹⁴⁵ O dönemde ABD Başsavcı Vekili tarafından FBI ve CIA arasında yabancı karşı istihbarat ile suç soruşturmaları ile ilgili bilgilerin paylaşımı tamamen sınırlayan bir talimat yazılmıştır.¹⁴⁶ 11 Eylül saldırıları öncesinde, istihbarat duvarının bilgi geçişi olmayacak şekilde düzenlenmesinden dolayı FBI, CIA ve suç soruşturması ile görevli birimler istihbarat duvarını delmemek için bilgi paylaşmamışlardır. Bu çerçevede ortaya çıkan eksiklik ve aksaklıkları düzeltmek için istihbarat paylaşımını sağlamak üzere “Patriot Act” yasası düzenlenmiştir.¹⁴⁷ Bu düzenleme ile ABD deki istihbarat duvarı bilgi paylaşımında daha açık hale gelmiştir.

ABD istihbarat birimleri ile kanun uygulayıcılar arasındaki bu duvar tartışması duvarın olup olmaması ekseninde değil, bilgi paylaşımı ekseninde gerçekleşmiştir. Diğer bir ifade ile istihbarat birimi görevlilerin takip ettikleri istihbarat faaliyeti kapsamındaki konu ile ilgili adli alanda da görevlerine devam etmeleri şeklinde bir düşünce oluşmamıştır. Tartışmalar istihbarat duvarının bilgiyi geçirmeyen yapısı

¹⁴³ The Wall of Separation between Law-Enforcement and Intelligence, <http://www.discoverthenetworks.org/viewSubCategory.asp?id=182> (Erişim Tarihi: 21.02.2014).

¹⁴⁴ Thomas Ryan, **a.g.m.**

¹⁴⁵ Thomas Ryan, **a.g.m.**

¹⁴⁶ The Wall of Separation between Law-Enforcement and Intelligence.

¹⁴⁷ Thomas Ryan, **a.g.m.**

çerçevesinde şekillenmiştir.¹⁴⁸ Shaffer'in belirttiği bilginin paylaşılması meselesinin incelendiğinde açıkça görülmektedir ki istihbarat duvarı kişilerin temel hak ve hürriyetlerini güvence altına alan kuvvetler ayrılığının bir göstergesidir denilebilir. Yani aslen idari bir eylem olan istihbarat faaliyeti ile kişilerin özel hayatının gizliliğinin ihlal edilmesinin doğru kabul edilmeyeceğini açıkça belirtmiştir. Bunun yanı sıra istihbarat birimleri ile kanun uygulayıcı birimlerin birbirinden çok farklı olan işleyiş tarzı da aralarında bir duvar oluşmasına neden olmuştur.

İstihbarat birimleri elde ettikleri bilgiler ışığında güncel ve gelecek olan demokratik ve yasal düzene karşı olan tehditleri tanıma ve tanımlama görevlerine sahiptir. Kanun uygulayıcılar ise sadece yargı faaliyetlerini ilgilendiren çerçevede bilgi toplamak yükümlülüğündedir. İstihbarat birimlerinin suçları araştırmak gibi bir hizmeti yok iken kanun uygulayıcıların ise güçlü ve etkili bilgiye sahip olmak için bilgi toplama hizmeti yoktur.¹⁴⁹ İstihbarat birimlerinin elde ettiği bilgiler gizlidir fakat kanun uygulayıcılarının elde ettikleri bilgiler yargısal denetime tabidir ve delil statüsünde olup yargısal çerçevede halka açıktır.¹⁵⁰ İki birimin farklı tür hizmetleri ve bu hizmetleri farklı şekillerde ele almalarından dolayı iki birim arasında bir duvar meydana gelmiştir.¹⁵¹

İstihbarat duvarı bazı ülkelerin istihbarat kanunlarında da açıkça yerini bulmuştur. Örneğin Slovenya İstihbarat ve Güvenlik Dairesi Kanununun 8nci maddesinin ikinci fıkrasına göre Slovenya'nın istihbarat birimleri adli soruşturmaya konu bir suç ile karşılaşılırlar ise durumu Slovenya polis genel direktörüne ve ilgili savcıya bildirmek zorundadırlar. Hollanda uygulamasında ise suç istihbaratı ile genel anlamıyla istihbarat arasındaki duvar yerel kanunlarında yerini bulmuş ve uzun süredir uygulanmaktadır.¹⁵²

İstihbarat duvarı kısaca, istihbarat birimleri ile kanun uygulayıcılar arasında olan ve faaliyet alanlarını sınırlayan yerdir. İstihbarat duvarının çok katı işlemiş olduğu ABD'de bile esas itibari ile istihbarat duvarının varlığı değil, duvarın iki yanı arasında bilgi paylaşımı tartışma konusu olmuştur.

¹⁴⁸ Richard A. Best Jr., *Sharing Law Enforcement and Intelligence Information: The Congressional Role*, **CRS Report for Congress**, ABD, 2007, p.15.

¹⁴⁹ John A. E. Vervaele, *Terorism and information sharing between intelligence and law enforcement communities in the US and the Netherlands: emergency criminal law?*, **Utrecht Law Review**, Volume 1, Issue 1, 2005, p.4.

¹⁵⁰ John A. E. Vervaele, **a.g.e.**, p.4.

¹⁵¹ John A. E. Vervaele, **a.g.e.**, p.4.

¹⁵² John A. E. Vervaele, **a.g.e.**, p.14.

İstihbarat paylaşımındaki önemli bir konu ise, istihbarat birimlerince elde edilen bilgilerin delil olarak kullanılıp kullanılmayacağıdır. İstihbarat birimlerince elde edilen bilgilerin bir suç soruşturmasını başlatmak için ipucu oluşturabileceği konusunda mutabakat bulunmaktadır.¹⁵³ Fakat asıl problem böyle bir bilginin adli süreç içerisinde şüpheli aleyhinde delil olarak kullanılıp kullanılmayacağı konusudur.¹⁵⁴

İstihbarat birimlerinin elde ettiği bilgilerin gizli olması, istihbarat bilgilerini elde eden personelin kimliğinin de gizli olması adil yargılanma konusunda sorun teşkil etmektedir. Özellikle, AHİS madde 6 ya göre herkes adil yargılanma hakkına sahiptir. Eğer istihbarat bilgileri suçlu aleyhine delil olarak kullanılırsa, savunma tarafı tanığın ve bilgilerin güvenilirliğini ve doğruluğunu sınamayacak buda suçlu haklarını ihlal edecektir.¹⁵⁵ İstihbarat bilgilerinin delil olarak kullanılması meselesi özellikle uluslararası terör saldırılarının meydana gelmesi sonucu şekillenmeye başlamış, bu hususta bazı ABD ile beraber Avrupa'daki bazı ülkeler bu paylaşım olarak veren yasal düzenlemelerde bulunmuştur.¹⁵⁶ Fakat konu eğer bir terörist eylemi değil ise, istihbarat birimlerinin elde ettiği bilgilerin denetiminin doğal olarak eksik olması neticesinde masum insanların hüküm giymesine neden olunabilecektir.¹⁵⁷

Sonuç olarak, kanun uygulayıcıların elde ettiği bilgiler ile istihbarat biriminin elde ettikleri bilgiler nitelikleri ve insan hayatı üzerine etkileri anlamında çok farklıdır. Kanun uygulayıcıların elde ettiği bilgiler eninde sonunda kamuya açık bir şekilde test edilebilecek toplum güvenliğinin sağlanması yanında suç şüphesi altında olan kişilerin hakları da korunabilecektir. Bu denge sayesinde masum kişilerin hüküm giymesi ihtimali daha da azalmış olacaktır.

İstihbarat duvarının bu tanımlamaları ve özellikleri suç istihbaratının yeri konusunda tereddüt bırakmamakta olup, iki birim arasındaki bilgi paylaşımının detayları nasıl olduğu veya olması gerektiği bu çalışmanın kapsamı dışında bırakılmıştır.

¹⁵³ John A. E. Vervaele, **a.g.e.**, p.2.

¹⁵⁴ John A. E. Vervaele, **a.g.e.**, p.2.

¹⁵⁵ Jill E. B. Coster van Voorhout, Intelligence as Legal Evidence, **Utrecht Law Review**, Volume 2, Issue 2, 2006, p.143.

¹⁵⁶ Jill, E. B. Coster van Voorhout, **a.g.e.**, p.144.

¹⁵⁷ Jill, E. B. Coster van Voorhout, **a.g.e.**, p.144.

2.4. ANAYASAL HAKLAR VE İSTİHBARAT

Günümüzde genel olarak bütün anayasalar, temel hak ve hürriyetleri tanıyıp güvence altına almaktadır. Modern anayasalarda genellikle en uzun bölümler temel hak ve hürriyetleri oluşturan bölümlerdir.¹⁵⁸ Zaten anayasalcılığın özü, anayasa metnini oluşturarak vatandaşların temel hak ve hürriyetlerini devlete karşı güvence altına almaktır.¹⁵⁹ Bu nedenle anayasal haklara temel hak ve hürriyetler de denilmektedir. Liberal bir hukuk sisteminde hürriyet asıldır çünkü devleti insan yaratmıştır, devletin var olması insana dayanır dolayısıyla devletin insanların temel hak ve hürriyetlerine müdahale etmesi istisnadır.¹⁶⁰ Buna hürriyet karinesi denilmektedir. İnsanlar doğuştan bu haklara sahiptirler. Gözler'e göre hürriyet karinesinden şu sonuçlar ortaya çıkmaktadır.¹⁶¹

- İnsanların varlığı ve dolayısıyla hürriyete sahip olması asıl, devletin var olması ve insanların temel hak ve hürriyetlerine müdahale etme hakkına sahip olması istisnadır.
- İnsanların sahip oldukları hak ve hürriyetler, onlara anayasa ve kanunla verilenlerden ibaret değildir. Anayasa ve kanunda sayılan hürriyetler, insanların sahip olabileceği hak ve hürriyetlerin sadece bir kısmını oluşturur. Açıkçası binlerce sayıca ulaşabilecek bu hürriyetleri listelemek mümkün değildir.
- Hürriyet karinesi devletin aslen yetkisiz olduğu anlamına gelir. Dolayısıyla bu konuda devlet temel hak ve hürriyetleri istisnai hallerde sınırlandırabilir. Bu sınırlama bir istisna olduğuna göre, sınırlamanın açıkça öngörülmüş olması gerekir.
- Temel hak ve hürriyetlerin varlığı ve sınırı ile ilgili tereddüt olduğu takdirde hürriyet lehine yorum yapılır.
- Son olarak, ispat yükü hürriyetin var olmadığını veya sınırlı olduğunu iddia edene aittir.

Günümüzde temel hak ve hürriyetlerin korunması sadece bir iç hukuk meselesi olmayıp uluslararası platformda da insanlar temel hak ve hürriyetlerini koruma imkânına sahiptirler. Birleşmiş Milletler çerçevesinde gerçekleşen

¹⁵⁸ Kemal Gözler, *Anayasa Hukukunun Genel Esasları*, Ekin Yayınları, Bursa, 2011, s. 413.

¹⁵⁹ Kemal Gözler, *a.g.e.*, s. 413.

¹⁶⁰ Kemal Gözler *a.g.e.*, s. 410.

¹⁶¹ Kemal Gözler *a.g.e.*, s. 410.

sözleşmeler ve Avrupa Konseyi çerçevesinde gerçekleşen Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ile kişiler temel hak ve hürriyetlerini devletlere karşı koruyabilmektedirler.

Hürriyet karinesinin istihbarat açısından bazı sonuçları ortaya çıkmaktadır. Devletin temel hak ve hürriyetleri kısıtlama yetkisi kullanması için gerekli gerekçeleri açıkça bunu öngörmüş olması, tereddüte yer vermemesi ve bu yetkiler kullanılırken denetlenmesi gerekmektedir. AİHS'nin 8nci maddesi özel hayatın ve aile hayatının korunması ile ilgili hükümler içermektedir. İstihbarat birimleri temel olarak ve tabiatıyla istihbarat faaliyetleri çerçevesinde kişilerin özel hayatlarına müdahale edebilmektedirler. Açık kaynaktan istihbarat elde etme usulünde temel hak ve hürriyetler açısından bir problem olmamakla birlikte, kişilerin özel hayatı incelenerek istihbarat elde edilmesi temel hak ve hürriyetlerin ihlali anlamına geleceğinden özel düzenlemelere tabi tutulmaktadır. AİHS'ye göre vatandaşların temel hak ve hürriyetlerini güvence altına almak için bu düzenlemeler kanun yolu ile yapılmalıdır. Diğer bir ifade ile yürütme eli ile idari bir işlem yapılarak temel hak ve hürriyetlerin sınırlandırılmamalıdır.

Devletin, kişilerin özel hayatlarına müdahale etme durumlarının keyfi olmaması gerektiği, denetlenmesi gerektiği ile ilgili birçok AHİM kararı mevcuttur. Bunlardan biri de şudur: AİHM'nin 6 Eylül 1978 tarihli Klass ve Diğerleri v. Almanya kararında, başvuruda bulunan kişi o tarihte parlamentodan yeni geçirilen telefon dinleme yasası çerçevesinde kendisinin dinlenme olasılığı bulunduğu yani potansiyel mağdur olduğunu ve yasanın keyfi dinlemelere karşı kendisini korumadığı iddiasıyla dava açmıştır. Mahkeme, böyle bir yasanın mağduru olma tehlikesinin muhtemel olduğu gerekçesiyle başvurucuyu mağdur olarak kabul etmiş fakat Alman Hükümetinin keyfi dinlemede bulunma ihtimaline karşı yasanın yeterli koruyucular içerdiği tespitine varmış ve ihlalin gerçekleşmediğine karar vermiştir. Diğer bir ifade ile kişinin temel hak ve hürriyetleri devlet tarafından ihlal edilebilmekte fakat bu durum demokratik devletin gereklerine uygun ve meşru olduğu sürece bir problem oluşturmamaktadır.

Yine temel hak ve hürriyetleri kısıtlamak durumunda olan devlet, bunu yaparken kanunlara dayanmakla birlikte bunun gerekliliğini ortaya koymakla yükümlüdür. Makul bir şüphe olmadan keyfi olarak kişinin gizli hayatına müdahale söz konusu olmamalıdır.

İstihbarat birimleri, kolluk birimlerine nazaran daha serbest bir şekilde hareket edebilmekte ve yargısal denetime kısmen tabi olmadan kişiler hakkında bilgi toplayabilmektedirler. İstihbarat birimlerinin faaliyetleri gizli olduğundan parlamenter denetim ve iç denetim gibi farklı mekanizmalarla denetlenmektedir. Kolluk birimlerinin adli süreç içerisinde yürüttükleri faaliyetleri sonucu elde ettiği bilgiler ise aleni olup yargı önünde güvenilirliği ve doğruluğu test edilebilmektedir. Daha önce açıklandığı üzere genel istihbarat birimlerinin elde ettiği bilgilerin delil olarak kullanılması bu aşamada adil yargılanma hakkını ihlal edebilmektedir.

Sonuç olarak istihbarat birimlerinin denetlenmesinin yanında, istihbarat duvarının mevcut olması ve işlemesi kişilerin temel hak ve hürriyetlerini güvence altına alacaktır. Bu durum kuvvetler ayrılığı teorisi sonucunda ulaşılan sonuç ile bire bir örtüşmektedir. İstihbarat duvarının uygulanabilir olması istihbarat alanında yürütme ve yargı alanının net olarak ayrılmasını dolayısıyla temel hak ve hürriyetlerin güvence altına alınmasını sağlayacaktır

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SUÇ İSTİHBARATI

Suç istihbaratı, suç alanında yürütülen bir istihbarat faaliyetidir. Suç istihbaratı istihbarat destekli polislik, kanun uygulayıcı istihbaratı gibi değişik isimlendirmelerle de anılmaktadır. Henüz terminoloji olarak yerleşmemiş bir terim olduğundan değişik terimlerle ifade edilebilmektedir. Suç istihbaratı esas itibarıyla ceza hukuku kapsamındaki suç unsuru ile ilgili yürütülen bir faaliyettir. Uygulama alanında suç istihbaratı bilinmeyen bir konu olmamakla beraber, son yıllarda kavram olarak öğretilde daha çok bahsedilmeye ve önemi artmaya başlamıştır.¹⁶² Çeşitli devletler tarafından kavram olarak tanımlanıp uygulama alanı bulan suç istihbarat kavramı Türk öğretisinde yerini bulamamış, sağlıklı bir tanımlaması yapılmamıştır.

Yılmaz'ın ve Özdağ'ın yapmış oldukları istihbarat çeşitleri sınıflandırmasında suç istihbaratı bulunmamaktadır. Kuzu'ya göre suç istihbaratı ciddi ve örgütlü suça karşı savaşa ile meşgul olur ve mahkemede hükme varılacak kanıtlar bulmayı amaçlayan suç soruşturmalarına bağlı olarak faaliyet icra eder ve diğer istihbarat işlevlerinden bu yönüyle farklılık gösterir.¹⁶³ Urhal'a göre suç istihbaratını diğer istihbarat çalışmalarından ayıran en önemli husus delillendirme zorunluluğudur.¹⁶⁴ Türk hukukunda ve istihbarat ile ilgili çalışmalarda suç istihbaratına çok fazla değinilmemiştir. TBMM meclis araştırması komisyon raporun da iç istihbaratın polis tarafından yapılması gerektiği ve mahiyeti gereği bir suç istihbaratı olduğu, MİT'in ise sadece dış istihbarat ile görevli olması gerektiği belirtilmiştir.¹⁶⁵ Türk hukukunun kaynağı olan yasama organının hazırladığı bir rapordan iç istihbarat ile suç istihbaratının anlam açısından çok farklı olmadığı ifade edilmiş ve bu doğrultuda suç istihbaratının iç istihbaratın kapsamında olduğu sonucu çıkarılabilir. Fakat bu son derece yanlış bir nitelemedir. Suç istihbaratı kavramı yukarıda anlatılanlar bağlamında incelendiğinde sonucun hiçte böyle olmadığı, suç istihbaratı görevlilerinin delillendirme görevlerinin olduğu ve bu yönüyle diğer istihbarat yöntemlerinden farklılaştığı görülebilir.

¹⁶² Steven David Brown, "Meaning of Criminal Intelligence", *International Journal of Police Science & Management*, 2007, 336-340, p. 336.

¹⁶³ Ali Kuzu, *Mit Mossad CIA Gladio Dünyanın En Büyük İstihbarat Servisleri*, Kariyer Yayıncılık, İstanbul, 2011, s. 14.

¹⁶⁴ Ömer Urhal, *Küreselleşen Dünyada Güvenlik*, Adalet Yayınevi, Ankara, 2009, s.490.

¹⁶⁵ TBMM Meclis Araştırma Komisyonu, *Meclis Araştırma Komisyonu Raporu Genel Değerlendirmesi*, Ankara, 2012, s. 116.

Carter'a göre suç istihbaratı, kanun uygulayıcılarının ceza kanununu uygulama sorumluluğu kapsamında yürüttükleri istihbarat faaliyetidir.¹⁶⁶ Aynı yazara göre, suç istihbaratı ile görevli birim, çok çeşitli kaynaklardan elde edilen ham bilgileri (dinleme kayıtları, gözetleme kayıtları, seyahat bilgileri, banka dekontları vb.) analiz ederek sorumluluklarını yerine getirmektedirler.

Daha önceki bölümlerde ifade edildiği gibi günümüzün toplumunun karmaşıklığı, bilginin muazzam derecede artmış olması istihbarat bilimini de etkilemiştir. İstihbarat sadece bir devlet faaliyeti olmaktan çıkmış, devlete yardımcı olan özel istihbarat şirketleri ortaya çıkmıştır. Karmaşık ve çok bilginin işlenmesi veri madenciliği gibi yeni bilimsel teknikleri ortaya çıkarmıştır. Böyle bir dünyada suç unsurunun değişmediğini söylemek zordur. Bilişim suçları gibi çok değişik suçların türemesinin yanında klasik suç işleyenler de karmaşık yöntemlerle kendilerini gizlemeyi başaramamaktadırlar. Böyle bir ortamda klasik kolluk yöntemleri ile suç soruşturmak yetersiz kalmaktadır. Bu doğrultuda, 2003 yılında ABD hükümeti ulusal suç istihbaratı paylaşım planını desteklemiş, 2004 yılında AB tarafından beş yıllık stratejik plan kapsamında istihbarat destekli polislik kavramını getiren Hauge Programını onaylamış ve birçok ülkede suç istihbaratı birimleri kurulmaya başlanmıştır.¹⁶⁷

Denilebilir ki suç istihbaratı, genel anlamıyla istihbarattan farklı olarak, idari birimlerin görevlerini daha iyi yerine getirmek amacıyla değil, ceza kanunun uygulanmasını sağlamak maksatlı bir faaliyettir. Diğer bir ifade ile suç istihbaratı önlenememiş, meydana gelmeye başlamış konusu suç olan eylemlerle ilgilenir.

3.1. SUÇ İSTİHBARATININ TANIMI VE TEMEL İLKELERİ

Suç istihbaratı yeni bir kavramdır dolayısıyla farklı kavramlar kullanılarak tartışmaya açılmıştır. Diğer bir ifade ile suç istihbaratı ile istihbarat destekli polislik eşdeğer anlamlardadır. İstihbarat destekli polislikte operasyonlar aracılığı ile bilgi sağlanmaz aksine istihbarat görevlileri operasyonları destekleyecek bilgileri sağlamaktadır.¹⁶⁸ Fakat istihbarat destekli polislik kavramı uygun olmayan yorumlamalara da açıktır. Şöyle ki; istihbarat destekli polislik denilince genel

¹⁶⁶ David L. Carter, **a.g.e.**, p.35.

¹⁶⁷ Steven David Brown, **a.g.e.**, p.336.

¹⁶⁸ Intelligence Led Policing, http://en.wikipedia.org/wiki/Intelligence-led_policing, (Erişim Tarihi: 13.02.2014)

anlamıyla istihbarat birimlerinin elde ettiği bilgilerle desteklenen polislik faaliyetleri algısı oluşabilir. Bu algı ise gerçeği yansıtmamakta ve eksik olmaktadır.

Suç istihbaratının suç unsuru ile ilgili olması, yargı alanında bulunması suç istihbaratını genel anlamıyla istihbarattan ayıran bazı nitelikler ortaya koymaktadır. Bu anlamda istihbaratın daha önce yapılmış olan tanımı daraltılarak ve istihbaratın bu nitelikleri belirtilerek suç istihbaratının tanımı şu şekilde yapılabilir. Suç istihbaratı: “Suçu soruşturmak ile görevli olan kolluk amirlerinin talepleri doğrultusunda, suçluların yakalanması, delillerin tespiti ve suç işlenmesinin devam etmesini önlemek maksadıyla, gizlilik içerisinde, şüphelilere ilişkin gerekli bilgilerin toplaması, analiz edilmesi, işlenmesi ve şüphelilerin gerçekleştirdiği faaliyetlerin tespitini ve yapabileceği faaliyetlere dönük öngörülerde bulunulmasını içeren bir süreçtir”.

Suç istihbaratı suç konusu soruşturulabilir aşamada başlamaktadır. Diğer bir ifade ile suç yolu teorisine göre suçun icra hareketlerine başlanması ile suç istihbaratının konusu meydana gelmektedir. Bu alanda karar verici kişi suçu soruşturmakta görevli olan adli kolluk biriminin yetkili amirleridir. Suç istihbarat faaliyeti soruşturmaya yetkili adli kolluk amirlerine suç soruşturma aşamasındaki bilgi sağlamaya yöneliktir. Bu aşama, söz konusu suçu işlediği şüphelenilen kişilerin tespit edilmesi ve haklarında delil toplanabilmesi işleminin sağlıklı işlemesi için gizli olarak yürütülmektedir.

Daha önce İngiltere’de kurulmuş NCIS (Ulusal Suç İstihbarat Servisi – National Criminal Intelligence Service) genel direktörlüğünden emekli olmuş olan John Abbot bir röportajında; en önemli görevlerinin suç ile mücadele birimlerinin bu aşamadaki gayretlerinin ikilenmemesi, yani aynı olaylarla ilgili farklı birimlerin çaba sarf edip emeklerin boşa harcanmaması olduğunu bunun içinde ulusal suç istihbaratının tek birimde koordine edildiğini belirtmiştir.¹⁶⁹ Abbot’a göre suç istihbaratı aşamalarının, personelin, suç istihbaratı ürünlerinin bütünlüğü, tamlığı çok önemlidir, öyle ya da böyle mahkemelerde veya başka platformlarda bu bütünlük test edilecek ve aranacaktır.¹⁷⁰ Diğer bir ifade ile suç istihbaratının ayrı olarak işlemesi suç ile mücadelede etkinliği de sağlamaktadır ve elde edilen bilgiler AİHS gereğince adil yargılanma sürecini ihlal etmemektedir.

¹⁶⁹ Peter Johnstone, “Director General, National Criminal Intelligence Service (NCIS) of the United Kingdom (Recently Retired),” *Police Practice and Research*, Vol:5, 407-414, p. 410.

¹⁷⁰ Peter Johnstone, *a.g.e.*, p. 411.

Suç istihbaratı sadece suç ile ilgili bilgileri toplamakla ilgilenmektedir. Biriktirilmiş, toplanmış bilginin gücünü sağlamak maksatlı her türlü bilginin elde edilmesi amaç değildir. Amaç suça konu bilgilerin suçu delillendirmek maksadı ile toplanmasıdır. Bu ise genel anlamı ile istihbarattan önemli ve farklı bir niteliğini ortaya koymaktadır. Bakış açısı ve amaçları farklı olan bu birimlerin farklı birimlerde toplanması profesyonelliği de beraberinde getirecektir. Yani her iki bakış açısı farklı uzmanlıkları gerektirmektedir. Bu birimler istihbaratın genel tanımlamasında olduğu şekliyle istihbarat çarkını işleten yetkin bir birimdir.

Her kişi AİHS madde 6'ya göre adil yargılanma hakkına sahiptir.¹⁷¹ Suç istihbaratının bu konuda uzman birimlerce yürütülmesi şüphelinin adil yargılanma hakkının ihlal edilmemesini sağlayacaktır. Çünkü bu birimlerce elde edilen bilgiler yığın halinde biriktirmek maksadıyla değil, mahkemede test edileceğinin bilincinde gerektiği kadar elde edilecektir.

Suç istihbaratı yargı kuvvetine tabi bir faaliyet olup bu yönüyle genel anlamıyla istihbarattan farklıdır. Danıştayca verilmiş bir karara göre organik olarak yargıya bağlı farklı bir adli kolluk birimi olmasa da yargı ve yürütme kuvvetlerine göre işlevsel bir ayırım söz konusudur ve bu işlevsel ayırımın olmaması, örneğin adli kolluk görevlilerinin adli görevlerle ilgili idari amirlerinden emir ve talimat alması kuvvetler ayrılığı ilkesine aykırılık oluşturacaktır.¹⁷²

Sonuç olarak suç istihbaratı, istihbaratın genel tanımlamasına uygun olarak işleyen, karar vericilerin suçu soruşturmakla görevli olan adli birim amirleri olan bir istihbarat sınıfıdır. Günümüzün karmaşık suç dünyasında bir ihtiyaçtır. Kavram olarak tanımına henüz tam olarak ulaşmamış olmakla birlikte son yıllarda çeşitli ülkelerde birimleri kurulmaya başlamıştır.

3.2. HUKUKSAL SINIFLANDIRILMADA SUÇ İSTİHBARATI

İç istihbarat teşkilatları faaliyetlerini ulusal kanunlar çerçevesinde yerine getirmektedirler. Diğer yandan dış istihbarat faaliyetleri ulusal kanunlar içinde hareket etmeye zorlanırsa görevlerini layıkıyla yerine getirememeye durumu

¹⁷¹ Nuala Mole, Catharina Harby, Adil Yargılanma Hakkı, *İnsan Hakları Kitapçıkları no 3*, Council of Europe, Almanya, 2001, s. 7.

¹⁷² TC Danıştay Kararı, http://www.barobirlik.org.tr/dosyalar/duyurular/20131227_karar.pdf, (Erişim Tarihi: 23.01.2014)

oluşmaktadır.¹⁷³ Diğer bir ifade ile iç istihbarat faaliyetlerinin süjesi istihbarat faaliyetini yürüten devletin kendi vatandaşı konumunda iken, dış istihbarat faaliyetlerinin süjesi devlet dışındaki kişi ya da aktörlerdir. Örneğin CIA, Amerikan topraklarında, yabancı güçlerle ilgili bir istihbarat soruşturması kapsamında olmadığı sürece kendi vatandaşlarına ve şirketlerine yönelik istihbarat faaliyeti yürütme yetkisine kesinlikle sahip değildir, tutuklama veya kanun uygulama yetkilerine de sahip değildir.¹⁷⁴

Suç istihbaratı bu bakımdan iç istihbarat faaliyetine yakın olup, suç istihbaratı faaliyetinin süjesi devlet içindeki vatandaş olup ulusal kanunlar çerçevesinde istihbarat faaliyetleri düzenlenir. Fakat iç istihbarat faaliyetinden önleyici kolluk görevi olmaması açısından ayrılmaktadır. Bu yönüyle iç istihbarat ve suç istihbaratı istihbarat duvarı ile ayrılmıştır.

Suç istihbaratı faaliyet alanı olarak hem iç hem dış istihbarattan farklılık arz etmektedir. İç ve dış istihbarat faaliyetleri ilgili oldukları tehdit konularını önlemek amacıyla çalışmaktadır. Bu tehditleri önlemek için ön görülerde bulunmaktadır. Suç unsuru ile karşılaşılmadan önce faaliyet göstermektedir. Dış istihbarat dışarıdan gelen tehditleri değerlendirme ve önleme gibi faaliyetleri bulunurken iç istihbarat suçu önleme ile ilgilenmektedir. Suç istihbaratı faaliyetinin kapsamı ise suç konusu eylemin icra hareketleri başladıktan sonra başlamaktadır.

Suç istihbaratının birimleri yargı kuvvetine bağlı hareket etmektedir diğer bir ifade ile adli alanda faaliyet göstermektedir. İç ve dış istihbarat birimleri ise yürütme kuvveti alanında faaliyet göstermektedir. Kuvvetler ayrılığı ilkesinin bir sonucu olarak da bu faaliyetler birbirinden farklılaşmaktadır. Özellikle bu anlamda temel hak ve hürriyetlerin teminatı için suç istihbaratının genel anlamıyla istihbarat birimlerinden farklı birimlerce yürütülmesi doğal olmaktadır.

Suç istihbaratının denetimi yargı çerçevesinde gerçekleşmektedir. Abbot'un da değindiği gibi suç istihbaratı ile elde edilen bilgiler öyle ya da böyle mahkemelerde veya başka platformlarda test edilecek ve aranacaktır.¹⁷⁵ Çünkü yargı kuvveti alanında bulunan suç istihbaratının elde ettikleri bilgiler yargılama çerçevesinde bilgiler aleni hale gelecektir ve şüpheli dahil her kesim tarafından güvenilirliği ve

¹⁷³ Mutlu Köseli, **a.g.e.**, s.161.

¹⁷⁴ Federal Protectors: Roles of the CIA & the FBI, <http://criminal.lawyers.com/criminal-law-basics/federal-protectors-roles-of-the-cia-and-the-fbi.html>. (Erişim Tarihi: 18.02.2014)

¹⁷⁵ Peter Johnstone, **a.g.e.**, p. 411.

doğruluğu denetlenebilecektir. Suç istihbaratında gizlilik önemlidir fakat belli bir aşamadan sonra gizlilik kalkmaktadır. İç ve dış istihbarat birimlerinin faaliyetleri ise parlamenter ve iç denetim mekanizmaları ile denetlenmektedir ve gizlilik süreklilik arz etmektedir.

3.3. SUÇ İSTİHBARATI UYGULAMALARI

Suç istihbaratı kavramı daha önce bahsedildiği gibi yeniliğini koruyan bir kavramdır. Uluslararası ortak bir tanımdan ve bir çerçeveden bahsedebilmek ve uygulamaya dökülebilmek hususunda hala erken aşamalarda. ¹⁷⁶ Suç istihbaratı özellikle ABD ve İngiltere’de tartışılmaya ve şekillenmeye başlamıştır. Konu ile ilgili ABD’de Mark Riebling’in FBI ile CIA arasındaki gizli savaş isimli kitabında polislerin daha çok ajan gibi olmaları gerektiğini belirtmiştir. Daha sonrasında 11 Eylül saldırıları ile istihbarat destekli polislik yani suç istihbaratı ivme kazanmıştır. ¹⁷⁷ Fakat hala iç istihbarat ile suç istihbaratı arasında uygulamada ve tartışmalardaki bulanıklık devam etmektedir.

Diğer bir ifade ile suç istihbaratı halen gelişmekte olan bir istihbarat alanıdır. Bu bağlamda örnek olarak gösterilebilecek suç istihbaratı örnekleri kısıtlıdır. Kavram olarak suç istihbaratını tanımına uygun işleyen birimler mevcuttur bununla beraber suç istihbaratı denildiğinde sadece suç ile ilgili bilgiden bahsedildiği istihbarat sürecinin dikkate alınmadığı da görülmektedir. ¹⁷⁸

Suç istihbaratı birimlerine örnek vermek gerekirse ilk olarak İngiltere’de Ulusal Suç Dairesi İngiltere’nin ulusal suç istihbarat servisi olarak denilebilir. Bu daire 2001 yılında Ulusal Suç İstihbarat Dairesi olarak kurulmuş, daha sonra Ciddi Organize Suçlar Dairesi olarak ismi değişmiş ve gelişerek şimdiki haline kavuşmuştur. ¹⁷⁹ Bu birim çeşitli kaynaklar tarafından “İngiliz FBI’ı” olarak nitelendirilmiştir. Operasyonel yetkilerinin olmasının yanında polise destek amaçlı istihbarat toplama ve istihbarat analizi yapma görevleri bulunmaktadır. ¹⁸⁰ Birimin direktörlüğünü yapmış olan Abbot’un suç istihbaratı tanımına uygun düşen açıklamaları önem arz etmektedir.

¹⁷⁶ http://en.wikipedia.org/wiki/Intelligence-led_policing

¹⁷⁷ Michael A. Caldero, John P. Crank, Police Ethics: The Corruption of Noble Cause, **Cram101**, USA, 2014, p.

¹⁷⁸ The National Criminal Intelligence Plan, USA Department Of Justice, USA, 2003, p.1. (Erişim Tarihi: 10.03.2014).

¹⁷⁹ National Criminal Intelligence Service http://en.wikipedia.org/wiki/National_Criminal_Intelligence_Service (Erişim Tarihi: 15.09.2013).

¹⁸⁰ Serious Organised Crime Agency, http://en.wikipedia.org/wiki/Serious_Organised_Crime_Agency (Erişim Tarihi: 20.09.2013).

Organize suçların arttığı ve mücadelenin güçleştiği bir dönemde kurulan birimin en önemli görevlerinin suç ile mücadele birimlerinin bu aşamadaki gayretlerinin ikilenmemesi, yani aynı olaylarla ilgili farklı birimlerin çaba sarf edip emeklerin boşa harcanmaması olduğunu bunun içinde ulusal suç istihbaratının tek birimde koordine edildiğini belirtmiştir.¹⁸¹ Abbot'a göre suç istihbaratı aşamalarının, personelin, suç istihbaratı ürünlerinin bütünlüğü, tamlığı çok önemlidir çünkü elde edilen bilgiler aleniyet kazanıp öyle ya da böyle mahkemelerde veya başka platformlarda bu bütünlük test edilecek ve aranacaktır.¹⁸² Bu birimin değişik isimlerle organizasyon değişikliğine uğraması ve kapsamının genişlemesi suç istihbaratının uygulama alanında henüz istikrarlı hale gelmediğinin bir göstergesi kabul edilebilir.

Diğer bir örnek ABD'nin eyaletlerinden Güney Dakota'da kurulmuş olan Suç İstihbaratı Bölümüdür(Division of Criminal Intelligence). Kendi resmi sitesinde birimin görevi şu şekilde izah edilmektedir: “ *Suç İstihbarat Bölümü suç istihbaratı birimi olarak yerel, eyalet ve federal düzeydeki birimlere suç soruşturmalarına destek vermek maksadıyla, suç istihbaratı üretir, analiz eder ve dağıtımını yapar.*”¹⁸³ Tanımdan da anlaşılabilir üzere birimin görev alanı suç istihbaratı tanımı ile birebir örtüşmektedir.

Diğer önemli bir örnek ise Kanada Suç İstihbaratı servsidir. Bu birim 400 kadar ulusal kanun uygulayıcı birime destek vermektedir.¹⁸⁴ Bu birim Kanada'da istihbarat destekli polislik yaklaşımı ile organize suçlarla mücadelede etme çerçevesinde öncüdür ve suç istihbaratı üretmenin yanında kanun uygulayıcılar arasında paylaşımı ve koordinesini de sağlamaktadır.¹⁸⁵ Bu bağlamda söz konusu birim suç istihbaratının tanımına uygun bir faaliyet içerisindedir.

Son olarak Hollanda suç istihbaratını faaliyetini yürüten bir geleneğe sahip olup bu kapsamda suç istihbarat birimleri bulunmaktadır.¹⁸⁶ Hollanda'nın suç istihbaratı birimleri, Hollanda polisinin daha etkin olması ve organize ve ciddi suçlar ile mücadelede yüksek bir performans ile çalışması için Hollanda polisine bilgi

¹⁸¹ Peter Johnstone, “Director General, National Criminal Intelligence Service (NCIS) of the United Kingdom (Recently Retired),” *Police Practice and Research*, Vol:5, 407-414, p. 410.

¹⁸² Peter Johnstone, *a.g.e.*, p. 411.

¹⁸³ Criminal Intelligence Unit, <http://dci.sd.gov/Operations/IntelligenceUnit.aspx> (Erişim Tarihi: 08.10.2013).

¹⁸⁴ Criminal Intelligence Service Canada, http://www.cisc.gc.ca/about_cisc/about_cisc_e.html (Erişim Tarihi: 13.04.2014).

¹⁸⁵ Criminal Intelligence Service Canada, http://www.cisc.gc.ca/about_cisc/about_cisc_e.html.

¹⁸⁶ John A.e. Vervaele, *a.g.e.*, p.14.

desteğinde bulunmaktadır.¹⁸⁷ Hollanda'daki suç istihbaratı birimleri, genel anlamıyla istihbarat birimlerinden daha az istihbarat olanaklarına sahip olsa da Hollanda polis birimleri genel istihbarat birimleri tarafından desteklenmemekte ve buna paralel olarak genel istihbarat birimlerinin ise kanun uygulama yetkileri bulunmamaktadır.¹⁸⁸ Diğer bir ifade ile Hollanda'da istihbarat duvarı kapsamında genel istihbarat ve suç istihbaratı ayrımı etkin bir şekilde yürütülmektedir.

Daha önce bahsedilen suç istihbaratı kavramının yeni olması ile ilgili kısıtlara karşın görüldüğü üzere uygulamada bazı suç istihbaratı örnekleri mevcuttur. Bu örneklerden bazılarını kısaca değinilmiştir. Çalışmanın konusu suç istihbaratının kavramsal olarak incelenmesini oluşturduğundan bu birimlerin detaylı incelemesine girilmemiştir.

3.4. SUÇ İSTİHBARATININ ÖRGÜTLÜ SUÇLAR BAKIMINDAN ANLAMI

Suç istihbaratı uygulamalarına bakıldığında suç istihbaratının genellikle organize suçlarla ilgilendiği görülmektedir. Günümüzde organize suçların çeşitlenmesi, karmaşıklaşması ve sınır aşan bir hal alması mücadele anlamında büyük güçlükler ortaya çıkarmaktadır.

Tanımı üzerinde uzlaşma olmamakla beraber organize suç, ulusal ve uluslararası kamu kurumlarının söylemlerinde ve uygulamalarında önemli bir konu haline gelmiştir. 1980'lerin ikinci yarısında, bu olgudan etkilenmemek için tedbir almayan bazı ülkeler, bir organize suç problemi ile karşı karşıya olduklarını fark etmişlerdir.¹⁸⁹

Parlak'a göre, birçok farklı tanım yapılmasına rağmen organize suç üzerine anlaşma sağlanan tanımlardan biri şudur: "*Doğrudan ya da dolaylı olarak, bir mali ya da maddi fayda sağlamak üzere, belirli bir dönemde oluşturulan ve uyum içinde bir ya da birden fazla suç ya da saldırı gerçekleştirmek amacıyla oluşturulan üç ya da daha fazla kişiden oluşan grup.*"¹⁹⁰ Örgütlü suçlar tanımı içerisinde çete mafya gibi olgular da girmektedir.

¹⁸⁷ John A.e. Vervaele, **a.g.m.**, p.14.

¹⁸⁸ John A.e. Vervaele, **a.g.m.**, p.14.

¹⁸⁹ Bekir Parlak, Küreselleşme Süreci Bağlamında Organize Suç Örgütlerinin Karşılaştırmalı Analizi, **UTSAS**, 2009, s. 27.

¹⁹⁰ Bekir Parlak, **a.g.e.**, s. 27.

Örgütlü suçların karmaşıklığı, ulusu aşan etkisi ve mücadele etmek hususundaki güçlükler istihbarat destekli polisliğin gelişmesine katkı sağladığı bir gerçektir. Fakat suç istihbaratını diğer bir ifade ile istihbarat destekli polisliği sadece örgütlü suçlar kapsamında ele almak doğru görülmemektedir. Şöyle ki, siber suçlar ya da dolandırıcılık gibi nitelikli fakat örgütlü olmayan bazı suçlar artık çok karmaşık bir şekilde işlenebilmekte, delillendirmesi çok güçleşebilmektedir. Bu tarz suçlar tek başına da işlenebileceği ve bu haliyle bile çok fazla sayıda kişiyi ve devleti mağdur edebilecektir.

Örneğin yüzlerce kişiyi mağdur eden bir bilgisayar korsanının yakalanması ve suçun delillendirilmesi klasik polis soruşturması ile mümkün görülmemektedir. İngiltere Ulusal Suç Dairesi kapsamında siber suçlarla mücadele biriminin kurulmuş olması da bunun göstergesidir denilebilir.

Sonuç olarak, örgütlü suçlarla mücadele anlamında suç istihbaratı son derece önem arz etmektedir. Suç istihbaratı örgütlü suçlarla mücadelede etkin bir rol oynamaktadır. Fakat suç istihbaratı sadece örgütlü suçlar ile sınırlı değildir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TÜRK HUKUKUNDA SUÇ İSTİHBARATI

Üçüncü bölümde görüldüğü üzere Türk öğretisinde suç istihbaratına kısmen rastlansa da bu tanımlar yeterli olmaktan son derece uzaktırlar. Dikkati çeken diğer husus ise TBMM meclis araştırması komisyon raporunda iç istihbaratın polis tarafından yapılması gerektiği ve mahiyeti gereği bir suç istihbaratı olduğu, MİT'in ise sadece dış istihbarat ile görevli olması gerektiği belirtildiğidir.¹⁹¹ Resmi bir raporun içeriğinde suç istihbaratı tanımı kısmen geçmekte fakat çok yetersiz ve yanıltıcı olmaktadır. Türk hukukunun kaynağı olan yasama organının hazırladığı bir raporda iç istihbarat ile suç istihbaratının anlam açısından çok farklı olmadığını ifade edilmesi Türk hukukunda istihbarat duvarının ve suç istihbaratı kavramının tanımlanması ihtiyacını ortaya koymaktadır. Tabiatı itibari ile iç istihbarat ve suç istihbaratı birbirlerinden farklıdır. Türk mevzuatında ise suç istihbaratına rastlanmamaktadır.

Türk hukukunda ve öğretisinde suç istihbaratı bulunmamaktadır. Fakat suç istihbaratının niteliklerini taşıyan bazı uygulamalar mevcuttur. Günümüzün karmaşık ve çözülmesi zor suçları karşısında kurulmuş olan KOM (Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele) birimleri uygulama olarak suç istihbaratına tanımına yaklaşmaktadırlar. Bu birimler aslen adli kolluk birimlerine dâhil olan yani adli kolluk birimlerinin bünyesinde kurulmuş özellik arz eden suçlarla mücadele kapsamında oluşturulmuş birimlerdir.

4.1. TÜRK HUKUKUNDA ADLİ KOLLUK

Adli kolluk birimlerinin adli işlemlerle ilgili görevleri soruşturma aşamasında başlamaktadır. Soruşturma aşaması, kanuna göre yetkili mercilerce suç şüphesinin öğrenilmesinden iddianamenin kabulüne kadar geçen evre anlamına gelmektedir. Cumhuriyet Savcılığı makamı ise soruşturma evresinin en yetkili makamıdır.¹⁹² Yargılama safhasındaki iddianame düzenleme, kamu davası açma gibi bütün soruşturma işlemlerinden Cumhuriyet Savcılığı sorumludur.

¹⁹¹ TBMM Meclis Araştırma Komisyonu, *Meclis Araştırma Komisyonu Raporu Genel Değerlendirmesi*, Ankara, 2012, s. 116.

¹⁹² Feridun Yenisey, *a.g.m.*, s.6.

Ceza Muhakemesi Kanunu 160ncı maddeye göre Cumhuriyet Savcısı, maddi gerçeğin araştırılması ve adli bir yargılamanın yapılabilmesi için, emrindeki adli kolluk görevlileri marifetiyle, şüphelinin lehine ve aleyhine olan delilleri toplayarak muhafaza altına almakla ve şüphelinin haklarını korumakla yükümlüdür. Dolayısıyla Türk Hukukunda adli kolluk soruşturma aşmasında Cumhuriyet Savcılığının emri altındadır ve bu aşamalardaki faaliyetler yargı alanındadır. Ceza Muhakemesi Kanununun ilgili maddesinin gerekçesine göre savcının temel görevi şüphe karşısında gerçeği bulmaktır, kolluk savcının temel yardımcısıdır ve araştırma aşamasında görevlidir.

Adli Kolluk Yönetmeliğinin 3ncü maddesinde göre adli kolluk görevlileri; Ceza Muhakemesi Kanunu, Emniyet Teşkilatı Kanunu, Jandarma Teşkilat Görev ve Yetkileri Kanunu, Gümrük Müsteşarlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ve Sahil Güvenlik Kanunundaki soruşturma işlemlerini yapmak üzere görevlendirilen, komutan, amir, memur ve diğer görevlileri ifade etmektedir. Burada sayılmış olan görevlilerin ayrı bir kuruluşu bulunmamakta, adli kolluk görevi haricinde yürütmeye bağlı kalmakta ve bütün özlük işlemleri idare tarafından yerine getirilmektedir.

Yine Adli Kolluk Yönetmeliği 5nci maddesine göre, adli kolluk, bağlı bulunduğu kolluk teşkilâtının bir parçası olup, öncelikli görevi, karşılaştığı suçun işlenmesini önlemektir. Diğer bir deyişle, Türk Hukukunda organik olarak yargıya bağlı ayrı bir adli kolluk birimi bulunmamaktadır.

Ceza Muhakemesi Kanunu 164ncü maddeye göre adli kolluk, adli görevlerinin haricindeki hizmetlerde kendi üstlerinin emrindedirler. Yine aynı kanunun 165nci maddesine göre Cumhuriyet Savcısı, gerektiğinde diğer kolluk birimlerini de adli görevlerde emri altına alabilmektedir.

Adli Kolluk Yönetmeliğinin 5nci maddesine göre; adli kolluk görevlilerine, adli görevi bulunmayan üstleri tarafından, yürütülen soruşturma ile ilgili emir ve talimat verilemez. Bu durum göstermektedir ki, organik olarak yargıya bağlı farklı bir adli kolluk birimi olmasa bile yargı ve yürütme kuvvetlerine göre işlevsel açıdan bir ayırım söz konusudur. Bu işlevsel ayırımın olmaması, örneğin adli kolluk görevlilerinin adli

görevlerle ilgili idari amirlerinden emir ve talimat alması kuvvetler ayrılığı ilkesine aykırılık oluşturacaktır.¹⁹³

Sonuç olarak Türk Hukukunda organik anlamda ayrı bir adli kolluk birimi bulunmamaktadır. Adli kolluk görevini, yürütmenin emri altında olan, Jandarma Genel Komutanlığı, Emniyet Genel Müdürlüğü, Sahil Güvenlik Komutanlığı ve Gümrük Muhafaza Müdürlüğünde bulunan görevliler, savcılığın emri ile yürütmektedirler. Adli görev haricinde ise, idari görevleri devam etmektedir. Bahsedilen bu adli kolluklar ve soruşturma yetkisinin hukuki dayanakları aşağıda kısaca ve genel olarak açıklanmaktadır fakat belirli özel durumlar için gereken ve özel yetki veren diğer kanunlar mevcut olmakla beraber söz konusu özel kolluklar bu çalışmanın kapsamı dışındadır.

4.1.1. Emniyet Genel Müdürlüğü

Emniyet genel müdürlüğü, Ceza Muhakemesi Kanunu madde 164 ve Adli Kolluk Yönetmeliği madde 3 de belirtilen adli soruşturmalardaki yetkisini Ceza Muhakemesi Kanunu ve Emniyet Teşkilâtı Kanununun 8, 9 ve 12 nci maddelerinden almaktadır.

Emniyet Teşkilatı Kanununa göre polis; İdari, siyasi ve adli kısımlara ayrılmaktadır. Bu kanuna göre İdari polis, toplumsal ve kamu düzenini temin etmekle sorumlu olan kısımdır, adli polis ise; asgari tam teşekküllü bir polis karakolu bulunan yerlerde, adli işlerle uğraşmak üzere Emniyet Genel Müdürlüğünce kadrodan ayrılan bir kısımdır. Yine bu kanuna göre idari kolluk görevinde olan görevli adli bir görevle karşılaştığı vakit karşılaştığı işe başlamakla beraber fakat adli kolluğu haberdar eder ve işi adli kolluğa devreder. Burada önemli olan husus şudur, adli kolluk kadrosuna ayırma işlemi yani polis teşkilatı içerisinde kimlerin adli kolluk görevinde bulunacağını Emniyet Genel Müdürlüğü değerlendirmektedir. Teorik olarak adli ve idari polis görevlerini ayırmak mümkün olmakla birlikte, uygulamada bunların görevlerinin sınırlarını ayırmak mümkün değildir.¹⁹⁴

4.1.2. Jandarma Genel Komutanlığı

¹⁹³ TC Danıştay Kararı, http://www.barobirlik.org.tr/dosyalar/duyurular/20131227_karar.pdf, (Erişim Tarihi: 23.01.2014).

¹⁹⁴ Emniyet Genel Müdürlüğü Resmi Web Sitesi, <http://www.egm.gov.tr/Sayfalar/AdliGorevler.aspx> (Erişim Tarihi: 13.03.2014).

Jandarma Teşkilat, Görev Ve Yetkileri Kanununa göre jandarma, emniyet ve asayiş ile kamu düzeninin korunmasını sağlayan ve diğer kanun ve nizamların verdiği görevleri yerine getiren silahlı, askeri bir güvenlik ve kolluk kuvvetidir. Yine aynı kanuna göre Jandarma Genel Komutanlığı, Türk Silahlı Kuvvetlerinin bir parçası olup, Silahlı Kuvvetlerle ilgili görevleri, eğitim ve öğrenim bakımından Genelkurmay Başkanlığına, emniyet ve asayiş işleriyle diğer görev ve hizmetlerin ifası yönünden İçişleri Bakanlığına bağlıdır.

Jandarma Genel Komutanlığı, Ceza Muhakemesi Kanunu madde 164 ve Adli Kolluk Yönetmeliği madde 3 de belirtilen adli soruşturmalardaki yetkisini, Ceza Muhakemesi Kanunu ve Jandarma Teşkilat, Görev Ve Yetkileri Kanunu madde 7'den almaktadır.

Söz konusu kanunun 7nci maddesine göre; adli görevleri, işlenmiş suçlarla ilgili olarak kanunlarda belirtilen işlemleri yapmak ve bunlara ilişkin adli hizmetleri yerine getirmek olarak belirtilmiştir. Mülki görevleri ise; emniyet ve asayiş ile kamu düzenini sağlamak, korumak ve kollamak, kaçakçılığı men, takip ve tahkik etmek, suç işlenmesini önlemek için gerekli tedbirleri almak ve uygulamak, ceza infaz kurumları ve tutukevlerinin dış korumalarını yapmak olarak tanımlanmıştır. Burada Mülki görevden kasıt, idari kolluk görevidir. Bahsedilen bu görevlerin yanında, askeri görevleri de bulunmaktadır.

Adli Kolluk Yönetmeliği madde 4'e göre Jandarma Genel Komutanlığınca, asgarî tam teşekküllü bir jandarma karakolu bulunan yerlerde mevcut imkanlar ölçüsünde yeterince adli kolluk personeli görevlendirilir.

Sonuç olarak Jandarma Genel Komutanlığı, bünyesinde idari ve adli kolluk görevlerinin yanı sıra askeri görevleri de barındıran ve özlük işlemleri olarak Türk Silahlı Kuvvetlerine bağlı olan ve görevleri çerçevesinde karmaşık bir kurumdur. Yani bir jandarma karakolunda çalışan bir personel, adli işlemler için savcıdan, idari işlemler için mülki amirlerden emir almakla beraber Türk Silahlı Kuvvetleri parçası olarak askeri kuvvet komutanlarının da emri altında olabilecektir.

4.1.3. Sahil Güvenlik Komutanlığı

Sahil Güvenlik Kanunu madde 1'e göre, Sahil Güvenlik Komutanlığı, Türkiye Cumhuriyetinin bütün sahillerinde, iç suları olan Marmara Denizi, İstanbul ve

Çanakkale boğazlarında, liman ve körfezlerinde, karasularında, münhasır ekonomik bölgesi ile ulusal ve uluslararası hukuk kuralları uyarınca egemenlik ve denetimi altında bulunan deniz alanlarında, kanunlarla kendisine verilen görevleri yerine getirmek için kurulmuş TSK'ya bağlı bir teşkilattır.

Sahil Güvenlik Komutanlığı, Ceza Muhakemesi Kanunu madde 164 ve Adli Kolluk Yönetmeliği madde 3 de belirtilen adli soruşturmalardaki yetkisini, Ceza Muhakemesi Kanunu ve Sahil Güvenlik Kanunu madde 4'den almaktadır.

Sahil Güvenlik Kanunu madde 4'de Sahil Güvenlik Komutanlığının görevleri tanımlanırken idari ve adli olarak bir ayrıma gidilmemiş, kanunda belirtilen hukuka aykırı eylemleri önlemek, izlemek, suçluları yakalamak, gerekli işlemleri yapmak, yakalanan kişi ve suç vasıtalarını yetkili makamlara teslim etmek olarak belirtilmiştir.

4.1.4. Gümrük Muhafaza Genel Müdürlüğü

Gümrük Muhafaza Genel Müdürlüğü; uluslararası eşya, taşıt ve yolcu hareketlerini kontrol ederek ülke ekonomisine ve güvenliğine gerekli katkıyı sağlamak ve kaçakçılığı önlemek suretiyle ülkenin ekonomik yönden zarara uğramasını engellemek için kurulmuş, Gümrük ve Ticaret Bakanlığına bağlı bir kuruluştur.¹⁹⁵

Gümrük Muhafaza Genel Müdürlüğü, Ceza Muhakemesi Kanunu madde 164 ve Adli Kolluk Yönetmeliği madde 3 de belirtilen adli soruşturmalardaki yetkisini, Gümrük Müsteşarlığının Teşkilât ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamesinin 8nci maddesinde almaktadır. Bu maddede genel olarak gümrük kaçakçılığı ile ilgili görevleri sayılmakla beraber maddenin sonunda, adli görevlerle ilgili diğer kanunlara da tabi olduğu belirtilmiştir.

4.2. TÜRK HUKUKUNDA İSTİHBARAT DUVARI

Türk öğretisinde istihbarat duvarı ile ilgili çalışmalara doğrudan rastlanmamaktadır. Polis kökenli bazı yazarlar istihbarat duvarından doğrudan bahsetmemekte fakat içerik olarak istihbarat duvarını dolaylı olarak tanımlayan söylemlerde bulunmaktadır. Örneğin Köseli'ye göre İstihbarat birimlerinin

¹⁹⁵ Gümrük Muhafaza Müdürlüğü Resmi Web Sitesi, <http://muhafaza.gtb.gov.tr/teskilat/misyonvizyon>. (Erişim Tarihi: 13.03.2014)

yetkilerinin kolluk yetkilerine benzer olarak çok olması anayasal hakları ihlal olarak algılanabilir ve demokratik ülkelerde istihbarat birimleri ile kolluk birimleri birbirinden ayrılmıştır.¹⁹⁶ Burada aslında Köseli istihbarat duvarına dolaylı olarak değinmiştir.

Hatipoğlu'na göre Kolluk birimleri içerisindeki istihbarat görevlileri ile soruşturma görevlileri arasında yetki görev çakışmaları olabilmekte veya istihbarat birimleri genel istihbarat aşamasından delillendirme aşamasına kadar bütün süreçte faaliyet gösterebilmekte buda kolluk biriminin yıpranmasına ve etkinliğinin azalmasına neden olabilmektedir.¹⁹⁷ Bu görüş istihbarat duvarına nitelik olarak kısmen değinse de yetersiz kalmaktadır. Burada dikkat edilmesi gereken diğer bir hususta Hatipoğlu'nun değindiği problemin kaynağının istihbarat duvarının tanımlanmamasından kaynaklandığıdır.

En önemli ve etkin istihbarat faaliyetlerinden biri de telefon dinlemeleridir. Türk Mevzuatının kolluk birimlerine verdiği istihbarat yetkisi ve bu yetki çerçevesinde elde edilen dinleme imkânının yasal çerçevesi istihbarat duvarının Türk Hukukundaki yerini gösterebilmektedir. PVSK Ek Madde 7'ye göre "*Polis, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne, Anayasa düzenine ve genel güvenliğine dair önleyici ve koruyucu tedbirleri almak, emniyet ve asayişini sağlamak üzere, ülke seviyesinde istihbarat faaliyetlerinde bulunur, bu amaçla bilgi toplar, değerlendirir, yetkili mercilere veya kullanma alanına ulaştırır.*" Aynı maddenin ikinci fıkrasına göre maddede bahsi geçen suçların önlenmesi maksadıyla "*hâkim kararı veya gecikmesinde sakınca bulunan hallerde Emniyet Genel Müdürü veya İstihbarat Dairesi Başkanının yazılı emriyle, telekomünikasyon yoluyla yapılan iletişim tespit edilebilir, dinlenebilir, sinyal bilgileri değerlendirilebilir, kayda alınabilir. Gecikmesinde sakınca bulunan hallerde verilen yazılı emir, yirmidört saat içinde yetkili ve görevli hâkimin onayına sunulur.*"

Aynı şekilde Jandarma birlikleri de suç önlemek ile ilgili görevlerini yerine getirirken hâkim kararı veya gecikmesinde sakınca bulunan hallerde Jandarma Genel Komutanı veya istihbarat başkanının yazılı emriyle yine aynı şekilde telefon dinleme imkânlarına sahiptir.

¹⁹⁶ Mutlu Köseli, **a.g.e.**, s. 162.

¹⁹⁷ Akın Hatipoğlu, "Polis Ve Sorunları, Çözüm Ve Önerileri", **Çağın Polisi**, <http://www.caginpolsi.com.tr/50/31-32-33-34.htm>. (Erişim Tarihi: 15.12.2012).

Bu düzenlemelerde dikkati çekmesi gereken iki husus şudur. Birincisi önleme dinlemesinde amaç suçu önlemektir. İkinci husus ise gecikmesinde sakınca bulunan halde idarenin ajanı olan birim tarafından karar verilmektedir. Savcılık makamı devre dışı kalmakta idari birimler doğrudan mahkemelerden ilgili talepte bulunabilmektedirler. Yani bu alan suç öncesi alan olup asıl yetkili olan idari birimlerdir. Bu dinlemeler sonucunda elde edilen bilgiler gizli olup bu bilgilerin adli delil olarak kullanılma durumu bulunmamaktadır.

Adli maksatla yapılan dinleme faaliyetlerinde ise durum farklılık arz etmektedir. Ceza Muhakemesi Kanunu madde 135'e göre: "*Bir suç dolayısıyla yapılan soruşturma ve kovuşturmada, suç işlendiğine ilişkin kuvvetli şüphe sebeplerinin varlığı ve başka suretle delil elde edilmesi imkânının bulunmaması durumunda, hâkim veya gecikmesinde sakınca bulunan hallerde Cumhuriyet savcısının kararıyla şüpheli veya sanığın telekomünikasyon yoluyla iletişimi tespit edilebilir, dinlenebilir, kayda alınabilir ve sinyal bilgileri değerlendirilebilir.*" Aynı maddeye göre bu işlem sadece tedbir süresince gizlidir. Yani tedbir sonunda bu gizlilik ortadan kalkmaktadır. Aynı kanunun 137nci maddesine göre şüpheli hakkında kovuşturmaya yer verilmemesi gündeme gelirse elde edilen kayıtlar yok edildikten sonra ilgili kişiye tedbirin nedeni, kapsamı, süresi ve sonucu hakkında ilgisine yazılı olarak bilgi verilir.

Burada görülmektedir ki, adli süreç kapsamında yapılan dinleme adli kolluğun adli işlerde amiri olan savcılık tarafından yürütülmekte ve işlem sadece tedbir boyunca gizli kalmaktadır. Bu işlem sonucunda elde edilen bilgiler, ya da suç unsuru yok ise içeriğin kapsamı her haliklarda açık bilgi haline gelmektedir. Bu durum genel istihbarat çerçevesinde elde edilen bilgiden tamamen farklıdır.

Sonuç olarak, Türk hukukunda adı konulmamış olsa da uygulamada ve bazı çalışmalarda kısmen bir istihbarat duvarı mevcuttur. Fakat bir sonraki kısımda görüleceği üzere istihbarat duvarının net olarak belirlenmemiş olmasından dolayı uygulamada istihbarat duvarının ötesine geçilmektedir.

4.3. TÜRK HUKUNDA SUÇ İSTİHBARATININ DURUMU

Suç istihbaratı İngiltere, Kanada, Amerika örneğinde görüldüğü gibi genel olarak organize suçlarla mücadele çerçevesinde tartışılmakta ve oluşmaktadır. Yine istihbarat duvarı konusunda bir çok tartışma ve çalışma bulunmaktadır. Örneğin

Slovenya İstihbarat ve Güvenlik Dairesi Kanununun 8nci maddesinin ikinci fıkrasına göre Slovenya'nın istihbarat birimleri adli soruşturmaya konu bir suç ile karşılaşmalar ise durumu Slovenya polis genel direktörüne ve ilgili savcıya bildirmek zorundadırlar. Fakat Türk öğretisinde bu şekilde istihbarat duvarı tartışmalarına pek rastlanmamaktadır. Buna rağmen kısmen de olsa istihbarat duvarını anımsatan ve dolaylı olarak değinen çalışmalar ve ilgili mevzuat mevcuttur. Adli birimler ile istihbarat birimleri arasında bilgi paylaşımının söz konusu olduğu istihbarat duvarına ilişkin Kuloğlu'nun çalışması ayrıntılıdır ve dikkat çekmektedir.

Kuloğluna'a göre Türkiye'de organize suç örgütlerine yönelik istihbarat operasyonları gerçekleştirme görevi bulunan emniyet istihbarat birimleri uygulamada organize suç faaliyetlerine ilişkin ham ve teyide muhtaç istihbari bilgilere Organize Suç İstihbaratı ulaştıklarında "önleme" kararları aracılığıyla bu suçlara yönelik delil toplama amacı taşımayan, tamamen idari mahiyette istihbarat operasyonları icra etmektedirler.¹⁹⁸ "Organize Suç İstihbaratı Operasyonu" olarak adlandırılan bu istihbarat operasyonlarının temel amacı; herhangi bir organize suç faaliyetini, bir zarar ortaya çıkmadan önce, henüz tehlike aşamasındayken tespit edebilmek ve nihayetinde suçla ilgili olarak bir adli soruşturma açılmasına yetecek düzeyde başlangıç şüphesine ulaşmaya çalışmak, bu başlangıç şüphesine ulaştığında ise durumu vakit kaybetmeksizin adli soruşturmayı yürütecek birimlere aktarmaktır.¹⁹⁹ Günümüz itibarı ile bu aşamada gerçekleştirilen çalışmalar sadece istihbari mahiyette olup, suçu delillendirme odaklı çalışmalardan ziyade, bir nevi "ön araştırma" mahiyetindedir.²⁰⁰

Kuloğlunun ilk değerlendirmeleri yerindedir yalnız Kuloğlu'na ait olan makale incelendiğinde suç istihbarat ve istihbarat duvarı açısından ilginç noktalar ortaya çıkmaktadır. Kuloğlu'na göre "*Mevcut yasal düzenlemelere göre organize suç istihbarat operasyonlarını gerçekleştirme görevi yalnızca istihbarat birimlerine aittir ve bu nedenle ilin valisi ve emniyet müdürü gibi sıralı amirler aracılığıyla veya emniyetin Terörle Mücadele, Asayiş, Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Şube Müdürlükleri gibi farklı birimlerinden zaman zaman emniyet istihbarat birimlerinden bazı suçlara ilişkin istihbarat taleplerinde bulunulabilmektedir*"²⁰¹ Yine Kuloğluna göre adli süreci başlatmaya yetecek makul şüpheyi elde etmek için

¹⁹⁸ Gökhan Kuloğlu, Organize Suç İstihbaratı Operasyon Yönetimi ve Bir Model Önerisi, **Polis Bilimleri Dergisi** Cilt:14, Sayı 4, s. 3-4.

¹⁹⁹ Gökhan Kuloğlu, **a.g.m.**, s. 3-4.

²⁰⁰ Gökhan Kuloğlu, **a.g.m.**, s. 4.

²⁰¹ Gökhan Kuloğlu, **a.g.m.**, s. 17.

istihbarat birimleri takip ettikleri organize suç örgütlerinin şemasını çıkarmakta, ajana temin etmekte ve müşteki tespit etmekte ve bu işlemleri yerine getirirken ilgili mahkemeden önleme maksatlı dinleme ve teknik araçlarla izleme kararı talep etmektedirler.²⁰²

Kuloğlunun bahsettiği kararlar kendi makalesinde belirttiği gibi önleme kararı olup idari mahiyettedir. Fakat bahsedilen teknik araçlarla izleme ve dinleme imkanları ayrıca delil elde etmek için Ceza Muhakemesi Kanunu tarafından tanınmıştır. Bu haliyle adli birimlerde makul şüpheye ulaşıldıktan sonra aynı yöntemleri kullanabilmektedirler. Yani bu tarz yetkilerin sadece kendilerinde olduklarını söylemeleri tutarlı değildir.

Bununla beraber bahse konu istihbarat birimi örgüt şeması çıkarmak, mağdur temin etmek gibi işlemlerle elde etmesi gereken makul şüphenin çok ötesine geçmekte, takip edilen faaliyetin suç oluşturmaya rağmen organize örgütün şemasını çıkarana kadar faaliyete devam etmektedirler. Bu ise idari faaliyet olan önleme kolluğu ile bağdaşmamaktadır. Bu şekliyle istihbarat birimleri istihbarat duvarının çok ötesine geçmektedirler. Bu haliyle makul şüphenin hangi aşamada oluşup hangi aşamada adli kolluğa devredileceği istihbarat birimlerinin inisiyatifinde olup muğlak olmaktan öteye geçmemektedir. Nitelik itibari ile suç istihbaratı alanında faaliyet göstermektedirler.

Türk hukukunda istihbarat duvarının doğrudan tanımlı olmaması ve istihbarat birimlerinin istihbarat duvarının ötesinde faaliyet göstermeleri Abbot'un dediği gibi görev ikileşmeleri oluşmaktadır. Adli dinleme ve takip yetkisini kullanabilen Emniyet Genel Müdürlüğü de kendi görevi çerçevesinde organize suçlarla mücadele etmekte ve nitelik itibari ile istihbarat faaliyetlerinde bulunmaktadır. Diğer bir ifade ile istihbarat birimleri ile adli birimlerin yetki alanına uzanmaktadırlar. Halbuki yürütmeye tabi olan idari kolluğun yaptığı önleyici olan istihbarat faaliyeti ile adli süreçte yapılan istihbarat faaliyeti nitelik olarak ve yetkili birimler olarak birbirinden ayrıdır. Yine de istihbarat duvarının tanımının olmaması, istihbarat birimlerinin suç ile karşılaştıklarında ne yapacakları konusunda tereddüt oluşturmaktadır. Ya da istihbarat birimleri istihbarat duvarının olması gerekenden çok daha ilerisinde

²⁰² Gökhan Kuloğlu, **a.g.m.**, s.21.

faaliyet göstermektedirler. Hatipoğlu'nun ağın Polisi isimli dergide yazmış olduğu makale aslında buna değinmektedir denilebilir.²⁰³

²⁰³ Akın Hatipoğlu, **a.g.m.**

SONUÇ

Bu çalışmanın amacı; genel istihbarat ile suç istihbaratının ayrımını yapmak, suç istihbaratı kavramının tanımını ortaya koymak ve Türk hukukunda suç istihbaratının yerini belirlemektir. Uygulama alanında suç istihbaratı bilinmeyen bir konu olmamakla beraber, öğretilerde kavram olarak son yıllarda bahsedilmeye ve önemi artmaya başlamıştır.²⁰⁴ Suç istihbaratı da bir istihbarat türüdür fakat bazı önemli özellikleri ile diğer bütün istihbarat türlerinden ayrılmaktadır.

Klasik istihbarat tanımlamaları devlet güvenliği ekseninde şekillenmekte olup istihbarat merkezli çalışmalarda suç istihbaratı kavramına yeterli seviyede rastlanmamaktadır. Suç istihbaratına değinen ve açıklamaya çalışan yazarlar ise genel olarak kolluk bağlantılıdır. Diğer bir ifade ile adli kolluk hizmeti sağlayan birimlerle irtibatlı olan ya da bu hizmeti sağlayan birimlerden yetişen kişiler suç istihbaratı üzerinde durmaktadır. Bu durum suç istihbaratının, klasik istihbarat teorisi ile ilgili çalışma yapanlar tarafından göz ardı edildiğini göstermektedir. Farklı yazarlar tarafından farklı bakış açılarıyla yapılan istihbarat tanımlamaları istihbaratın belli özellikleri üzerinde yoğunlaşmaktadır. Bu çerçevede genel istihbarat ile suç istihbaratı ayrımını sağlıklı bir şekilde ortaya koyabilmek ve suç istihbaratının tanımını yapabilmek için öncelikle istihbaratın suç istihbaratını da kapsayacak şekilde tanımlaması gerekmiştir.

İstihbaratın sadece devlet eliyle üretilebileceği düşüncesi özellikle çağımızda bir yanılgı olmaktan öteye gidememektedir. Profesyonel bir şekilde, istihbaratın tam tanımına uygun olarak bir bilgi işleniyor ve sonucunda bir karar verici tarafından kullanılabilirse buna her şekilde istihbarat denilebilir. Öyle ki ABD’de devlet eliyle yürütülmeyen tamamen ticari temelli özel istihbarat şirketleri bulunmaktadır ve bu şirketlerin hizmetleri gerek yurt içinde gerekse yurt dışında ABD devleti tarafından kiralanabilmektedir. Diğer bir ifade ile istihbaratın kapsayıcı bir yorumla yeniden ifade edilmesine ihtiyaç vardır.

Bu tanımlamalardan yola çıkarak istihbaratın temel özelliklerine ulaşmak ve böylece suç istihbaratını da kapsayacak şekilde genel geçer bir tanımlama yapmak mümkündür. Yapılan tanımlamalar incelendiğinde dikkat edilirse ifade edilen ortak

²⁰⁴ Steven David Brown, **a.g.m.**, p. 336.

özellikler genel olarak devletin dış güvenliği ekseninde şekillenmektedir. Yani bu özellikler istihbarat kavramını daraltılmış bir kapsamda ele almaktadır.

İstihbaratın temel özellikleri geniş bir şekilde yorumlanarak ifade edilirse şu tanıma ulaşılabilir: *“İstihbarat; karar vericilerin talepleri doğrultusunda, karar vermeye yardımcı olmak maksadıyla, gizlilik içerisinde, hedefin haberi olmaksızın, bir hedefe ilişkin gerekli bilgilerin toplaması, analiz edilmesi, işlenmesi ve hedefin yapabileceği faaliyetlere dönük öngörülerde bulunulmasını içeren bir süreçtir”*. Bu tanımlama bütün istihbarat türlerini kapsayıcı geniş bir tanımlamadır.

Gizlilik ilkesi burada dikkate alınması gereken bir husustur. Karar vericinin hedefindekiler ya da duruma göre hasımları açısından bilginin gizli olmaması gerekiyorsa bu durumda istihbarattan söz edilemez. Yani bir yargıcın elindeki bilgiler istihbarat sayılamaz çünkü kural olarak yargılama safhasında aleniyet ilkesi geçerlidir. Aynı şekilde devletin elindeki bilgiler gizlilik içerisinde değil de aleniyet ilkesi ile kullanılıyorsa bu istihbarat değil diplomasidir.

Çalışmanın birinci bölümünde incelendiği üzere istihbarat faaliyetlerindeki gizlilikten kasıt gizli bir bilginin elde edilmiş olması değil, elde edilen ürünün hasım tarafından bilinmemesidir. Bu husus suç istihbaratı faaliyetindeki soruşturmanın gizliliği ilkesi ile örtüşmektedir.

Suç istihbaratının tanımını ise şu şekilde yapmak mümkündür. *“Suçu soruşturmak ile görevli olan kolluk amirlerinin talepleri doğrultusunda, suçluların yakalanması, delillerin tespiti ve suç işlenmesinin devam etmesini önlemek maksadıyla, gizlilik içerisinde, şüphelilere ilişkin gerekli bilgilerin toplaması, analiz edilmesi, işlenmesi ve şüphelilerin gerçekleştirdiği faaliyetlerin tespitini ve yapabileceği faaliyetlere dönük öngörülerde bulunulmasını içeren bir süreçtir”*.

İstihbarat, hukuk kuralları açısından sınıflandırılırsa hem iç ve dış istihbarat ayrımı yapılabilir hem de önleyici istihbarat ve suç istihbaratın yeri belirlenebilir. Bu yönüyle istihbarat; genel istihbarat ve suç istihbaratı olarak temelde ikiye ayrılabilir. Genel istihbarat ise iç istihbarat, dış istihbarat olarak kendi içerisinde ikiye ayrılabilir. Genel istihbarat esas itibari ile idari bir faaliyet olup yürütme alanındadır. Suç istihbaratı ise yargı kuvveti alanında yürütülen bir faaliyettir.

Suç istihbaratının konusu olan suç kavramı çalışmada genel hatlarıyla açıklanmıştır. Suç kısaca ifade etmek gerekirse, hukuk kurallarının yasakladığı ve yapılmasına veya yapılmamasına cezai yaptırım bağladığı eylemdir. Devlet toplum düzeninin sağlıklı bir şekilde devamını sağlamak maksadıyla suç işleyenleri yakalamaya veya suç işlenmeden engellemeye çalışmaktadır. Diğer bir ifade ile suç eylemi kapsamında devlet müdahalede bulunmaktadır. Suç eylemi birden ortaya çıkmamakta, belli aşamaları takip etmektedir. Bu aşamalara ise suç yolu denilebilir.

Genel anlamıyla istihbarat kapsamında düşünüldüğünde, bir kişinin bir suç işleme konusunda planlama yaptığı bilgisine ulaşan genel istihbarat birimi bu bilgiyi önleyici kolluk kapsamında kullanabilecektir. Fakat bu durumda bile kişi hakkında ceza hukuku anlamında bir işlem yapılamayacaktır. Kişilerin düşünce dünyasını ve maneviyatını araştırmak ve onu ceza tehdidiyle sınırlandırmaya çalışmak, onların sadece dışa yansıyan hareketlerinin değil iç dünyalarının da hukuk düzenine uydurulması anlamına gelir. Bu ise, fiili temel alan bir hukuk sistemine terstir ve kişi özgürlüğünü tamamen tahrip anlamını taşır. Bu alan her türlü devlet gözetiminden uzak olması gereken kişinin özel alanıdır.²⁰⁵

Suç oluşturmaya yönelik hareketler şüpheye yer vermeyecek şekilde somutlaştığında yani icra hareketlerine başlandığında suç konusu soruşturulabilir hale gelmektedir ve bu aşamada devletin suça müdahale etme yetkisi doğmaktadır. İşte bu aşama kısaca istihbarat duvarıdır ve iç istihbarat ile suç istihbaratı arasındaki sınırdır. Bu aşamadan sonraki eylemler ceza hukuku alanında cereyan etmekte ve adli birimler suçu önlemekten ziyade suç ile ilgili soruşturmaya ve delillendirme aşamasına başlamaktadır.

Devlet güvenliği devletin sınırları içerisinde kalan vatandaşları kapsayacak şekilde iç güvenliği, diğer yandan devlete karşı dışarıdan gelebilecek tehlikelere yönelik dış güvenliği kapsadığı kabul edilmektedir. İç istihbarat ve suç istihbaratı iç güvenlik alanında yürütülen faaliyetlerdir. İç güvenliğin sağlanması ile ilgili görevli birimlere kısaca kolluk denilmektedir. Genel istihbarat kapsamındaki iç istihbarat ile suç istihbaratı arasındaki ayrımın diğer boyutu adli ve idari kolluk ayrımıdır.

İdarî kolluk, kamu düzeni ilgili kanun, nizam ve emirlerin yerine getirilmesini sağlayan, suçun oluşundan evvel önleyici tedbirler alan kolluktur. Amacı ise suç

²⁰⁵ Önder Tozman, **a.g.e.**, s.10.

teşkil eden eylemleri doğmadan önlemektir.²⁰⁶ Önleyici kolluk olarak da ifade edilir. Adli kolluk ise suçun işlenmesi ile beraber resen veya yetkili adli makamların talimatı ile olaya el koyan, suç delillerini tespit edip adli makamlara gönderen ve cezaların infazı için görevlendirilen kolluktur. Başka bir deyişle idari kolluğun bütün önleyici tedbirlerine rağmen suçun engellenememesi halinde adli kolluğun görevi başlar. Yani adli kolluk suç sonrası yetkili olan kolluktur. Bu çerçevede suç istihbaratı birimleri adli kolluk görevlileri olup genel istihbarat birimleri idari kolluk görevlileridir.

Suç istihbaratı ve genel istihbarat birimleri arasındaki sınıra istihbarat duvarı denilmektedir. İstihbarat duvarı kısaca istihbarat birimlerinin faaliyet alanları ile kanun uygulayıcılarının suç takibi çalışmaları arasındaki oluşan duvardır. İstihbarat duvarı esas itibari ile kuvvetler ayrılığı ilkesine dayanmaktadır. Gözler'e göre kuvvetler ayrılığı ilkesi, devlet iktidarını sınırlandırarak vatandaşların temel hak ve hürriyetlerini korumak amacıyla, devlet iktidarını yasama, yürütme ve yargı olmak üzere üçe ayrıştırılması sonrasında ise bunlardan her birini birbirinden bağımsız olan üç ayrı organa verilmesi gerektiğini belirtmektedir.²⁰⁷ Bu çerçevede yürütme alanında faaliyet gösteren genel istihbarat ile yargı alanında faaliyet gösteren suç istihbaratı birbirinden ayrı ve karışmaması gereken faaliyetlerdir

İstihbarat duvarı tartışmaları özellikle 11 Eylül saldırıları ekseninde yoğunlaşmaktadır. ABD istihbarat birimleri ile kanun uygulayıcılar arasındaki bu duvar tartışması duvarın olup olmaması ekseninde değil, bilgi paylaşımı ekseninde gerçekleşmiştir. Diğer bir ifade ile istihbarat birimi görevlilerin takip ettikleri istihbarat faaliyeti kapsamındaki konu ile ilgili adli alanda da görevlerine devam etmeleri şeklinde bir düşünce oluşmamıştır. Tartışmalar istihbarat duvarının bilgiyi geçirmeyen yapısı çerçevesinde şekillenmiştir.²⁰⁸

Suç istihbaratı ile genel istihbarat birimleri arasında fonksiyonel anlamda da önemli farklılıklar vardır. İstihbarat birimleri elde ettikleri bilgiler ışığında güncel ve gelecek olan demokratik ve yasal düzene karşı olan tehditleri tanıma ve tanımlama görevlerine sahiptir. Kanun uygulayıcılar ise sadece yargı faaliyetlerini ilgilendiren çerçevede bilgi toplamak yükümlülüğündedir. İstihbarat birimlerinin suçları

²⁰⁶ Ahmet Hamdi AYDIN, "Adli kolluk meselesi", <http://www.demokrathukukcular.com/altsayfa.php?sayfa=iktibaslar/ahmethamdiaydin/adlikolluk>. (Erişim Tarihi: 21.01.2014)

²⁰⁷ Kemal Gözler, *Anayasa Hukukunun Genel Esasları*, Ekin Basım Yayım, Bursa, 2011, s. 218.

²⁰⁸ Richard A. Best Jr., *Sharing Law Enforcement and Intelligence Information: The Congressional Role, CRS Report for Congress*, ABD, 2007, p.15.

araştırmak gibi bir hizmeti yok iken kanun uygulayıcıların ise güçlü ve etkili bilgiye sahip olmak için bilgi toplama hizmeti yoktur.²⁰⁹

Kanun uygulayıcıların elde ettiği bilgiler ile istihbarat biriminin ede ettikleri bilgiler nitelikleri ve insan hayatı üzerine etkileri anlamında çok farklıdır. Kanun uygulayıcıların elde ettiği bilgiler eninde sonunda kamuya açık bir şekilde test edilebilecek toplum güvenliğinin sağlanması yanında suç şüphesi altında olan kişilerin hakları da korunabilecektir. Suç istihbaratının tanımının yapılması istihbarat duvarının tanımının da yapılmasını beraberinde getirecektir. Böylece adil yargılanma hakkının ihlal edilmemesi ile beraber kişilerin temel hak ve hürriyetlerinin korunması temin edilecektir.

Suç istihbaratının tanımı otomatik olarak duvar tanımını da beraberinde getirmektedir. Böylece farklı kuvvetlere tabi istihbarat birimlerinin faaliyetleri birbirinden ayrılacaktır ve birbirinin faaliyet alanlarından mümkün olduğunca uzaklaşacaktır. Bu ise temel hak ve hürriyetlerin korunması anlamında katkı sağlayacaktır. Bu açıdan suç istihbaratı kuvvetler ayrılığı ilkesince demokratik bir gerekliliktir.

Suç istihbaratı şüphelinin de haklarını koruyacaktır, yani AİHS madde 6 ya uygun bir şekilde adil yargılanma ilkesinin gerçekleştirilmesini sağlayacaktır. Çünkü suç istihbaratı ile elde edilen bilgiler mahkemelerde güvenilirliği ve doğruluğu test edilebilecektir. Bu yönüyle iç ve dış istihbarattan önemli ölçüde ayrılmaktadır.

Hürriyet karinesi çerçevesinde, kişilerin temel hak ve hürriyetleri asıl, devletin sınırlandırması ise istisnadır. Bu doğrultuda devlet istihbarat faaliyetleri çerçevesinde kişilerin özel hayatlarına müdahale ettiği takdirde bunun gerekliliğini ispat etmek yükümlülüğündedir. Suç istihbaratı çerçevesinde yürütülen faaliyetler yargı çerçevesinde gerçekleşeceği için bu konuda bir sıkıntı olmayacağı söylenebilir. Çünkü suç istihbaratı eninde sonunda aleniyet ilkesi gereğince test edilecektir. Genel istihbarat faaliyetleri çerçevesinde elde edilen bilgiler ise gizlilik prensibinden dolayı ispat yükünün denetlenmesini zorlaştırmaktadır.

²⁰⁹ John A. E. Vervaele, Terrorism and information sharing between intelligence and law enforcement communities in the US and the Netherlands: emergency criminal law?, *Utrecht Law Review*, Volume 1, Issue 1, 2005, p.4.

Suç istihbaratı doğası gereği genel istihbarattan farklı bir bakış açısına ve işleyişine sahiptir. Bu açıdan suç istihbaratının ayrı birimce yapılması uzmanlaşmayı, profesyonelleşmeyi dolayısıyla suç ile mücadelede daha etkin olmayı beraberinde getirecektir. Sonuç olarak suç istihbaratının tanımının sağlıklı yapılması ve uygulanması günümüzde bir gerekliliktir.

İstihbarat birimlerinin bakış açısı bilgiyi depolama analiz etmeye yöneliktir, her bilgiyi toplarlar. Suç istihbaratı ise sadece gerekli ve kanunen izin aldığı yeteri kadar bilgiyi toplar. İstihbarat biriminin bu toplayıcı bakış açısı kişiler hakkında gerekli gereksiz bir çok bilginin toplanmasına sebebiyet verebilir.

Bu görüşte önemli olan, hareketin tek anlama gelip gelmediğinin tespitidir. Tek anlama gelen hareket icra, birden çok anlama gelen hareket ise hazırlık hareketi olarak nitelendirilir. Fail, icra hareketlerini gerçekleştirdikten sonra artık suç işleme iradesini inkar edemez hale gelmektedir. Bu kapsamda belirsizlik var ise genel istihbarat kimin ne yaptığı belli ise suç istihbaratı alanıdır.

Çalışmada son olarak Türk hukukunda suç istihbaratının yeri ve durumu incelenmiştir. Suç istihbaratı temel esas itibari ile istihbarat duvarı ile ilişkili olduğundan dolayı öncelikle istihbarat duvarının Türk hukukundaki durumu üzerinde durulmuştur.

Türk öğretisinde istihbarat duvarı kavramına rastlanmamaktadır. Bununla beraber kavramın adı konulmasa da istihbarat duvarını dolaylı olarak ifade eden görüşler mevcuttur. Örneğin Köseli'ye göre İstihbarat birimlerinin yetkilerinin kolluk yetkilerine benzer olarak çok olması anayasal hakları ihlal olarak algılanabilir ve demokratik ülkelerde istihbarat birimleri ile kolluk birimleri birbirinden ayrılmıştır.²¹⁰ Burada aslında Köseli istihbarat duvarına dolaylı olarak değinmiştir.

Hatipoğlu'na göre Kolluk birimleri içerisindeki istihbarat görevlileri ile soruşturma görevlileri arasında yetki görev çakışmaları olabilmekte veya istihbarat birimleri genel istihbarat aşamasından delillendirme aşamasına kadar bütün süreçte faaliyet gösterebilmekte buda kolluk biriminin yıpranmasına ve etkinliğinin

²¹⁰ Mutlu Köseli, **a.g.e.**, s. 162.

azalmasına neden olabilmektedir.²¹¹ Hatipoğlu bu görüşünde ifade ettiği eksiklik esas itibari ile istihbarat duvarıdır.

Türk hukukunda ise istihbarat duvarı dolaylı olarak düzenlenmiştir fakat dikkatli bir inceleme olmadığı takdirde gözden kaçabilmektedir. Çalışmanın son bölümünde görüldüğü üzere iletişimin denetlenmesi yani telefon dinlemesi tedbiri önleme ve adli olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Önleme dinlemeleri idari birimler tarafından yürütülmekte adli dinlemeler ise adli birimler tarafından yürütülmektedir. Bu durum nitelik olarak istihbarat duvarına işaret etmekle beraber yetersizliği gidermemektedir. Dolayısıyla Türk hukukunda suç istihbaratı ile genel istihbarat arasındaki sınır bulanık ve belirsizdir.

Konu ile ilgili Polis bilimleri dergisinde yayınlanan “*Organize Suç İstihbaratı Operasyon Yönetimi ve Bir Model*” makale önem arz etmekte Türk istihbarat birimlerinin bu konudaki bakış açısını ortaya koymaktadır. Kuloğlu’na göre mevcut yasal düzenlemelere göre organize suç istihbarat operasyonlarını gerçekleştirme görevi yalnızca istihbarat birimlerine aittir.²¹² Kuloğlu bu görüşünü PVSK’ya dayandırmaktadır. Fakat bu düşünce son derece hatalıdır. Yani Türkiye’deki uygulamada iç istihbarat birimleri kendilerini istihbarat duvarının ötesinde de yetkili görmekte, takip ettiği konun suç unsuru taşıdığını bilmesine rağmen faaliyetine devam etmektedir. Diğer bir ifade söz konusu istihbarat birimlerinin maksadı adli birimlerin soruşturma açmasına yeter seviyede bilgi hazırlamaktır. Her ne kadar bu bilgiler delil olarak kullanılmasa adli kolluğun yürüttüğü faaliyetler bu bilgilere dayanmakta yani soruşturma yönlendirilmektedir. Hâlbuki bu maksat istihbarat kavramı açısından son derece hatalıdır.

Sonuç olarak Türk hukukunda suç istihbaratı tanımı bulunmamaktadır. Bununla beraber CMK adli birimlere gerekli durumlarda iletişimin denetlenmesi, fiziki takip, teknik takip ve gizli soruşturmacı kullanılması gibi bir çok imkan sunmaktadır. Ve bu yöntemler nitelik itibari ile istihbarat elde etme yöntemleridir. Bu çerçevede CMK’nın verdiği istihbarat yöntemlerini içeren yetkilere dayanarak Türkiye’de suç istihbaratı adı konulmamış bir şekilde uygulanmaktadır. Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele şubeleri nitelikleri itibari ile suç istihbaratı uygulayan adli birimlerdir.

²¹¹ Akın Hatipoğlu, **a.g.m.**

²¹² Gökhan Kuloğlu, **a.g.m.**, s. 17.

Bununla beraber Kuloğlu'nun ifadeleri Hatipoğlu'nun işaret ettiği problemlerin kaynağını ortaya koymaktadır. Yani Türk hukukunda suç istihbaratı ve istihbarat duvarı tanımının eksik olması istihbarat birimlerinin duvarın diğer tarafında da kendilerini yetkili görmelerine ve gayret israfına neden olmaktadır. Diğer bir ifade ile istihbarat birimleri ile adli birimler aynı olay üzerinde emek sarf edebilmektedir.

KAYNAKÇA

KİTAPLAR

ACAR Ünal, URHAL Ömer Devlet-Güvenlik, İstihbarat-Terörizm, Adalet Yayınevi, Ankara, 2007.

AKINTÜRK Turgut, KARAMAN Derya Ateş, Medeni Hukuk, Beta Yayınevi, İstanbul, 2011.

ATAY Ethem Ender, İdare Hukuku, Turhan Kitabevi Yayınları, Ankara, 2012.

BAL İhsan, Alacakaranlıkta Terörle Mücadele ve Komplo Teorileri, Usak yayınları, Ankara, 2006.

BİRTEK Fatih, Pratik Ceza Hukuku, Legal Yayınları, İstanbul, 2012.

CARETER David L., Law Enforcement Intelligence, Department of Justice Office of Community Oriented Policing Services, USA, 2009.

CİN Halil, AKYILMAZ Gül, Türk Hukuk Tarihi, Sayram Yayınları, Konya, 2011.

DEMİRBAŞ Timur, Ceza Hukuku Genel Hükümler, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2011.

GÖZLER Kemal, Anayasa Hukukunun Genel Esasları, Ekin Basım Yayım, Bursa, 2011.

GÖZLER Kemal, Devletin Genel Teorisi, Ekin Basımevi, Bursa, 2011.

GÜVEN Ertuğrul, Stratejik İstihbarat, Asam yayınları, Ankara, 2006.

İLTER Erdal, Milli İstihbarat Teşkilatı Tarihçesi, MİT Basımevi, Ankara, 2002.

JOHNSON Loch K., Handbook of Intelligence Studies, Routledge, USA, 2007.

KARABEKİR Kazım, Gizli Harp İstihbarat, Kamer Yayınları, İstanbul, 1998.

KENT Sherman, Stratejik İstihbarat (Çev. B.Yasemin Özbek ve Nazlım Şüküroğlu Arıca), Asam yayınları, Ankara, 2003.

KÖSELİ Mutlu, İstihbarat Temel Hususlar ve Güncel Konular, Adalet yayınevi, Ankara,2011.

KUZU Ali, Mit Mossad CIA Gladio Dünyanın En Büyük İstihbarat Servisleri, Kariyer Yayıncılık, İstanbul, 2011.

ÖZBUDUN Ergun, Türk Anayasa Hukuku, Yetkin Yayınları, Ankara, 2008.

ÖZDAĞ Ümit, İstihbarat Teorisi, Kripto Basımevi, Ankara, 2012.

ÖZGENÇ İzzet, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2006.

ŞAFK Ali, BIÇAK Vahit, Ceza Muhakemesi Hukuku, Polis Akademisi Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2005.

URHAL Ömer, Küreselleşen Dünyada Güvenlik, Adalet Yayınevi, Ankara, 2009.

YAKIN Aziz, İstihbarat casusluk ve casuslukla mücadele, Dışişleri Akademisi Yayınları, Ankara, 1969.

YILMAZ Ejder, Hukuk Sözlüğü, Yetkin Yayınları, Ankara, 2010.

YILMAZ Sait, 21. Yüzyılda Güvenlik ve İstihbarat, Alfa Yayınları, İstanbul, 2011.

MAKALELER

AYDIN Ahmet Hamdi, "Adlî kolluk meselesi", <http://www.demokrathukukcular.com/altsayfa.php?sayfa=iktibaslar/ahmethamdiaydin/adlikolluk> (Erişim Tarihi: 21.01.2014).

BAL İhsan Bal, İstihbaratın Denetimi Ve Gözetimi, 13 şubat 2012, <https://www.haberturk.com/yazarlar/ihsan-bal/715343-istihbaratin-denetimi-ve-gozetimi> (Erişim Tarihi 18.02.2014).

BALAY Refik, Küreselleşme, Bilgi Toplumu ve Eğitim, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 2004, cilt: 37, sayı: 2.

BORN Hans, Democratic and Parliamentary Oversight of The Intelligence Services: Best Practices and Procedures, DCAF Working Paper Series No:20, Geneva, 2002.

BROWN Steven David, "Meaning of Criminal Intelligence", International Journal of Police Science & Management, 2007, 336-340.

CALDERO Michael A., CRANK John P., Police Ethics:The Corrupton of Noble Cause, Cram101, USA, 2014.

CHALK Peter, ROSENAU William, Confronting the "Enemy Within", Rand Corporation, 2004, <http://www.rand.org/pubs/monographs/MG100.html> (Erişim Tarihi: 12.02.2014).

ERYILMAZ M. Bedri, Önleme Araması Ve Uygulamada Karşılaşılan Problemler, <http://mesutbedrieryilmaz.blogspot.com.tr/2011/01/onleme-aramasi-ve-uygulamda.html> (Erişim Tarihi:03.02.2014).

GILL Peterl, "Security Intelligence And Human Rights: Illuminating the 'Hearth Of Darkness'?", Intelligence And National Security,2009, Vol:24.

HATİPOĞLU Akın, "POLİS VE SORUNLARI, ÇÖZÜM VE ÖNERİLERİ", Çağın Polisi, <http://www.caginpulisi.com.tr/50/31-32-33-34.htm> (Erişim Tarihi: 15.12.2012).

JOHNSTONE Peter, "Director General, National Criminal Intelligence Service (NCIS) of the United Kingdom (Recently Retired)," Police Practice and Research, Vol:5, 407-414.

KAYANÇIÇEK Murat, Suça Teşebbüs, <http://www.ceza-bb.adalet.gov.tr/makale/157.doc> (Erişim Tarihi: 01.01.2014).

KILINÇ Tanıl, Problem Çözme ve Karar Verme Teknikleri, http://www.giv.org.tr/media/dokuman/KARAR_VERME_VE_PROBLEM_COZME_TEKNIKLER%C4%B0%20NOTLARz.docx (Erişim Tarihi: 20.02.2014).

KULOĞLU Gökhan, Organize Suç İstihbaratı Operasyon Yönetimi ve Bir Model Önerisi, Polis Bilimleri Dergisi Cilt:14, Sayı 4.

MOLE Nuala, HARBY Catharina, Adil Yargılanma Hakkı, İnsan Hakları Kitapçıkları no 3, Council of Europe, Almanya, 2001.

PARLAK Bekir, Küreselleşme Süreci Bağlamında Organize Suç Örgütlerinin Karşılaştırmalı Analizi, UTSAS, 2009.

RYAN Thomas, The Writing on "The Wall", FronPageMagazine, ABD, 2005, <http://archive.frontpagemag.com/readArticle.aspx?ARTID=7515> (Erişim Tarihi: 20.02.2014).

The Wall of Seperation between Law-Enforcement and Intelligence, <http://www.discoverthenetworks.org/viewSubCategory.asp?id=182> (Erişim Tarihi: 21.02.2014).

VERVAELE John A. E., Terorism and information sharing between intelligence and law enforcement communities in the US and the Netherlands: emergency criminal law?, Utrecht Law Review, Volume 1, Issue 1, 2005.

VOORHOUT Jill E. B. Coster van, Intelligence as Legal Evidence, Utrecht Law Review, Volume 2, Issue 2, 2006.

WARNER Michael, Wanted:A definition of intelligence, Historical document, 2007, <https://www.cia.gov/library/center-for-the-study-of-intelligence/csi-publications/csi-studies/studies/vol46no3/article02.html> (Erişim Tarihi 17.02.2014).

YENİSEY Feridun, Arama, <http://www.hukukturk.com/fractal/hukukTurk/pages/fHm.jsp?pIndxLvl=5> (Erişim Tarihi: 10.03.2014)

YENİSEY Feridun, Tehlikeyi Önleyici Polis ve Adli Polis, <http://www.hukukturk.com/fractal/hukukTurk/pages/fHm.jsp?pIndxLvl=5> (Erişim Tarihi 15.02.2014).

TEZLER

AKSOY Pervin, Türk Hukukunda Suça Teşebbüs, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Ana Bilim Dalı, Ankara, 2007. (Yayınlanmış Doktora Tezi)

ÇETİN Seçkin, İstihbarat Ve İstihbarata Karşı Koymada Algılama Yönetiminin Rolü: Irak Savaşı Örneği, Uluslar arası ilişkiler anabilim dalı istihbarat bölümü, stratejik araştırmalar enstitüsü, İstanbul, 2011. (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi)

DURMUŞ Murat, Özel Hayatın Korunması Hakkı ve Bu Çerçeve de İstihbarat Faaliyetleri, Kamu Hukuku Anabilim Dalı, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale Üniversitesi, Kırıkkale, 2006. (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi)

ÖZTOPRAK Muhammet, Karar Destek Sistemlerinin İstihbarat Amaçlı Kullanımı ve 2005-2010 Arası Dönemde Türkiye Ve İsrail'in Stratejik Karar Verme Modülü Yardımıyla İncelenmesi, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, SAREN, İstanbul, 2011. (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi)

TOZMAN Önder, Suça Teşebbüs, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Ana Bilim Dalı, Ankara, 2008. (Yayınlanmış Doktora Tezi)

RAPORLAR

DCAF Backgrounder, İstihbarat Servislerinin Parlementer Gözetimi, Geneva, 2006.

DCAF Backgrounder, Milli Güvenlik Politikası, <http://www.dcaf.ch/Series-Collections/DCAF-Backgrounders>.

Richard A. Best Jr., Sharing Law Enforcement and Intelligence Information: The Congressional Role, CRS Report for Congress, ABD, 2007.

TBMM Meclis Araştırma Komisyonu, Meclis Araştırma Komisyonu Raporu Genel Değerlendirmesi, Ankara, 2012.

The National Criminal Intelligence Plan, USA Department Of Justice, USA, 2003.

RESMÎ YAYINLAR

Türkiye Cumhuriyeti 1982 Anayasası

2559 sayılı Polis Vazife ve Selahiyetleri Kanunu

2803 sayılı Jandarma Teşkilat, Görev Ve Yetkileri Kanunu

3201 Sayılı Emniyet Teşkilatı Kanunu

5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu

5397 sayılı Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi

Adlî Kolluk Yönetmeliği

Adlî Ve Önleme Aramaları Yönetmeliği

Ceza Muhakemesi Kanununda Öngörülen Telekomünikasyon Yoluyla Yapılan İletişimin Denetlenmesi, Gizli Soruşturmacı Ve Teknik Araçlarla İzleme Tedbirlerinin Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik

Jandarma Teşkilatı, Görev Ve Yetkileri Yönetmeliği

İNTERNET KAYNAKLARI

- Criminal Intelligence Service Canada,
http://www.cisc.gc.ca/about_cisc/about_cisc_e.html (Erişim Tarihi:
13.04.2014).
- Criminal Intelligence Unit, <http://dci.sd.gov/Operations/IntelligenceUnit.aspx> (Erişim
Tarihi: 08.10.2013).
- Emniyet Genel M¼d¼rl¼ę¼ Resmi Web Sitesi, <http://www.egm.gov.tr/Sayfalar/AdliGorevler.aspx>. (Erişim Tarihi: 13.03.2014).
- Federal Protectors: Roles of the CIA & the FBI, <http://criminal.lawyers.com/criminal-law-basics/federal-protectors-roles-of-the-cia-and-the-fbi.html> (Erişim Tarihi
18.02.2014).
- G¼m¼ruk Muhafaza M¼d¼rl¼ę¼ Resmi Web Sitesi, <http://muhafaza.gtb.gov.tr/teskilat/misyonvizyon>. (Erişim Tarihi: 13.03.2014).
- Intelligence Led Policing, http://en.wikipedia.org/wiki/Intelligence-led_policing.
(Erişim Tarihi: 13.02.2014).
- National Criminal Intelligence Service http://en.wikipedia.org/wiki/National_Criminal_Intelligence_Service. (Erişim Tarihi: 15.09.2013).
- Serious Organized Crime Agency, http://en.wikipedia.org/wiki/Serious_Organised_Crime_Agency (Erişim Tarihi: 20.09.2013).
- TC Danıştay Kararı, Danıştay 10ncu Daire, Esas No: 2013/8108,
http://www.barobirlik.org.tr/dosyalar/duyurular/20131227_karar.pdf (Erişim
Tarihi: 23.01.2014).

ÖZ GEÇMİŞ

Serkan ERYİĞİT, 1980 yılında Eskişehir'de doğmuştur. İlk ve orta öğrenimini Eskişehir'de tamamlamış, 1998 yılında Kuleli Askeri Lisesini bitirmesini müteakip 2002 yılında Kara Harp Okulu'ndan jandarma teğmen olarak mezun olmuştur. 2002–2008 yılları arasında Türk Silahlı Kuvvetlerinin çeşitli birliklerinde görev yapmıştır 2008 yılında atandığı İstanbul İl Jandarma Komutanlığı bünyesindeki Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele şubesindeki görevini tamamlamasının akabinde 2012–2014 yılları arasında, Harp Akademileri Stratejik Araştırmalar Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalında, İstihbarat Yüksek Lisans Eğitimi tamamlamıştır. Serkan ERYİĞİT, evli ve bir çocuk babası olup, İngilizce ve Arapça bilmektedir.

(BU SAYFA BOŞ BIRAKILMIŞTIR)